

DET KONGELIGE BARNE-, LIKESTILLINGS-
OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Rundskriv

Nr. Q-20/2016 Vår ref Dato
1. januar 2016

Lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap

Innhold

Innledning	2
1. DEL I INNGÅELSE OG OPPLØSNING AV EKTESKAP	3
1.1 Kapittel 1. Vilkår for å inngå ekteskap	3
1.2 Kapittel 2. Prøving av ekteskapsvilkårene	6
1.3 Kapittel 3. Inngåelse av ekteskap – vigsel	17
1.4 Kapittel 4. Oppløsning av ekteskap. Separasjon	31
1.5 Kapittel 5. Behandlingen av saker om oppløsning av ekteskap og om separasjon	35
2. DEL II. FORMUESFORHOLDET MELLOM EKTEFELLER	48
2.1 Kapittel 6. Ektefellenes råderett over eiendelene m v	48
2.2 Kapittel 7. Ektefellenes gjensidige underholdsplikt m v	50
2.3 Kapittel 8. Ektefellenes ansvar for gjeld	50
2.4 Kapittel 9. Avtaler om formuesordningen mv.	51
2.5 Kapittel 10. Gaver mellom ektefeller	54
2.6 Kapittel 11. Ektepakter	55
2.7 Kapittel 12. Delingen av formuen ved separasjon, skilsmisse m v	56
2.8 Kapittel 13. Retten til de enkelte eiendeler m v ved delingen, bruksrett til bolig m v	61
2.9 Kapittel 14. Særlige regler for eiendeler som er særeie	64
2.10 Kapittel 15. Oppgjøret ved den ene ektefellens død	64
3. DEL III. BIDRAG OG PENSJON ETTER SEPARASJON OG SKILSMISSE	65
3.1 Kapittel 16. Retten til bidrag og ektefellepensjon	65

4.	DEL IV. MIDLERTIDIGE AVGJØRELSER M V	69
4.1	Kapittel 17. Registrering av ektefellenes eiendeler.	69
5.	DEL V. OVERGANGSBESTEMMELSER, ENDRINGER I ANDRE LOVER	69
5.1	Kapittel 18. Ikrafttredelse. Overgangsbestemmelser.	69

INNLEDNING

Ekteskapsloven ble vedtatt 4. juli 1991 nr. 47. Loven erstatter lov 31. mai 1918 nr. 2 om indgaaelse og oppløsning av egteskap (ekteskapsloven), lov 20. mai 1927 nr. 1 om ektefellers formuesforhold (ektefelleloven) og enkelte bestemmelser i lov 21. februar 1930 om skifte.

Barne- og likestillingsdepartementet har ansvar for lovens del I og III, mens Justisdepartementet har ansvaret for del II, IV og V i loven.

Ved kgl resolusjon 13. september 1991 nr. 615 er det bestemt at ekteskapsloven trer i kraft 1 januar 1993.

Ekteskapsloven er inntatt i Norsk Lovtidend avd I 1991 nr. 12, og ikraftsettingsresolusjonen er inntatt i Norsk Lovtidend avd I 1991 nr. 17. Lovteksten, ikraftsettingsresolusjonen og forskriftene følger også som vedlegg til dette rundskrivet. I rundskrivet vil det bli gitt en kort redegjørelse for hovedinnholdet i loven. Det vises for øvrig til lovens forarbeider. Forarbeidene til ekteskapsloven finnes i:

- NOU 1986: 2 Innstilling til ny ekteskapslov del I
- NOU 1987: 30 Innstilling til ny ekteskapslov del II
- Ot. prp. nr. 28 (1990-91) Om lov om ekteskap
- Innst. O. nr. 71 (1990-91) Innstilling fra justiskomiteen om lov om ekteskap
- Forhandlinger i Odelstinget (1990-91) s 568
- Forhandlinger i Lagtinget (1990-91) s 28.

Ekteskapsloven er endret en rekke ganger siden 1991. Vi viser til:

- Ot. prp. nr. 32 (1992-93) og Innst. O. nr. 70 (1992-93).
- Ot. prp. nr. 86 (1992-93) og Innst. O. nr. 105 (1992-93)
- Ot.prp. nr. 44 (1993-94) og Innst. O. nr. 46 (1993-94)
- Ot.prp. nr. 4 (1997-98) og Innst. O. nr. (1997-98)
- Ot.prp. nr. 103 (2002-2003) og Innst.O. nr. 17 (2003-2004)
- Ot.prp. nr. 35 (2004-2005) og Innst.O. nr. 70(2004-2005)
- Ot.prp. nr. 100 (2005-2006) og Innst.O.nr.18 (2006-2007)
- Ot.prp. nr. 33 (2007–2008) og Innst.O.nr.63 (2007–2008)
- Prop. 103 L (2014-2015) og Innst.285 L (2014-2015)

Rundskriv Q-20/2009 er senest endret med virkning fra 1. januar 2016. Det er kun rundskrivets del I som er endret ved den siste oppdateringen. De øvrige delene er uendret fra det opprinnelige rundskrivet. Ved oppdateringen er det redegjort for lovendringene som har skjedd siden rundskrivet sist ble endret i 2009.

Praksisavklaringer som Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har gitt i enkeltstående skriv er også inkorporert. I tillegg er det tatt inn henvisning til relevant rettspraksis som har skjedd i perioden. På enkelte punkter er teksten justert for å tydeliggjøre forvaltningspraksis. Særlig er merknadene til praktiseringen av kravet om atskillelse i separasjonstiden og bestemmelsen om anerkjennelse av ekteskap inngått i utlandet vesentlig skrevet om og utvidet. Likeledes er kommentarene til norske myndigheters kompetanse i ekteskapsaker strukturelt endret og eksemplifisert. Det er også foretatt enkelte språklige og redaksjonelle justeringer og tilpasninger. Rundskrivet er senest oppdatert i forhold til lovendringen knyttet til myndighet til å behandle ugyldige ekteskap, som har virkning fra 1. januar 2016, jf. Prop 103 L (2014-2015) og Innst. 285 L (2014-2015).

OM EKTESKAPSLOVEN 4. juli 1991 nr. 47

Merknader i tilknytning til de enkelte bestemmelser:

1. DEL I INNGÅELSE OG OPPLØSNING AV EKTESKAP

1.1 Kapittel 1. Vilkår for å inngå ekteskap

Til § 1 Kjønn

Ekteskapsloven § 1 slår fast at ekteskap kan inngås av to personer av motsatt kjønn eller samme kjønn. Bestemmelsen trådte i kraft 1. januar 2009. Ekteskapsloven, i motsetning til partnerskapsloven av 30. april 1993 nr. 40 (opphevet 1. januar 2009), stiller ikke krav om seksuell orientering.

Til § 1a Ekteskapsalder

Etter § 1a må den som er under 18 år ikke inngå ekteskap uten samtykke fra dem eller den som har foreldreansvaret, eller fra vergen, og tillatelse fra fylkesmannen. Hvis de eller den som har foreldreansvaret, eller vergen, nekter samtykke, uten at det er rimelig grunn til nektelsen, kan fylkesmannen likevel gi tillatelse til ekteskapet. En slik tillatelse gis etter en konkret vurdering av om «sterke grunner» tilsier dispensasjon. Av annet punktum i første ledd slås det fast at fylkesmannen ikke kan gi dispensasjon fra alderskravet på 18 år, dersom søker er under 16 år. Det vil si at fylkesmannen kun kan gi dispensasjon fra alderskravet når partene er mellom 16 og 18 år. Dette er forenelig med straffeloven § 220 første ledd som fastslår at det er straffbart å inngå ekteskap med noen under 16 år.

Tillatelse bør ikke gis uten at følgende legitimasjon og opplysninger foreligger:

fødselsattest for begge brudefolk, opplysninger om bopel for begge brudefolk, om deres arbeids- og inntektsforhold og om hvorledes de har ordnet seg med bolig for fremtiden, erklæring fra dem eller den som har foreldreansvaret, eller i tilfelle som nevnt i paragrafens annet ledd fra vergen(e) om at de vil samtykke i ekteskapet og opplysninger om grunnen til at ekteskapet ønskes inngått før fylte 18 år. Er bruden gravid, må legeattest om dette legges frem.

Det skal ikke være kurant med dispensasjon for personer under 18 år, og tillatelse gis etter en konkret vurdering av om sterke grunner tilsier dispensasjon. Når det gjelder den konkrete vurdering er det forskjellige forhold som må tas i betraktning, så som søkerens modenhet, den annen parts forhold, muligheten for støtte - økonomisk og annen fra foreldre mv. Det må foretas en samlet vurdering. Er bruden gravid, gis det dispensasjon når ikke sterke grunner taler imot det. Som sterke grunner kan nevnes at det foreligger lite fordelaktige opplysninger om den ene eller begge parter (f.eks. at vedkommende har alvorlig kriminell bakgrunn eller er rusmisbruker), og det er grunn til å frykte at et ekteskap mellom foreldrene snarere vil bli til skade enn til gagn for barna og dem selv. I de tilfellene der det foreligger et faktisk samlivsforhold bør dette tillegges vekt. Tillatelse kan også gis av hensyn til partenes religiøse overbevisning. Når det gjelder dispensasjon for helt unge - under 17 år - skal dispensasjonspraksis være meget restriktiv. Spørsmålet om hvor grundige undersøkelser som bør foretas, vil avhenge av omstendighetene i den enkelte sak.

Før fylkesmannen avgjør saken, kan det kreves at søkeren legger fram legeattest og offentlig vandelsattest, og eventuelt anmode om at slike attester fremlegges for den annen part. Det kan også innhentes opplysninger fra politi eller barnevernet. Fylkesmannen vil, om de finner det nødvendig, og brudefolkene ikke har noe å innvende, dessuten kunne rådføre seg med familierådgivningskontor og andre sosiale institusjoner på stedet. Man kan også eventuelt henvise brudefolkene til slike institusjoner, før avgjørelse blir tatt eller uttalelse gitt i den enkelte sak.

Om behandlingen av saken gjelder for øvrig reglene i lov 10. februar 1967 om behandlingssåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven). Vedtak etter § 1a er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b. Ikke bare den som søker om dispensasjon, men også den søkeren ønsker å gifte seg med, må regnes som part i saken. Partenes adgang til dokumentene vil kunne være begrenset etter forvaltningsloven § 19 første ledd bokstav c og tredje ledd. Om begrunnelse gjelder de alminnelige regler i forvaltningsloven § 25 annet og tredje ledd. Vedtaket bør gis en slik form at det gjelder ekteskap med en spesiell person. Dersom saken haster, f.eks., fordi ekteskap ønskes inngått raskt, vil skriftlig underretning til partene unntaksvis kunne unnlates etter forvaltningsloven § 27 første ledd, jfr. også femte punktum. I slike tilfeller kan underretning gis direkte til prøvingsmyndigheten. Om klage vises til forvaltningsloven kapittel VI.

Til § 1b Frivillighet

Det følger av § 1b at ekteskap skal inngås frivillig. Det slås videre fast at både kvinner og menn skal ha samme rett til fritt å velge ektefelle. Bestemmelsen understreker og

synliggjør at frivillighet er et absolutt vilkår for å kunne inngå ekteskap. Det å tvinge noen til å inngå ekteskap, eller å medvirke til dette er straffbart jf. straffeloven § 222 annet ledd. Straff for dette er fengsel inntil 6 år.

Til § 2 Adgangen for personer som er gjort umyndig, eller som har fått oppnevnt hjelpeverge, til å inngå ekteskap

Det følger av § 2 at den som er satt under vergemål, må ha samtykke fra vergen for å inngå ekteskap dersom det faller innenfor vergens oppdrag å gi slikt samtykke. Fylkesmannen kan gi tillatelse til ekteskapsinngåelse selv om vergen har nektet, dersom det ikke er rimelig grunn for nektelsen. Dette vil f.eks. være tilfelle dersom nektelsen ikke er begrunnet i hensynet til den umyndiges velferd og interesser, men ut fra uvedkommende motiver. Om forholdet til forvaltningsloven gjelder det som er sagt under kommentarene til § 1a.

Til § 3 Forbud mot ekteskap mellom nære slektninger

I § 3 er det satt et absolutt forbud mot ekteskap mellom slektninger i rett opp- eller nedstigende linje og mellom søsken. Med søsken menes også halvsøsken.

I forhold til adoptivbarn gjelder forbudet overfor både den opprinnelige slekt og adoptivforeldrene og deres slekt. Er adoptivbarnet blitt adoptert på ny, kan fylkesmannen likevel samtykke i ekteskap mellom adoptivbarnet og en av de opprinnelige adoptivforeldrene eller dennes slektning.

Til § 4 Forbud mot ekteskap når tidligere ekteskap består

I henhold til § 4 er det også et absolutt forbud mot å inngå nytt ekteskap så lenge det tidligere ekteskap eller registrert partnerskap består. Ekteskap opphører ved den ene ektefelles død, ved skilsmisse eller oppløsning etter § 24. Nytt ekteskap etter skilsmisse eller oppløsning kan ikke inngås før bevillingen er endelig eller dommen rettskraftig. Vi viser til merknadene til § 7 e om hvilke bevis som kreves.

Til § 5 Opplysnings- og veiledningsplikt om smittefarlig sykdom som kan overføres ved seksuell omgang

Etter § 5 må en som lider av en smittefarlig sykdom som kan overføres ved seksuell omgang, gjøre den annen kjent med sykdommen. Det må her tas utgangspunkt i hva legevitenskapen til enhver tid legger i begrepet smittefarlig sykdom som kan overføres ved seksuell omgang. Bestemmelsen er utformet slik at den omfatter flere sykdommer enn de som betegnes som veneriske, f.eks. AIDS og HIV. Videre må begge parter ha fått muntlig veiledning av en lege om farene ved sykdommen før ekteskap inngås.

Til § 5a Lovlig opphold

Ekteskapsloven § 5a trådte i kraft 1. januar 1995. Det følger av denne bestemmelsen at en utenlandsk statsborger må ha lovlig opphold i Norge på vigselstidspunktet for å kunne inngå ekteskap her i landet. Dette gjelder enhver utenlandsk statsborger som vil inngå ekteskap i Norge. Det vises her til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets rundskriv Q-18/12 av 10.09.2012 og

Utlendingsdirektoratets rundskriv til politimestrene, RS 2010-135, begge om vilkår om lovlig opphold for å inngå ekteskap i Norge.

1.2 Kapittel 2. Prøving av ekteskapsvilkårene

Til § 6 Når prøving skal skje, og hvem som skal foreta prøvingen
Lovens § 6 bestemmer at det før ekteskap inngås, skal skje en prøving av om ekteskapsvilkårene er oppfylt. Denne prøvingen skal foretas av folkeregistermyndigheten. Norske utenriksstasjoner foretar bare prøving for norske statsborgere som aldri har vært registrert i Det sentrale folkeregister (dvs. ikke tildelt fødselsnummer) og som er fast bosatt i stasjonens embetsdistrikt. Dersom prøving av ekteskapsvilkårene er foretatt i Danmark, Finland, Island eller Sverige kan vigsel, så lenge prøvingen er gyldig, foretas etter norsk rett uten ny prøving, jf. konvensjon mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige inneholdende internasjonalprivatrettslige bestemmelser om ekteskap, adopsjon og vergemål (inntatt i Norges Lov 6. februar 1931) art. 2 og lov 19. desember 1969 nr. 75. Dette gjelder selv om ikke noen av brudefolkene har statsborgerskap i en konvensjonsstat. Det vises til Justisdepartementets rundskriv av 22. desember 1969 om denne konvensjonen. Av praktiske årsaker må det i slike tilfeller utstedes norske prøvingsdokumenter.

Brudefolkene må henvende seg til folkeregistermyndigheten som uten å foreta ny prøving vil utstede blanketten ”Prøvingsattest/Melding om vigsel/Vigselsbok”, Q-0309. Brudefolk som er bosatt utenfor Norge må fylle de ekteskapsvilkår som følger av loven i bostedslandet. Dette følger av alminnelige prinsipper i norsk internasjonal privatrett og fremgår av forskrift for vigsel ved norsk utenriktjenestemann av 21. mai 2001.

Konvensjonen, som gir særregler om prøving av ekteskapsvilkår i saker med tilknytning til nordiske land, regulerer ikke prøving av ekteskapsvilkår for likekjønnede. Departementet viser til forskrift av 5. november 1992 nr. 979.

Til § 7 Bevis for at ekteskapsvilkårene er oppfylt
I lovens § 7 er det gitt en oppregning av de bevis som brudefolkene må fremlegge i forbindelse med prøving av ekteskapsvilkårene. Forut for prøvingen forutsettes det at brudefolkene hver for seg fyller ut en særskilt blankett («Erklæring fra brudefolkene før prøving av ekteskapsvilkårene»), Q-0150. På baksiden av blanketten finnes en rettleiding. Blanketten kan også fås på engelsk, Q-0150 E. Forlovererklæring i henhold til § 7 j forutsettes også avgitt på særskilt blankett for hver av brudefolkene («Forlovererklæring»), Q-0151. Også denne blanketten kan fås på engelsk, Q-0151 E. Blankettene er tilgjengelig på følgende nettside: <http://www.signform.no/dss/statlige-blanketter?view=forms&id=8>

Det kreves ikke at brudefolkene eller forloverne personlig innfinder seg for prøvingsmyndigheten ved overleveringen av de utfylte erklæringer. Prøvingsmyndigheten kan imidlertid, dersom den under behandlingen av saken finner

det nødvendig, kreve personlig fremmøte. Dette kan f.eks. være tilfeller der det foreligger omstendigheter som tilsier at ekteskapsinngåelsen ikke vil skje av fri vilje. Adgangen til å innkalle til møte må benyttes med varsomhet. Prøvingsmyndigheten skal føre protokoll for prøving av ekteskapsvilkårene på særskilt blankett ("Protokoll for prøving av ekteskapsvilkår"), Q-0308. Blanketten har øverst en rubrikk for saksnummer som for hvert år nummereres fortløpende. Dette nummer skal også påføres erklæringene fra brudefolkene og forloverne. Protokollen oppbevares inntil den, i samsvar med de til enhver tid gjeldende bestemmelser, skal avleveres vedkommende statsarkiv. Brudefolkene egenerklæringer oppbevares i fem år. Også forlovererklæringene oppbevares i fem år i den utstrekning plassforholdene tillater det. Det samme gjelder andre papirer som innleveres til prøvingsmyndigheten og som ikke tilbakeleveres brudefolkene. Erklæring om skifte etter lovens § 8 bør i alle tilfelle oppbevares i fem år. Vigselsbok skal beholdes ved vigslerens kontor inntil bøkene i samsvar med de til enhver tid gjeldende bestemmelser, skal avleveres vedkommende statsarkiv.

De enkelte bestemmelser i § 7 - med unntak av bokstavene g og h - knytter seg til lovens ekteskapsvilkår i kapittel 1. Det vises til merknadene til dette kapittel.

Til § 7 bokstav a

Bestemmelsen i § 7 a refererer seg til beviset for brudefolkene identitet og alder. Prøvingsmyndigheten kontrollerer selv at opplysningene om navn og alder som brudefolkene har gitt i egenerklæringen er rette. Det samme gjelder kontroll av foreldrenes navn for personer under 18 år. Personer som aldri har vært registrert i folkeregisteret/tildelt fødselsnummer, må legge fram "annet tilfredsstillende bevis for navn og alder". Dette kan for eksempel være fødselsattest fra presten i det kirkesognet man er født, pass, bankkort eller utenlandsk fødselsattest. Hvorvidt dokumentet skal godtas vil bero på en konkret vurdering. Det kreves ikke at brudefolkene fremlegger legitimasjon. Dette må imidlertid forevises vigsler, jf. merknadene til el. § 14.

Til § 7 bokstav b og c

Bestemmelsene i § 7 b og c gjelder bevis for at det foreligger nødvendig samtykke og tillatelse fra fylkesmannen hvor en eller begge er under 18 år eller er satt under vergemål, dersom det inngår i vergens oppgave, jf. §§ 1a og 2. Det er partenes ansvar å fremlegge slik dokumentasjon.

Til § 7 bokstav d, e, f og g

Etter lovens § 7 d, e, f og g skal partene skriftlig gi erklæring på ære og samvittighet om at de ikke er så nært beslektet som nevnt i § 3 (d), om noen av partene tidligere har inngått ekteskap eller sitter i uskiftet bo etter tidligere samboer etter arvelovens § 28 c (e), om de lider av smittefarlig sykdom som kan overføres ved seksuell omgang (f) og om noen av partene har eller venter barn med noen annen eller har adoptivbarn (g). Dersom noen av brudefolkene har svart bekreftende på spørsmål som nevnt i bokstav e, f eller g, skal det i henhold til bokstav i godtgjøres at den andre av brudefolkene er gjort kjent med dette. Dette gjøres som regel ved at den andre parten underskriver på egenerklæringskjemaet.

I bokstav e er det gitt nærmere regler om hvilke bevis som kreves for at et tidligere ekteskap eller registrert partnerskap er opphørt ved skilsmisse eller død, jf § 4. Bestemmelsen kommer til anvendelse ved prøving av ekteskapsvilkår ved gjengifte.

Ekteskapsloven § 7e gjelder folkeregistermyndighetens prøving av ekteskapsvilkår. Er et tidligere ekteskap oppløst ved død, skal det skaffes attest om dette fra innenlandsk eller utenlandsk myndighet. I sistnevnte tilfelle kan norsk utenriksstasjon anmodes om bistand. Slik dokumentasjon må bare legges fram der dødsfallet ikke er registrert i folkeregisteret. Hvis slik attest ikke kan skaffes, kan skifteretten på bakgrunn av de opplysninger den mottar, ved kjennelse avgjøre om de fremlagte bevis kan godtas. Etter instruks fra Skattedirektoratet av 12. desember 2007 godtar ikke folkeregistermyndigheten dødsattester fra Somalia, Nigeria, Uganda, Burundi, Etiopia, Irak, Afghanistan, Pakistan, Sri Lanka, Myanmar (Burma), Vietnam, Filippinene og Serbia med Kosovo. Domstolen har kompetanse til å ta stilling til om "det er ført tilstrekkelig bevis for at NNs tidligere ektefelle er død". Eksempler på når dette er aktuelt kan være i følgende tilfeller:

- der det ikke foreligger noe dokument som bekrefter dødsfall,
- det foreligger et dokument som bekrefter dødsfall, men dokumentet har ikke notoritet,
- det foreligger et dokument som bekrefter dødsfall, men folkeregistermyndigheten godtar ikke dokumentet etter instruks fra Skattedirektoratet.

Dersom parten i en aktuell sak ikke ønsker å benytte adgangen til å legge frem opplysninger og bevis for tingretten etter ekteskapsloven § 7 bokstav e andre ledd, og folkeregistermyndigheten avslår søknad om utstedelse av prøvingsattest, kan vedtaket påklages til fylkesmannen etter ekteskapsloven § 10 andre ledd. Fylkesmannen skal vurdere den enkelte klagesak konkret. Departementet legger imidlertid til grunn at fylkesmannen som utgangspunkt vil være varsom med å godta opplysninger og bevis om dødsfall i større utstrekning enn det folkeregistermyndigheten har anledning til når det gjelder ovennevnte land hvor det generelt sett er vanskelig å få verifisert dokumenter. Utgangspunktet må være at ekteskapsloven § 7e benyttes.

Fylkesmannen har kompetanse til å gi skiftefritak etter ekteskapsloven § 8. Fylkesmannen skal gjøre en konkret vurdering av det enkelte tilfelle. I saker som involverer dokumenter fra ovennevnte land vil det generelt sett være vanskelig å få verifisert dokumentene. I slike tilfeller vil fylkesmannen i mange tilfelle kunne forsvare å legge seg på tilsvarende linje som folkeregistermyndigheten. Der fylkesmannen ikke kan godta en dødsattest, må fylkesmannen veilede parten om ekteskapsloven § 7e. Etter at domstolen har tatt stilling til bevis for død, kan fylkesmannen legge denne til grunn i saksbehandling.

Hva angår tingrettens stedlige kompetanse, viser § 7 e annet ledd til skifteloven § 8 annet ledd jfr. første ledd. Kjennelsen er gjenstand for anke. Dersom bevisene blir godtatt, skal tingretten gi melding til fylkesmannen, som kan anke kjennelsen.

Dersom det tidligere ekteskapet er oppløst ved skilsmisse eller oppløst etter el. § 24, må det fremlegges bevilling eller dom med attest om at bevillingen er endelig, eller dommen rettskraftig. Bevilling eller dom må bare fremlegges når skilsmissen ikke er registrert i folkeregisteret.

Attest om at en skilsmisedom (eventuelt annen dom om opphør av ekteskapet) er rettskraftig, gis av vedkommende domstol. For høyesterettsdommer kreves ikke attest. Heller ikke er attest nødvendig når det foreligger erklæring fra partene om at de har frafalt ankerett. For skilsmissebevilling gitt av fylkesmannen, er det ikke påkrevet med særskilt attest om at den er endelig, såfremt bevillingsdokument fremlegges, idet bevillingsdokument ikke skal utleveres før vedtaket er endelig jf. ekteskapsloven § 29. Den skriftlige underretning til partene om at fylkesmannen har truffet vedtak om bevilling til skilsmisse, er imidlertid ikke tilstrekkelig bevis.

Etter reglene i lov 2. juni 1978 nr. 38 § 4 skal departementet avgjøre om en utenlandsk skilsmisse gjelder her i landet jf. ekteskapsloven § 7 e tredje ledd. Barne- og likestillingsdepartementet har i forskrift, gitt 27. mars 1992, delegert departementets myndighet etter denne lov til fylkesmennene. Det vises til rundskriv Q-19/2004 og Q-6/93 om godkjenning av utenlandske skilsmisser og separasjoner.

Dersom en dom er avsagt eller bevilling er gitt i et annet nordisk land i samsvar med konvensjon 6. februar 1931 inneholdende internasjonal-privatrettslige bestemmelser om ekteskap, adopsjon og vergemål, blir det ikke spørsmål om godkjenning av fylkesmannen etter § 7 e tredje ledd. Dette forutsetter imidlertid at saken har vært anlagt i samsvar med de særlige vernetingsregler i konvensjonens artikkel 7. Vernetingsreglene i artikkel 7 er endret fra 1. juli 2001 med virkning for Norge, Sverige og Finland slik at en domstol eller et forvaltningsorgan etter artikkel 7 bare er kompetent i saker der ektefellene er statsborgere og har bopel i vedkommende stat. Virkeområdet er altså innsnevret. Videre er de ulike kompetansegrunnlagene ikke lenger rangerte, men likestilte, slik at det er opp til saksøker å velge stat. Prøvingsmyndigheten vil i alminnelighet ikke behøve å undersøke hvorledes det forholder seg med dette. Det må imidlertid påses at avgjørelsen er rettskraftig, jf. avsnittet foran.

Til § 7 bokstav h

Selv om den av brudefolkene som tidligere har vært gift fremlegger ekteskapsattest eller annen dokumentasjon fra sitt hjemlands (bopelslands) myndigheter, jf. § 7 bokstav h, kreves det likevel godkjenning av den utenlandske avgjørelsen etter § 7 e tredje ledd (med mindre skilsmisseavgjørelsen er truffet i et av de nordiske land etter reglene som nevnt ovenfor).

Egenerklæring fra brudefolkene inneholder informasjon om navneendring etter vigselen. Dersom brudefolkene ønsker å endre navn i forbindelse med vigselen (jf. lov om personnavn 7. juni 2002 nr. 19 (navneloven) § 10 annet ledd nr. 1), må blanketten "Melding om endring av navn" (GA-7700)" sendes folkeregistermyndigheten.

Blanketten kan fås hos prøvingsmyndigheten eller vigsler. Blanketten kan også lastes ned fra skatteetatens internettsider, www.skatteetaten.no.

Navneloven gjelder bare for de som er registrert bosatt i Det sentrale folkeregister, jf. navneloven § 14 første ledd. Dette innebærer at de som oppholder seg i Norge uten å være bosatt, ikke kan få endret navn i forbindelse med vigselen. Brudefolkene kan levere/sendte inn blanketten sammen med egenerklæringene mv. I så fall merkes dette i en egen rubrikk i prøvingsprotokollen. Brudefolkene får da utstedt vigselsattest påført nytt navn etter vigselen. Dersom melding om endring av navn ikke er sendt inn før vigsel er foretatt, kan vigsler videreformidle meldingen sammen med melding om vigsel. Nytt navn føres også da på vigselsattesten. For mer informasjon se rundskriv G-20/2002 om lov om personnavn 7. juni 2002 nr. 19 (navneloven) eller kontakt folkeregistermyndigheten.

I henhold til § 7 h må en utenlandsk statsborger som ønsker å inngå ekteskap her og som ikke er fast bosatt i Norge fremlegge dokumentasjon fra myndighetene i sitt hjemland på at det ikke er noe til hinder for at han eller hun gifter seg i Norge (ekteskapsattest) eller - for tilfelle der ekteskapsattest ikke kan fremlegges - annen form for dokumentasjon. Det skal primært kreves ekteskapsattest. I de tilfellene der brudefolk ikke får ekteskapsattest, vil det etter bestemmelsen kreves dokumentasjon som viser at vedkommende ikke er registrert som gift eller registrert partner i sitt hjemland. Utvidelsen foreslås for i en viss utstrekning å hindre at ekteskap inngås i Norge som ikke vil bli anerkjent i partenes hjemland. Bakgrunnen for at det åpnes for å legge til grunn annen form for dokumentasjon er blant annet at dokumenter (herunder ekteskapsattest) fra enkelte land har så lav notoritet og vanskelig lar seg verifisere. Det må gjøres en konkret individuell vurdering av hvilken form for dokumentasjon som kan aksepteres. Folkeregistermyndigheten må således be om ytterligere dokumentasjon der dette er nødvendig, jf. forvaltningsloven § 17. Krav til fremleggelse av dokumentasjon er de samme for heterofile og homofile par. Lovendringen som trådte i kraft 1. januar 2009 innebærer at behovet for å gjøre unntak fra kravet til å fremlegge dokumentasjon vil snevres inn.

Unntaksbestemmelsen i 2. pkt. er en sikkerhetsventil – og skal praktiseres strengt. I forarbeidene er det uttalt at unntaksbestemmelsen som er gitt prøvingsmyndigheten også gjelder der sivilstandsattest ikke kan legges fram. At en søker ikke ønsker å legge frem ekteskapsattest eller annen form for dokumentasjon, vil ikke være tilstrekkelig for anvendelse av unntaksbestemmelsen. Etter alminnelige prinsipper i norsk internasjonal privatrett gjelder tilsvarende også for norske statsborgere som ikke er fast bosatt (har domisil i Norge). Det vises til rundskriv Q-18/2004 og tilleggskrundskriv Q-21/2007 Ekteskapsloven § 7 bokstav h – dokumentasjon fra utenlandsk statsborger som ikke er fast bosatt i Norge. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har gitt forskrift om når en utenlandsk statsborger skal anses for å være fast bosatt i Norge. Forskriften er inntatt som vedlegg 2 til dette rundskrivet.

Til § 7 bokstav j

§ 7 j bestemmer at hver av brudefolkene skal stille med en forlover som på ære og samvittighet skal erklære at han eller hun kjenner parten, og opplyse om parten tidligere har inngått ekteskap eller registrert partnerskap og om brudefolkene er beslektet slik som bestemt i § 3. Forloverne må være myndige. Fylkesmannen kan i særlige tilfeller samtykke til at ekteskap blir inngått uten forlovere, eller at det bare er én forlover for begge partene. Det er ikke krav om at forloverne må være norske statsborgere. De trenger heller ikke være tilstede under vigselen, dersom det er andre vitner til stede iht. § 11.

Til § 7 bokstav k

§ 7 k bestemmer at en utenlandsk statsborger som skal inngå ekteskap i Norge, må legge fram dokumentasjon som viser at vedkommende har lovlig opphold i riket. I motsetning til krav om framleggelse av dokumentasjon etter § 7 h, som kun gjelder utenlandske statsborgere som ikke er fast bosatt i Norge, gjelder krav om dokumentasjon av lovlig opphold for alle utenlandske statsborgere som vil inngå ekteskap i Norge. I rundskriv Q-18/03 til kirkelige vigslere, tingretter, byfogdembeter, fylkesmenn, politimestre og Sysselmannen på Svalbard gis det nærmere informasjon om hvilken dokumentasjon som kan kreves framlagt. Dette rundskrivet gjelder tilsvarende for folkeregistermyndighetens prøving. Det vises også til Utlendingsdirektoratets rundskriv til politimestrene, som inneholder retningslinjer for når en utenlandsk statsborger anses for å ha lovlig opphold, for å kunne inngå ekteskap i Norge.

Hvorvidt en utenlandsk statsborger har lovlig opphold i Norge må avgjøres etter utlendingsloven (lov 15. mai 2008 nr. 35) og utlendingsforskriften (forskrift av 15. oktober 2009), som regulerer utlendingers adgang til riket, og deres opphold her. Alle utlendinger som har en gyldig tillatelse til å oppholde seg i Norge, har lovlig opphold her. En del utlendinger kan imidlertid ha lovlig opphold uten å ha noen dokumentert tillatelse å vise til. Dette gjelder blant annet nordiske borgere og utlendinger som er her innenfor de tre månedene en ikke-visumpliktig utlending kan være her uten tillatelse.

Dersom folkeregistermyndigheten er i tvil om den utenlandske statsborgeren oppholder seg lovlig i Norge, skal vedkommende henvises til å skaffe ytterligere dokumentasjon fra politiet eller Utlendingsdirektoratet. I visse tilfeller vil det kunne foreligge tvil om en utlending, som har lovlig opphold på prøvingstidspunktet, fremdeles vil ha dette på vigselstidspunktet. Dette vil bl.a. gjelde asylsøkere som har en søknad om beskyttelse til behandling hos utlendingsmyndighetene. Utlendinger som har en tidsbegrenset oppholdstillatelse i Norge vil også kunne ha en gyldig tillatelse på prøvingstidspunktet, men fordi tillatelsen er tidsbegrenset må det fremskaffes dokumentasjon som viser at utlendingen fortsatt har lovlig opphold på vigselstidspunktet. I slike tvilstilfeller må folkeregistermyndigheten krysse av i eget felt på prøvingsattesten.

I de saker hvor det i forbindelse med prøvingen er innhentet en bekreftelse fra Utlendingsdirektoratet på lovlig opphold i Norge, vil det alltid være angitt en dato/frist for hvor lenge parten har lovlig opphold. Videre vil det gå fram av visumetiketten i passet/reisedokumentet hvor lenge utlendingen har visum til å være i Schengen-landene. For utlendinger som har arbeidstillatelse i Norge går varigheten av tillatelsen frem av Utlendingsdirektoratets vedtak og etiketten i passet/reisedokumentet.

Der hvor det er oppgitt en dato/frist til folkeregistermyndigheten i forbindelse med prøvingen, må folkeregistermyndigheten angi denne datoen/fristen på prøvingsattesten. Vigsler vil da, ut fra det planlagte vigselstidspunktet kunne se om brudefolkene fortsatt har lovlig opphold i landet. Der hvor datoen er utløpt, og i andre tvilstilfeller må vigsler pålegge brudefolkene å fremskaffe en bekreftelse fra utlendingsmyndighetene på at vedkommende fortsatt har lovlig opphold jf. el. § 14 annet ledd. Bekreftelsen kan skje skriftlig eller muntlig, men bør uansett gå direkte fra vedkommende myndighet til vigsler.

I henhold til ekteskapslovens regler er det i utgangspunktet ikke hjemmel for å kreve at en person må være fysisk tilstede for å få prøvd ekteskapsvilkårene. Utenlandske statsborgere kan gifte seg i Norge dersom de kan dokumentere lovlig opphold, og det kan være meget praktisk at prøvingen kan skje før brudefolkene kommer til Norge. Det må foretas en konkret vurdering av om utlendingen må være fysisk tilstede i Norge for å vurdere om utlendingen har lovlig opphold for å inngå ekteskap i Norge.

Visumpliktige utlendinger vil ha lovlig opphold i Norge i det tidsrommet som fremgår av visumet. Tillatelsen vil fremgå av visumsetiketten i reisedokumentet og kan legges til grunn som dokumentasjon. Det kreves at visumpliktige utlendinger må ha ankommet Norge eller et annet land i Schengenområdet før prøvingsattest kan utstedes. Bakgrunnen for dette er at datoen for når vedkommende ankom Norge eller annet land i Schengenområdet vil være avgjørende for hvilken periode vedkommende anses å ha lovlig opphold i Norge, eksempelvis oppholdstillatelsen løper tre måneder fra innreisedato.

I tilfellene der visumtiden er angitt fra dato til dato vil det være adgang for folkeregistermyndigheten til å foreta prøving og skrive ut prøvingsattest før vedkommende har kommet til Norge eller et annet land i Schengenområdet. Prøvingsmyndigheten må i slike saker opplyse om at det foreligger en tidsbegrenset oppholdstillatelse i prøvingsattesten, og be vigsler ut fra det planlagte vigselstidspunktet å undersøke, muntlig eller skriftlig med Utlendingsdirektoratet, eventuelt politiet, om brudefolkene fortsatt har lovlig opphold, jf ekteskapsloven §§ 14 annet ledd og 5a.

I de tilfeller hvor lengden på et besøksvisum er gitt men ikke datert, eksempelvis 3 måneder i løpet av 12 måneder, stilles det krav om at vedkommende er ankommet Norge eller et annet land i Schengenområdet før prøvingsattest kan utstedes. Forskjellen er at det i disse sakene først vil være dato for når vedkommende ankom

Norge eller et annet land i Schengenområdet som vil være avgjørende for hvilke periode vedkommende anses å ha lovlig opphold.

Av utlendingsforskriften § 107 annet ledd åpnes det for at det kan gis besøksvisum med et bestemt eller ubestemt antall innreiser innen et tidsrom av 12 måneder. Dersom vedkommende har inn- og utreisemuligheter vil ankomstdato ikke være av avgjørende betydning for lengden av det lovlige oppholdet. Prøvingsmyndigheten må i slike saker opplyse om at det foreligger en tidsbegrenset oppholdstillatelse i prøvingsattesten, og be vigsler ut fra det planlagte vigselstidspunktet å undersøke, muntlig eller skriftlig med Utlendingsdirektoratet, om brudefolkene fortsatt har lovlig opphold, jfr. ekteskapsloven §§ 14 annet ledd og 5a. (Dersom vigsel blir gjennomført, og det i ettertid viser seg at vedkommende ikke hadde lovlig opphold, vil vigselen likevel være gyldig.)

Til § 7 bokstav l

I henhold til § 7 bokstav l skal hver av brudefolkene hver for seg erklære på ære og samvittighet at ekteskapet blir inngått av egen fri vilje, og at de anerkjenner hverandres like rett til skilsmisse. Partene må erklære på egenerklæringskjemaene at ekteskapet inngås av fri vilje, og at de vil respektere menns og kvinners like rettigheter etter norsk lov i forbindelse med prøvingen. Dette er en tydeliggjøring av noe som allerede følger av ekteskapsloven § 1b. Når det gjelder denne erklæringen er det viktig å være oppmerksom på at det ifølge norsk internasjonal privatrett skal anvendes norske regler i alle separasjons- og skilsmissesaker som avgjøres i Norge. Også virkningene av en skilsmisse bestemmes av norske regler.

Til § 8 Kontroll med skifte etter tidligere ekteskap

Etter § 8 gjelder det visse krav om at skifte av et fellesbo fra et tidligere ekteskap må være innledet eller gjennomført før nytt ekteskap kan inngås. Det samme gjelder hvis den ene eller begge brudefolkene har vært registrert som partner tidligere. Reglene er noe forskjellige etter som det tidligere ekteskap er oppløst ved død eller på annen måte. Det er i alle tilfelle tilstrekkelig at boet er overlatt til skifterettens behandling, eller at det fremlegges skriftlig erklæring fra den tidligere ektefellen eller arvingene om at privat skifte er innledet, § 8 første ledd. I praksis er det vanlige at den tidligere ektefellen eller arvingene erklærer at skiftet er gjennomført, og dette er tilstrekkelig. Dette kan gjøres på egen blankett tilgjengelig på Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets nettsider, under «Skjemaer og blanketter», «Ekteskap».

En erklæring som nevnt i første ledd, kan ikke avgis av noen som er under 18 år eller som er fratatt rettslig handleevne. Skulle dette være tilfelle, må boet overlates til tingretten med mindre vergen skriftlig samtykker i privat skifte, jf. lov om skifte av 21. februar 1930 § 53 første ledd nr. 3. Er formuen allerede delt, kan skifteretten ikke overta boet. Dersom en arving er under 18 år eller er fratatt rettslig handleevne, kan et uskiftebo skiftes privat når vergen skriftlig samtykker i det, jfr. skifteloven § 79. Etter § 8 fjerde ledd kan erklæring om at skifte er innledet gis i dette tilfelle. Det er da vergen som avgir erklæringen.

Etter vergemålsloven (lov av 26. mars 2010 nr. 9) § 16 er det de eller den som har foreldreansvar for den mindreårige etter reglene i barneloven (lov av 8. april 1981 nr. 7), som er verge for den mindreårige. Det følger imidlertid av vergemålsloven § 34 første ledd, at en verge er inhabil til å handle for den som er under vergemål, når vergen eller den som står vergen nær, har en interesse i saken som strider mot interessene til den som er under vergemål. Departementet antar at dette vil kunne gjelde i en skifteoppgjørssituasjon.

Etter § 34 andre ledd skal det oppnevnes en midlertidig verge (setteverge) dersom vergen er inhabil. Sammen med erklæringen fra arvingene må det foreligge oppgave fra skifteretten om hvem som er arvinger, eller annet tilfredsstillende bevis for dette.

Har de tidligere ektefeller i rettsforlik erklært seg enige om hvorledes boet skal skiftes, eller har de gitt uttrykk for at skifte er gjennomført, må det kunne godtas at skifte godtgjøres ved framleggelse av bekreftet kopi av rettsforliket. Det samme må gjelde når det i premissene til en endelig separasjons- eller skilsmisdom er sagt at partene i retten har gitt erklæring som nevnt. Det vil derimot ikke være tilstrekkelig at det i søknad, rettsforlik eller domspremisser er sagt at boet vil bli skiftet eller at skifte holdes utenfor saken. Hvor det ikke var noe til deling i det tidligere ekteskap, må erklæringen bekrefte det, § 8 annet ledd. Her fremgår det også at arvingene kan samtykke i at gjenlevende ektefelle beholder boet uskiftet. Arvingenes erklæring må i tilfelle uttrykkelig opplyse om dette.

Når det tidligere ekteskapet eller registrert partnerskap er oppløst på annen måte enn ved død og det er gått mer enn to år etter oppløsningen, er det tilstrekkelig at den som vil inngå nytt ekteskap, selv opplyser at det er skiftet, eller at det ikke var noe å skifte, § 8 tredje ledd. Foreligger en slik opplysning er det således ikke påkrevet å fremlegge offentlig skifteerklæring eller erklæring fra den tidligere ektefellen.

Etter § 8 femte ledd gjelder bestemmelsens første, andre og tredje ledd tilsvarende for den som har sittet i uskiftet bo med tidligere samboer. Endringen har sammenheng med at det er innført rett til arv og uskifte på grunnlag av samboerskap, jf. arveloven kapittel III A.

Etter § 8 sjette ledd kan departementet fritta for å legitimere at det er skiftet med tidligere ektefelle «når særlige grunner taler for det». Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets myndighet er i forskrift av 27. mars 1992 delegert til fylkesmennene. Det vises til rundskriv Q-19/2004 om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner, samt skiftefritak etter ekteskapsloven. Se merknader ovenfor til ekteskapsloven § 7 e om dødsattest m.m.

Til § 9 Kontroll med at brudefolkene har rettslig handleevne

Det fremgår av § 9 at avgjørende for om en alvorlig sinnslidende eller alvorlig psykisk utviklingshemmet person skal kunne inngå ekteskap, er at tilstanden ikke er slik at han/hun mangler rettslig handleevne. Rettslig handleevne er i § 9 annet punktum definert som «evne til normal forståelse av hva en ekteskapsinngåelse

innebærer, og evne til normal motivering for å inngå ekteskap». Har prøvingsmyndigheten grunn til å tro at noen av brudefolkene på grunn av alvorlig sinnslidelse eller alvorlig psykisk utviklingshemming mangler denne evnen, kan prøvingsmyndigheten kreve lagt fram attest fra offentlig lege eller fra annen lege som offentlig lege utpeker. Finner prøvingsmyndigheten på grunnlag av legeattest at noen av brudefolkene mangler rettslig handleevne, foreligger det rett og plikt til å nekte å utstede prøvingsattest, jfr. § 10. Dersom prøvingsmyndigheten er i tvil, er det adgang til å utsette utstedelse av prøvingsattest til forholdet blir nærmere klarlagt.

Legeattesten må gjelde rettslig handleevne på grunn av sinnslidelse eller psykisk utviklingshemming. Når det gjelder forbigående tilstand, f.eks. rustilstand, er prøvingsmyndigheten henvist til å vurdere den konkrete situasjon, og utsette utstedelse av prøvingsattest om det skulle være tvil om en part er i slik tilstand at han/hun kan avgi en rettslig forpliktende erklæring. Ettersom det ikke er krav om personlig frammøte ved innleveringen av egenerklæringene mv. antas ikke bestemmelsen å ha særlig praktisk betydning.

I forbindelse med vigsel foretar vigsleren en selvstendig kontroll med den rettslige handleevnen til brudefolkene, selv om prøvingsattest foreligger. Vigsleren har rett og plikt til å nekte å foreta vigsel dersom han eller hun har grunn til å tro at noen av brudefolkene er i en situasjon som beskrevet i § 9, jf. § 14 annet ledd, og kan på tilsvarende måte innhente legeattest. Er noen av brudefolkene, f. eks. på grunn av rus, i en forbigående tilstand av denne art, har vigsleren rett og plikt til å utsette vigselen til det kan bli brakt på det rene at vedkommende kan avgi en rettslig forpliktende erklæring. Vigsleren har også rett til å utsette en vigsel hvis rusen etter vigslerens mening gjør utførelsen av vigselen til en uverdigg handling.

Til § 10 Attest om at ekteskapsvilkårene er prøvd

Når prøvingsmyndigheten finner at brudefolkene oppfyller ekteskapsvilkårene og det ikke foreligger hindringer etter § 8 eller § 9 skal brudefolkene få en attest som viser at det ikke er noe til hinder for at ekteskap blir inngått, jf. blanketten ”Prøvingsattest/Melding om vigsel/Vigselsbok”, Q-0309. Prøvingsattesten sendes til den adressen paret oppgir. Er ingen bosatt i Norge sendes den til adressen på oppholdsstedet, evt. dersom de ikke oppholder seg her, til brudefolkenes adresse i utlandet. Attesten kan også leveres ut personlig mot fremvisning av legitimasjon.

Brudefolkene leverer prøvingsattesten til vigsler så snart som mulig og i god tid før vigselen. Attesten kan evt. sendes direkte til vigsler dersom brudefolkene har oppgitt på egenerklæringsskjemaet at de ønsker dette, og har oppgitt vigselsembetets adresse. Der folkeregistermyndigheten er prøvingsinstans og vigselen skal foretas i utlandet, sendes imidlertid attesten alltid til brudefolkene. Attesten er gyldig i fire måneder etter utstedelsen. Er attesten eldre enn fire måneder må ny prøving finne sted før vigsel kan foretas. Gyldig prøvingsattest på vigselstidspunktet er en forutsetning for at ekteskapet skal være gyldig.

I henhold til § 10 annet ledd kan hver av partene klage til fylkesmannen dersom prøvingsmyndigheten fatter vedtak om ikke å utstede prøvingsattest.

Attest til bruk for ekteskapsinngåelse etter utenlandsk rett

Personer som skal gifte seg i utlandet for utenlandske myndigheter har ofte behov for å få utstedt en attest som viser at det ikke er noe til hinder for, etter norsk rett, at vedkommende inngår ekteskap (ofte kalt "ekteskapsattest" eller "ekteskaps sertifikat"). Ordningen er ikke lovfestet, men har utviklet seg gjennom langvarig praksis. Undersøkelser viser at Justisdepartementet så tidlig som i 1903 utstedte slike attester. Attester til personer bosatt i Norge som skal gifte seg i utlandet utstedes av folkeregistermyndigheten. Noen land krever attest fra statsborgerlandet, selv om vedkommende ikke lenger bor eller har bodd der. Dersom det gjelder en norsk statsborger, bosatt i utlandet og som tidligere har bodd i Norge, utsteder folkeregistermyndigheten slik attest.

Bemyndigede utenriksstasjoner skal bare utstede slike attester for norske borgere som er fast bosatt i embetsdistriktet og som aldri har vært tildelt fødselsnummer, og i tilfeller hvor utenlandsk myndighet ikke godtar prøvingsattest fra folkeregistermyndigheten eller Barne-, ungdoms og familiedirektoratet.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet utsteder slik attest når vigselslandets myndigheter krever attest fra sentral myndighet (for eksempel Tyskland) og i de særlige tilfeller der norsk borger som aldri har vært registrert i folkeregisteret er bosatt i embetsdistriktet til en norsk utenriksstasjon som ikke har prøvingskompetanse.

Det finnes en egen blankett for slik utstedelse ("Attest til bruk for ekteskapsinngåelse etter utenlandsk rett"), Q-0310 B (tidligere kalt "Ekteskapsattest"). Attesten finnes også på engelsk (Q-0310 E certificate of no impediment to marriage) og tysk (Q-0310 T ehfähigkeitszeugnis). Norge har ikke tiltrådt konvensjon om ekteskapsattester datert 5. september 1980 (Den Internasjonale Sivilstandskommisjon (CIEC)). Konvensjonen krever at ekteskapsattester omfatter en rekke nærmere bestemte opplysninger samt gis en standardisert form. Konvensjonens krav gjelder kun konvensjonslandene.

Personen det gjelder må levere inn utfylt egenerklæringsskjema, forlovererklæring og evt. tilleggsdokumentasjon som ved ordinær prøving. Om den andre parten må prøvingsmyndigheten ha følgende opplysninger: Navn, fødselsdato, fødested/-land og statsborgerskap. Opplysningene om den andre parten kreves ikke dokumentert og kan skrives på et vanlig ark. Som ved ordinær prøving må den andre parten underskrive i egenerklæringen der det er nødvendig. Er den andre parten under 16 år skal prøvingsmyndigheten ikke utstede attest.

Folkeregistermyndigheten utsteder deretter en standardisert ekteskapsattest som bekrefter at prøvingsmyndighetene ikke er kjent med noen forhold som er til hinder for at søker inngår ekteskap. Folkeregistermyndigheten tilbyr også den standardiserte attesten i engelsk, italiensk, tysk og spansk versjon. Dersom utenlandske

vigselsmyndigheter ber om opplysninger som ikke omfattes av den norske ekteskapsattesten, vil den aktuelle part således måtte innhente slike opplysninger på annen måte og selv besørge oversettelse – dersom dette er nødvendig. Dersom søker er/har vært utvandret skal dette føres inn i ekteskapsattesten i rubrikken for statsborgerskap. Dersom personen har vært utvandret i flere omganger, føres kun den siste perioden personen har vært utvandret inn i attesten.

Attesten er gyldig i fire måneder. På attesten er det anmodet om at det sendes melding om vigselen til folkeregistermyndigheten. Melding kan sendes fra vigsler, utenlandsk myndighet, partene selv eller norsk utenriksstasjon. Dette kan bidra til at flere vigsler etter utenlandsk rett blir registrert i folkeregisteret, noe som bl.a. vil gi et bedre grunnlag for prøving av ekteskapsvilkårene.

Folkeregistermyndigheten og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet sender attesten til legalisering. Dersom vigselen skal skje i et land som har tiltrådt Haag-konvensjonen av 5. oktober 1951, ”Convention abolishing the requirement of legislation for foreign public documents”, skal fylkesmannen påføre apostille. Dersom vigselen skal finne sted i land som ikke har tiltrådt konvensjonen, vil landets myndigheter ofte kreve at attesten legaliseres av Utenriksdepartementet. Fylkesmannen og Utenriksdepartementet sender den legaliserte attesten enten til vedkommende som den er utstedt til, eller til vigselslandets ambassade.

1.3 Kapittel 3. Inngåelse av ekteskap – vigsel

Til § 11 Fremgangsmåten ved vigsel

§ 11 angir lovens krav til inngåelse av ekteskap. Dersom kravet i § 11 første ledd ikke overholdes, er vigselen ugyldig, jfr. § 16. I henhold til § 11 må brudefolkene møte fram for vigsleren samtidig og personlig. Dette innebærer at ekteskap inngått i Norge ved stedfortreder eller pr telefon ikke godtas som gyldig. Det skal være minst to vitner over 18 år til stede under vigselen. Som regel er dette partenes forlovere, jf § 7 j, men det er ikke noe vilkår at forloverne skal være vitner. Nærmere om formen for inngåelse av ekteskap er omtalt i merknadene til §§ 12 a og 15.

Den borgerlige vigsel står åpen for alle. Vigsel kan også skje i kirken, med de begrensninger som følger av loven.

Til § 12 Vigslere

§ 12 bestemmer hvem som er vigslere: Det følger av ekteskapsloven § 12 bokstav a at prest i Den norske kirke har vigselsrett. Prester har vigselsrett pga. ordinasjon, og eller i kraft av vedkommendes stilling. Også prest eller forstander i andre trossamfunn, eller seremonileder eller tilsvarende i livssynssamfunn kan ha vigselsrett. Kravene her er imidlertid noe annerledes.

Ekteskapsloven § 12 bokstav a forutsetter at trossamfunnet er registrert. Hva som omfattes av det ”registrerte trossamfunnet” fremgår av registreringen foretatt av

fylkesmannen, jfr. lov om trdomssamfunn og ymist anna av 13. juni 1969 nr. 25 § 14. Det fremgår av denne paragrafen at trossamfunnet må sende en melding til fylkesmannen som blant annet inneholder navn og tjenestedistrikt på hver prest eller forstander.

Vigselsretten følger personen som til enhver tid er registrert hos fylkesmannen som prest eller forstander i trossamfunnet. Ved forsømmelse av tjenesten kan fylkesmannen i medhold av lovens § 27 frata vedkommende preste- eller forstander tjeneste. Kravene til vigselsrett for seremonileder eller tilsvarende i livssynssamfunn er at samfunnet mottar tilskudd etter lov om tilskott til livssynssamfunn av 1981. Ovennevnte prester/forstandere/seremoniledere vil etter ekteskapsloven § 12 bokstav a anses som vigslere såfremt Kongen har godkjent formen for inngåelse av ekteskap. Kongens myndighet er delegert til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Det er en forutsetning for å få godkjent formen for inngåelse av ekteskap at vigselsritualet ikke strider mot norsk lov, herunder ekteskapslovens bestemmelser om vilkår for ekteskapsinngåelse. I et vigselsrituale kan man ikke oppstille vilkår for gyldighet som ikke følger av ekteskapsloven. Det vil for eksempel bety at vigselsritualer med vilkår om medgift ikke blir godkjent. Vigselsritualer som omfatter vilkår om mahr, brudegave, blir på samme måte ikke godkjent. Det er også et vilkår at det er de samme spørsmålene som blir stilt til brud og brudgom. Eventuelle sitater fra religiøse verker medfører imidlertid ikke at godkjenning nektes.

Ved kongelig resolusjon 07.07.1932 fikk Pinsemenigheten i Norge generell vigselsrett dersom de følger vanlige ritualer (borgerlig vigsel). Det er uttalt fra departementet at de har godkjent to formularer, og at andre registrerte norske pinsemenigheter kan foreta vigsel når disse formularene benyttes.

Vigselsretten er knyttet opp til det registrerte tros- og livssynssamfunnet og vil opphøre dersom tros- eller livssynssamfunnet ikke lenger eksisterer. Dette innebærer blant annet at omregistrering fra trossamfunn til livssynssamfunn krever ny godkjenning. En endring av tros- eller livssynssamfunnet, som medfører at det i realiteten er et nytt tros- eller livssynssamfunn, krever også en ny godkjenning.

Kulturdepartementet ga i 2012 ut veilederen «Forstandere i trossamfunn», der det er gitt utfyllende informasjon om forstanderes oppgaver, herunder hva som må til for å få godkjent et vigselsrituale.

Den stedlige kompetansen til prest/forstander i trossamfunn eller tilsvarende i livssynssamfunn er ikke nærmere regulert i ekteskapsloven § 12 a. Det er det tjenestedistrikt som er oppgitt i registreringsmeldingen etter trossamfunnsloven § 14 som er bestemmende for vedkommendes stedlige kompetanse, jf. Norsk lovkommentar til trossamfunnsloven. Det er ikke gitt særskilt hjemmel i ekteskapsloven for at forstandere eller prester i registrerte trossamfunn eller livssynssamfunn skal kunne få vie utenfor eget tjenestedistrikt. Hva som menes med tjenestedistrikt kan ofte være uklart, da et tjenestedistrikt ofte ikke omfatter et klart

avgrenset geografisk område. Utgangspunktet for den stedlige vigselfkompetanse er det som er oppgitt i registermeldingen til trossamfunnet. Et slikt utgangspunkt kan imidlertid være svært komplisert og uoversiktlig ettersom trossamfunn er av ulike størrelse, organisering og utbredelse. Trossamfunnene kan la seg registrere på fire alternative måter, jf. lov om trossamfunn § 14 og § 2 i forskrift om registrerte og uregistrerte trossamfunn.

Registreringen og hva som skal oppgis i registreringen har i enkelte tilfeller skapt uklarheter. Et trossamfunn kan f.eks. bestå av kun en menighet, eller det kan bestå av flere menigheter, enten i et fylke eller i en større region. Et trossamfunn kan også være landsdekkende, da denne organisasjonsformen kan være mest hensiktsmessig på grunn av lavt medlemstall. En prest/forstander i et registrert trossamfunn kan vie utenfor sitt distrikt så lenge trossamfunnets godkjente vigselfrituale benyttes. Vi forutsetter imidlertid at dersom det er behov for å bruke en annen menighets lokaler, avtales dette med den lokale menighet, slik det også gjøres innenfor Den norske kirke.

Vigslerne i Human-Etisk Forbund er registrert hos fylkesmannen i Oslo og Akershus i tråd med forskrift av 27. september 2004 nr. 1296 om tildeling og tilbaketrekking av vigselfrett for seremonileder eller tilsvarende i livssynssamfunn § 1.

Det følger av forskrift av 19. oktober 1990 nr. 4983 om tjenesteordning for menighetsprester § 12 at en ordinert prest i Den norske kirke kan vie utenfor sitt eget tjenstedistrikt med samtykke fra sokneprest i det aktuelle tjenstedistrikt.

Et ekteskap er ikke ugyldig selv om prest/forstander har viet utenfor sitt tjenstedistrikt. Dette kan imidlertid være et forhold som kan føre til sanksjoner etter trossamfunnsloven § 27.

Borgerlig vigself foretas av notarius publicus, jf bokstav b. Dette er vedkommende tingrettsdommer, hvis ikke annet er bestemt ved lov eller av Kongen. I de større byene er det byfogden som er vigsler. En borgerlig vigsler kan også foreta vigself utenfor sitt embetsdistrikt. Dette omfatter imidlertid ikke vigself ved norsk utenriksstasjon. Videre kan en dommer eller en pensjonert dommer, med unntak av dommer i jordskifteoverrettene og jordskifterettene, alltid konstitueres ved en annen domstol til å foreta vigsler. Slik konstitusjon gjøres av domstollederen der vigselen skal foretas. Dette følger av domstoloven § 55 e annet ledd. Annet ledd første punktum er et unntak fra første ledd og fastslår at en dommer alltid kan konstitueres ved en annen domstol til å foreta vigsler. Dette unntaket vil kunne anvendes generelt uten å være knyttet til vilkårene i første ledd om at det bare gjelder faste dommere ved en sideordnet domstol. Unntaket gjelder i forhold til alle dommere, både for dommere i en annen rettsinstans, dommerfullmektiger og andre midlertidige dommere. På denne måten vil dommere i Høyesterett og i lagmannsretten, konstituerte dommere og dommerfullmektiger kunne konstitueres til å foreta vigsler. I tillegg kan pensjonerte dommere konstitueres til å foreta vigsler etter denne bestemmelsen. Med pensjonerte dommere menes dommere som har sittet i stillingen som dommer da de gikk av med alderspensjon.

Det fremgår av ekteskapsloven § 12 bokstav c at norsk utenriktjenestemann ved utenriksstasjon kan foreta vigslar. Denne adgangen er nærmere regulert i lov av 3. mai 2002 nr. 13 om utenriktjenesten § 17 samt Utenriksinstruksen. En norsk utenriksstasjon har ikke uten vidare vigselsrett, men kan få det etter nærmere bestemmelser.

Utenrikskalenderen gir oversikt over norske ambassader og generalkonsulater i utlandet som har vigselskompetanse. En slik oversikt kan også finnes på følgende internettadresse www.landsider.no/tips/vigsel/.

Ytterligere adgang til å vie utenfor landets grenser, og adgangen for representanter for utenlandsk myndighet eller kirkesamfunn til å foreta vigslar i Norge er regulert i lov 30. juni 1955 nr. 20 om når norsk tenestemakt kan halda brudvigjing i utlandet og utenlandsk tenestemakt i Noreg (brudvigjingslova) og i forskrifter med hjemmel i loven.

Lov av 30. juni 1955 nr. 20 (brudvigjingslova)

I lovens kapittel 1 er det bestemt når representant for norsk myndighet eller kirkesamfunn på nærmere bestemte vilkår kan foreta vigsel i utlandet. Etter § 1 kan sjømannsprest eller annen prest i utenriktjeneste gis rett til å vie etter norsk lov i det landet presten er stasjonert. Tillatelsen gis av Kulturdepartementet. Det er gitt egen forskrift for vigsel ved sjømannsprest som er utsendt av Den norske sjømannsmisjon.

Etter § 2 kan misjonær utsendt av norsk misjonslag få rett til å vie etter norsk lov i det/de land misjonslaget arbeider. Tillatelsen gis av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Norsk feltprest i utenlandstjeneste kan etter § 3 få tillatelse til å vie etter norsk lov innen den militære avdeling presten tilhører. Tillatelsen gis av Kulturdepartementet. Etter §§ 1 og 2 er det et vilkår at minst en av brudefolkene er norsk borger eller bosatt i Norge, og etter § 3 at minst en av brudefolkene hører under norske militære styrker. I følge brudvigjingslova § 4 kan norsk utenriktjenestemann som Utenriksdepartementet har gitt fullmakt, foreta vigsel i samsvar med lov 3. mai 2002 nr. 13 om utenriktjenesten (jf. avsnittet ovenfor).

Etter brudvigjingslova kapittel 2 kan representant for utenlandsk myndighet eller kirkesamfunn på nærmere bestemte vilkår foreta vigsel i Norge. Etter § 5 kan utenlandsk diplomatisk og konsulær tjenestemann få tillatelse av Utenriksdepartementet til å foreta vigsel i Norge etter formene i vedkommende land. Ingen av brudefolkene må være norske statsborgere og minst en av dem må være statsborger av eller bosatt i det landet tjenestemannen hører til.

Utenriksdepartementet, Konsulatseksjonen, har oversikt over hvilke fremmede lands utenriksstasjoner som har vigselsrett.

Prest eller forstander i utenlandsk evangelisk-luthersk kirkesamfunn kan få tillatelse til å foreta vigsel i Norge etter kirkesamfunnets former når minst en av brudefolkene

er statsborger i det landet kirkesamfunnet tilhører, jf. brudvigjingslova § 6. Vigselsretten følger trolig personen og ikke stillingen, og må således fornyes ved skifte av prest eller forstander.

Utenlandsk feltprest kan etter § 7 gis tillatelse til å foreta vigsel i Norge i militær avdeling som presten tilhører. Minst en av brudefolkene må tilhøre vedkommende militære styrker.

Tillatelser etter §§ 6 og 7 gis av Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet.

Etter ekteskapsloven § 12 d kan departementet oppnevne særskilte vigslere i tilfeller der det er behov for det på grunn av lange avstander eller av andre grunner. Oppnevningen gjelder for fire år av gangen. Det kan oppnevnes både særskilte borgerlige vigslere og særskilte kirkelige vigslere. Justiskomiteen har forutsatt at særskilte borgerlige vigslere bare kan bli oppnevnt i tilfeller der det foreligger betydelige praktiske problemer med å få avviklet vielsen i rimelig nærhet av brudefolkenes hjemsted, se Innst. O. nr. 71 (1990-1991) s. 3.

Etter § 12 andre ledd kan departementet ved forskrift gi utfyllende regler om tildeling og tilbaketrekking av vigselsrett for seremonileder eller tilsvarende i livssynssamfunn. Se forskrift 27. september 2004 nr. 1296 om tildeling og tilbaketrekking av vigselsrett for seremonileder eller tilsvarende i livssynssamfunn. Departementets myndighet etter forskriftens §§ 2 og 4 er delegert til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Til § 13 En vigslers adgang til å nekte å foreta vigsler

En kirkelig vigsler kan i en viss utstrekning nekte å foreta vigsel. Etter § 13 første ledd kan prest i Den norske kirke nekte å foreta vigsel hvis en av brudefolkene ikke tilhører statskirken, eller hvis ingen av dem tilhører hans menighet. Prest eller forstander i registrert trossamfunn kan på tilsvarende måte nekte å foreta vigsel hvis en av brudefolkene ikke tilhører trossamfunnet, eller hvis ingen av dem tilhører menigheten. Det samme gjelder seremonileder eller tilsvarende i livssynssamfunn dersom en av brudefolkene ikke er medlem av livssynssamfunnet.

Medlemskap i eller tilhørighet til statskirken er regulert i § 3 i lov 7. juni 1996 nr 31 om Den norske kirke (kirkeloven). Regler om medlemskap eller tilhørighet til trossamfunn er gitt ved lov 13. juni 1969 nr. 25 om trdomssamfunn og ymist anna.

I henhold til § 13 annet ledd har en kirkelig vigsler rett til å nekte vigsel, dersom en av brudefolkene er skilt og den tidligere ektefellen er i live eller dersom brudefolkene er av samme kjønn. Reservasjonsretten gjelder den enkelte vigsler og ikke tros- eller livssynssamfunnet som sådan.

Til § 14 Kontroll med at ekteskapsvilkårene er prøvd

Det følger av § 14 at før vigselen finner sted, skal vigsleren motta en attest utstedt av prøvingsmyndigheten på at ekteskapsvilkårene er prøvd og at reglene i §§ 6 - 10 er fulgt. Dette gjelder også ved vigsel etter norsk rett som skal finne sted i utlandet i for

eksempel en sjømannskirke eller på norsk utenriksstasjon. Attesten fremgår på blanketten ”Prøvingsattest/Melding om vigsel/Vigselsdokument”, Q-0309.

En gyldig prøving som er foretatt i et annet nordisk land etter Nordisk konvensjon av 6. februar 1931 er likestilt med norsk prøving. Dette gjelder likevel ikke ved inngåelse av ekteskap mellom to personer av samme kjønn (jf. forskrift 5. november 1992 nr. 979 om når en utenlandsk statsborger skal anses å være fast bosatt i Norge med prøving av ekteskapsvilkår § 5 andre punktum (vedlegg 2)). Av praktiske hensyn skal imidlertid slik attest først leveres norsk prøvingsmyndighet, som uten å foreta ny prøving utsteder blankett Q-0309. Dersom vigsel er skjedd etter norsk rett på bakgrunn av en prøvingsattest utstedt i annet nordisk land – uten at nevnte blankett er utstedt – vil ikke dette medføre at ekteskapet blir ugyldig.

Prøvingsattesten overleveres normalt fra brudefolkene til vigsler (se likevel omtalen av § 10). Før vigsel foretas skal brudefolkene legitimere seg for å godtgjøre at de er de samme personene som det er foretatt prøving for. Til dette kan for eksempel pass, førerkort og bankkort fremlegges. Hvorvidt legitimasjonen skal godtas beror på en konkret vurdering. Normalt vil det gå noe tid fra dokumentene er innlevert prøvingsmyndigheten til prøvingsattesten blir skrevet ut og vigsel kan skje, med unntak der en utenriksstasjon både skal prøve og foreta vigsel. Dette er ikke regulert nærmere. Når først prøvingsattesten foreligger er det etter loven ikke noen særskilt grunn til å vente med å foreta vigselen. Dersom det i helt særlige tilfeller skulle oppstå en situasjon der det haster veldig med å få gjennomført vigsel, for eksempel der en av brudefolkene er alvorlig syk eller døende, antar departementet at prøvingsmyndigheten og vigsler vil samarbeide om å få foretatt prøving og vigsel så snart som det praktisk lar seg gjennomføre i henhold til reglene. Se for øvrig kommentarene til § 16 annet ledd.

Nekter vigsleren å foreta vigsel på annet grunnlag enn nevnt i § 13 andre ledd, kan hver av partene klage til fylkesmannen som kan bestemme at vigselen skal finne sted. Dersom vigsel er nektet etter ekteskapsloven § 14 tredje ledd er dette et enkeltvedtak som etter loven kan påklages til fylkesmannen, jf. forvaltningsloven § 2 bokstav b. Årsaken til at en vigsel blir nektet, kan eksempelvis være at en eller begge av brudefolkene ikke har lovlig opphold på vigselstidspunktet, jf. ekteskapsloven § 5a.

Selv om vilkårene er funnet å være oppfylt, skal det ikke foretas vigsel hvis vigsleren er kjent med at et vilkår likevel ikke er oppfylt, jf. § 14 annet ledd første punktum. Dersom vigsleren er i tvil om et vilkår er oppfylt, kan han eller hun utsette vigselen og kreve at brudefolkene fremlegger bevis for at vilkåret er oppfylt. Dette er for eksempel aktuelt i forhold til vilkåret i § 9. Et annet tilfelle er der folkeregistermyndigheten har merket av på prøvingsattesten at det foreligger tvil med hensyn til om en eller begge av brudefolkene har lovlig opphold i landet på vigselstidspunktet, og kun hvis evt. angitt dato for varigheten av lovlig opphold er utløpt. I et slikt tilfelle må vigsleren pålegge brudefolkene å fremskaffe bekreftelse fra utlendingsmyndighetene på at vedkommende fortsatt har lovlig opphold. Slik

bekreftelse bør gå direkte fra vedkommende myndighet til vigsler, og kan gjøres enten skriftlig eller muntlig. Se for øvrig omtalen av §§ 7 k og 10 over.

Til § 15 Nærmere om formen for inngåelse av ekteskap

Kongen kan gi nærmere regler om formen for inngåelse av ekteskap, jf. § 15. Det borgerlige vigselsritualet er fastsatt ved kgl res av 19. januar 1996, og endringer fastsatt ved kgl res 5. desember 2008 (Q-0276). Formen for vigsel i registrerte trossamfunn og livssynssamfunn må godkjennes av Kongen, jf. § 12 a. Kongens myndighet etter § 12 a er delegert til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Til § 16 Ugyldighet

§ 16 regulerer virkningen av at de formelle regler for inngåelse av ekteskap ikke er fulgt. Ekteskapet er da formelt ugyldig, og det anses ikke for å være inngått.

§ 16 første ledd viser til § 11 første ledd, dvs. at brudd på kravet om to vitner (§ 11 annet ledd) er uten betydning for gyldigheten av ekteskapsstiftelsen.

Ekteskapet er heller ikke gyldig inngått dersom vigsleren ikke hadde vigselskompetanse, f.eks. ved at et registrert trossamfunn ikke har fått godkjent formen for inngåelse av ekteskap, jf § 12 a, eller vigselen er foretatt av en annen enn den som er godkjent av fylkesmannen som forstander etter lov om trdomssamfunn og ymist anna § 24. Det samme gjelder dersom ekteskapet ble inngått uten at det forelå gyldig prøvingsattest i henhold til § 10. Dette følger av § 16 første ledd annet punktum.

Etter § 16 første ledd tredje punktum er videre ekteskap ugyldig dersom prest i Den norske kirke ikke har fulgt liturgi fastsatt av Kirkemøtet. Prester i Den norske kirke kan dermed ikke foreta vigsel etter verken det borgerlige vigselsritualet eller en eventuell ”privat” liturgi uten tilslutning av Kirkemøtet. Det følger av forskrift om tjenesteordning for menighetsprester § 7 at presten skal utføre sin tjeneste i samsvar med Den norske kirkes ordninger. Gudstjenester og kirkelige handlinger forrettes etter de fastsatte liturgier.

Det er ikke uttømmende regulert i ekteskapsloven i hvilke tilfeller vigslers overskridelse av myndighet medfører ugyldig ekteskap. I følge forarbeidene til ekteskapsloven vil ekteskap der vigsler har gått ut over sin kompetanse trolig anses som gyldige. Se NOU 1986:2 Innstilling til ny ekteskapslov del 1 side 66 flg. hvor det uttales: ”En vigsel er uten virkning dersom den er foretatt av myndighet som ikke kan foreta vigsler(...) Bestemmelsen innebærer at ekteskap er ugyldig dersom vigsel er foretatt av en person som overhodet ikke har vigselsmyndighet. Den omstendighet at en som har slik myndighet, har overskredet sin kompetanse, for eksempel viet utenfor sitt distrikt, er ikke ugyldighetsgrunn (...)” Dette er også lagt til grunn i Ot. prp. nr. 28 (1990 -91) side 26.

En ugyldig vigsel kan etter begjæring fra en av partene gis etterfølgende godkjennelse når særlige grunner foreligger, jf. § 16 annet ledd. Adgangen til godkjenning av

ugyldige vigsler tar sikte på å avhjelpe spesielle unntakstilfelle. Et moment som kan tillegges vekt er den tid som har gått fra vigselen ble foretatt til ugyldigheten ble oppdaget. Har partene levd sammen i en årrekke i den tro at de er ektefolk, vil det anses som mer inngripende ikke å godkjenne den ugyldige vigsel. Er den ugyldige vigselen av relativt ny dato, er tiden vanligvis ikke tilstrekkelig til å si at det foreligger særlige grunner. I de tilfellene der vigsel er foretatt uten at det forelå gyldig prøvingsattest vil vigselen som oftest være av relativt ny dato. I slike tilfeller foreligger det særlige grunner dersom paret kan sannsynliggjøre at de var i god tro, f.eks. ved at det foreligger en uttalelse fra vigsler, og at ekteskapsvilkårene var oppfylt på vigselstidspunktet. Det kan videre foreligge særlige grunner der en av brudfolkene var syk eller døende, slik at vigsel ble foretatt uten at det var mulig å innhente prøvingsattest fra folkeregistermyndigheten på forhånd. Det er forholdene på vigselstidspunktet som er avgjørende, og det må foretas en konkret vurdering av disse vilkårene i hver enkelt sak.

Vedtaksmyndigheten var tidligere delegert til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Med virkning fra 1. januar 2016 er vedtaksmyndigheten i første instans lagt til Fylkesmannen i Oslo og Akershus, med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet som klagemyndighet.

Ekteskapsloven § 16 omfatter ikke vigsler som reguleres i lov 30. juni 1955 nr. 20 (brudvigjingslova). Se kommentarene til denne loven under ekteskapsloven § 12 foran. Etter brudvigjingslova § 11 første ledd, er en vigsel som er foretatt av norsk myndighet eller kirkesamfunn i utlandet, eller av utenlandsk myndighet eller kirkesamfunn i Norge, ugyldig dersom vigsleren ikke hadde de nødvendige fullmakter etter loven, eller vigselen på annen måte er foretatt i strid med lovens krav til vigselsrett.

Etter brudvigjingslova § 11 tredje ledd kan Kongen bestemme at en vigsel som er ugyldig etter lovens § 11 første ledd likevel skal godkjennes som gyldig når særlige grunner foreligger. Slik godkjenning kan gis også om en eller begge ektefeller er døde. Vedtaksmyndigheten var tidligere delegert til Barne- og likestillingsdepartementet. Med virkning fra 1. januar 2016 er vedtaksmyndigheten i første instans lagt til Fylkesmannen i Oslo og Akershus, med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet som klagemyndighet.

Den skjønnsmessige vurderingen av hvorvidt en slik ugyldig vigsel skal godkjennes i ettertid vil langt på vei være den samme som ved anvendelsen av ekteskapsloven § 16 annet ledd.

I henhold til ekteskapsloven § 16 tredje ledd kan en ektefelle som har blitt tvunget til å inngå ekteskap ved rettsstridig tvang, reise søksmål for å få kjent ekteskapet ugyldig. Dette gjelder uavhengig av hvem som har utøvd tvangen. Det vil uansett være den andre ektefellen som er rette saksøkte i en sak om ugyldiggjøring av ekteskapet.

I henhold til fjerde ledd må søksmål reises innen seks måneder etter at vedkommende ektefelle ble fri for tvangen. Under enhver omstendighet kan søksmål ikke reises senere enn fem år etter ekteskapets inngåelse.

Etter § 16 femte ledd kan også manglende rettslig handleevne føre til ugyldighet. Søksmål for å få kjent ekteskapet ugyldig må reises innen seks måneder etter vigselen. Er det gått mer enn seks måneder etter vigselen, må partene søke om separasjon og skilsmisse for å få ekteskapet oppløst. Etter § 16 sjette ledd kan en verge reise søksmål på vegne av en ektefelle som mangler rettslig handleevne. Om begrepet «rettslig handleevne» i forbindelse med ekteskapsinngåelse vises det til lovens § 9, og kommentarer under kapittel 2. Tidligere § 16 sjette ledd tredje punktum ble opphevet ved lov 5. april 2013 nr. 12 som følge av at hjelpevergeordningen ikke ble videreført i den nye vergemålsloven, jf. forarbeidene til bestemmelsen Prop. 46 L (2012-2013) side 33.

Til § 16a Fylkesmannens adgang til å reise sak om ekteskapets gyldighet
§ 16a fastsetter at fylkesmannen kan reise sak for å få dom for at et ekteskap består eller ikke består. Bestemmelsen kan blant annet brukes der det foreligger spørsmål om bigami, tvangsekteskap eller om et ekteskap som er inngått i utlandet strider mot norsk rettsfølelse (ordre public) f. eks. på grunn av lav ekteskapsalder. Eksemplene er ikke uttømmende. For mer informasjon om bestemmelsen, se rundskriv Q-11/2004 til fylkesmennene.

Til § 17 Registrering

I medhold av § 17 har departementet gitt forskrift om registrering og melding av vigsel, fastsatt ved kgl res av 20. november 1992. Når vigselen har funnet sted, fyller vigsler ut meldingsdelen på blanketten ”Prøvingsattest/Melding om vigsel/Vigselsbok”, Q-0309. En bekreftet kopi av blanketten skal snarest mulig, og senest innen tre dager, returneres prøvingsmyndigheten. Ved vigsel på utenriksstasjon eller i en sjømannskirke sendes også en bekreftet kopi til Utenriksdepartementet v/ Konsulatseksjonen.

Det skal føres vigselsbok over vigsler, jf. blanketten Q-0309. Vigsler ved notarius publicus føres i embedets protokoll.

Utenlandske statsborgere som inngår ekteskap her i landet uten å være registrert bosatt i Norge, må eventuelt selv sørge for å registrere vigselen hos folkeregistermyndigheten eller tilsvarende myndighet i sitt hjemland.

En bekreftet kopi av blanketten/utskrift av vigselsbok gis til brudefolkene, og utgjør midlertidig vigselsattest fram til folkeregistermyndigheten har mottatt meldingen om vigsel og utstedt vigselsattest. Av praktiske hensyn utsteder notarius publicus denne attesten på et eget dokument utarbeidet av Domstolsadministrasjonen.

Så snart melding om vigsel er mottatt, utsteder folkeregistermyndigheten vigselsattest (”Vigselsattest”), Q-0155. Dette gjelder også vigsler foretatt ved norsk utenriksstasjon

eller i sjømannskirke. At det er folkeregistermyndigheten som skal utstede vigselsattest er en ny ordning, som blant annet innebærer at brudefolkene, ved navneendring i forbindelse med vigselen, kan få det nye navnet påført vigselsattesten. Ved evt. senere behov for duplikat utstedes dette av folkeregistermyndigheten.

Til § 18 Om ugildhet for vigslere

Etter § 18 er slektskap eller annen tilknytning til brudefolkene ikke til hinder for at vigsleren foretar vigsel.

Til § 18a Anerkjennelse av ekteskap inngått i utlandet

§ 18a (i kraft fra 1. juni 2007) fastslår i første ledd at et ekteskap inngått i utlandet anerkjennes i Norge, såfremt ekteskapet er gyldig inngått i vigselslandet. Videre fremgår det at ekteskapet likevel ikke vil bli anerkjent dersom det åpenbart vil virke støtende på norsk rettsorden (ordre public) å anerkjenne det. Dette er en lovfesting av den ulovfestede hovedregel i norsk internasjonal privatrett vedrørende anerkjennelse av ekteskap inngått i utlandet.

I Norge finnes det ikke noen egen «anerkjennelsesinstans» for ekteskap inngått i henhold til utenlandsk rett. Hver enkelt norsk myndighet må derfor selv ta stilling til om et ekteskap er gyldig inngått i vigselslandet der dette har betydning for saken. Dette gjelder bl.a. utlendingsmyndighetene, folkeregistermyndigheten og Bufdir. En slik vurdering av ekteskapets gyldighet kalles en «prejudisiell» vurdering og den beslutning som foretas er ikke uten videre bindende for andre offentlige myndigheter. Ulike myndigheter kan ha ulike krav til den dokumentasjon som må fremlegges. Dette kan f.eks. føre til at folkeregistermyndigheten legger til grunn at det er inngått et gyldig ekteskap, mens utlendingsmyndighetene mener ekteskapet ikke er gyldig.

Det norske myndighetsorgan som må foreta en slik vurdering av et ekteskaps gyldighet bør likevel se hen til andre norske myndighetsorganers beslutninger om samme forhold.

I forhold til de fleste land vil det sjelden oppstå problemer mht. å fastslå om det foreligger et gyldig ekteskap, da det kan legges til grunn at det dokument som er fremlagt er ekte. Dette er f.eks. tilfelle for land hvor dokumentets ekthet bekreftes av påført legalisering eller apostille.

Fra en del land er det imidlertid vanskelig å fremskaffe troverdige dokumenter. På internettsidene til skatteetaten opplyses det f.eks. (pr. oktober 2015) at dokumenter fra følgende land ikke vil bli godtatt: Europa: Kosovo, Afrika: Burkina Faso, Burundi, Elfenbenskysten, Eritrea, Etiopia, Gambia, Ghana, Guinea, Kenya, Liberia, Mali, Nigeria, Sierra Leone, Somalia, Uganda og Zimbabwe. Asia/Midtøsten: Filippinene, India, Myanmar (Burma), Sri Lanka, Vietnam, Afghanistan, Pakistan, Irak, Jemen og Saudi Arabia.

I forhold til land hvor troverdighetene til dokumenter er lav må det foretas en helhetsvurdering hvor blant annet beslutninger fattet av andre norske myndigheter om ekteskapets gyldighet bør innhentes.

Dersom ingen norsk myndighet tidligere har truffet en beslutning om ekteskapets gyldighet må det foretas en vurdering basert på mer generell informasjon. Slik generell informasjon, for eksempel opplysninger om ekteskapslovgivningen i vigselslandet, kan man finne bl.a. på internettsidene til Landinfo – Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon; www.landinfo.no. I tillegg kan man henvende seg til Landinfo med spørsmål av generell karakter; Landinfo skal ikke uttale seg om enkeltsaker. Slik generell informasjon kan også finnes på internettsidene til UDI; www.udiregelverk.no. Det skal også være mulig på sikt å få bistand fra NID – Nasjonalt ID-senter; www.nid.no. Internettsidene til skatteetaten; www.skatteetaten.no kan også ha informasjon som må antas å bidra til å opplyse saken.

Etter § 18a første ledd annet punktum fastslås det at utenlandske partnerskap og andre samlivsforhold som i hovedsak har samme rettsvirkninger som et ekteskap i inngåelseslandet, kan anerkjennes som ekteskap etter skriftlig samtykke fra partene. Forhold som ikke har eller kun har mer begrensede familierettslige rettsvirkninger enn ekteskap, faller utenfor.

I første ledd tredje punktum er det gitt en forskriftshjemmel slik at det kan reguleres nærmere i hvilke tilfeller en regulert samlivsform i utlandet vurderes å ha samme rettsvirkninger som ekteskap i inngåelseslandet og følgelig kunne bli anerkjent som et ekteskap i Norge. Det er pr 1. januar 2016 ikke gitt forskrifter på dette området.

Av annet ledd fremgår det at et ekteskap inngått i utlandet ikke vil bli anerkjent dersom ekteskapet ble inngått uten at begge parter var tilstede under vigselen, eller dersom en av partene var under 18 år, eller dersom en av partene allerede var gift. Dette gjelder imidlertid bare dersom minst en av partene var norsk statsborger eller fast bosatt i riket på det tidspunktet vigselen fant sted. Dersom det foreligger tillatelse fra fylkesmannen etter § 1a til å inngå ekteskap før 18 år, må ekteskapet anerkjennes. Det har da ikke skjedd en omgåelse av norske regler med hensyn til alderskravet for å inngå ekteskap. Ekteskapet inngått før ikrafttredelsen av bestemmelsen 1. juni 2007 kan ikke anerkjennes med hjemmel i § 18a annet ledd annet punktum. Søknad om anerkjennelse av ekteskap inngått før dette tidspunkt må avvises. Hvorvidt et slikt ekteskap kan anerkjennes i Norge, må vurderes prejudisielt i forhold til den tidligere ulovfestede hovedregelen, av det myndighetsorgan som behandler saken hvor dette spørsmålet må avklares.

Hvorvidt begge parter kan sies å ha vært til stede under vigselen, kan i mange tilfeller være et tvilsspørsmål. Enkelte land har en tradisjon for at ekteskap inngås ved representant for bruden, men at bruden er til stede i samme rom eller i rommet ved siden av. Et slikt ekteskap anses ikke som stedfortrederekteskap og en søknad om

anerkjennelse etter § 18a annet ledd må i et slikt tilfelle avvises. Det må derfor foretas en grensdragning mellom representasjon under vielsen og stedfortrederekteskap.

Også av andre grunner kan det være vanskelig å fastslå om et ekteskap er et stedfortrederekteskap. I mange land består vigselen av flere separate handlinger. Ekteskapsinngåelsene består gjerne av en religiøs seremoni med påfølgende bryllupsfest og registrering hos offentlige myndigheter. De ulike handlingene skjer gjerne til ulik tid og det vil være forskjellig fra land til land på hvilket tidspunkt eller hvilken handling som er avgjørende for når ekteskapet anses gyldig inngått/juridisk bindende. I noen tilfeller vil partene ha vært til stede ved den ene av handlingene men ikke den andre. Det må da tas stilling til om den handlingen hvor kun en av partene var til stede må anses å være avgjørende for om ekteskapet er gyldig og juridisk bindende inngått, slik at ekteskapet anses som et stedfortrederekteskap. Landinfo har informasjon om ekteskapsregler i ulike land som vil være til hjelp for å kunne fastslå om det dreier seg om et stedfortrederekteskap.

Nærmere om vilkårene i § 18 a annet ledd

Gyldig inngått ekteskap i utlandet

For at et ekteskap som faller inn under bestemmelsens annet ledd skal kunne anerkjennes her i landet med hjemmel i annet ledd annet punktum, er det en forutsetning at ekteskapet er gyldig inngått i vigselslandet. For mer om den vurderingen, se ovenfor under omtalen av bestemmelsens første ledd.

Tilknytningskravet

Dette kravet anses oppfylt hvis en av partene er norsk statsborger eller er fast bosatt her. Hvem som er norsk statsborger følger av lov om norsk statsborgerskap av 10. juni 2005 nr. 51.

Ved vurderingen av om tilknytningskravet fast bosatt er oppfylt tas det utgangspunkt i domisilbegrepet i den internasjonale privatrett. Det må skilles mellom kun å ha opphold i landet og å være bosatt i landet. For å være bosatt må det ha skjedd en bostedsforrykking. I dette ligger at man har sitt faste tilknytningspunkt til oppholdslandet. I tillegg må vedkommende ha til hensikt å bli boende i landet og oppholdet må være frivillig. Ved vurderingen av hva som kreves for å være fast bosatt må det ses hen til forskrift av 5. november 1992 nr. 979 om når en utenlandsk statsborger skal anses å være fast bosatt i Norge i forbindelse med prøving av ekteskapsvilkårene.

Det følger av nevnte forskrift at en utenlandsk statsborger med permanent oppholdstillatelse skal anses som fast bosatt i Norge. Det samme må legges til grunn her.

En utenlandsk statsborger med en oppholdstillatelse som kan danne grunnlag for permanent oppholdstillatelse kan etter en skjønnsmessig vurdering bli ansett som fast bosatt i Norge. I forskriften § 2 er det listet opp enkelte kriterier som skal legges vekt på. Den samme vurdering er det naturlig blir foretatt her. Det skal følgelig legges vekt på utlendingens tilknytning til Norge, hvor lenge vedkommende har hatt opphold i

Norge, om vedkommende har til hensikt å bli boende, om utlendingen har nær familie i Norge, fast arbeid mv. Har en utenlandsk statsborger en oppholdstillatelse som ikke danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse skal vedkommende ikke anses som fast bosatt i Norge.

I de tilfeller der en eller begge parter er under 18 år kan også foreldrenes tilknytning til riket få en viss betydning ved vurderingen av parten eller partenes tilknytning.

Sterke grunner

Av § 18a annet ledd annet punktum fremgår det at ekteskapet kan anerkjennes dersom sterke grunner taler for det, og dersom begge parter har fremmet begjæring om anerkjennelse. Med virkning fra 1. januar 2016 er myndigheten til å behandle søknader om anerkjennelse av ekteskap etter ekteskapsloven § 18a andre ledd i første instans lagt til Fylkesmannen i Oslo og Akershus, med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet som klagemyndighet.

Hvorvidt det foreligger sterke grunner til å gi anerkjennelse (etterfølgende godkjennelse) av et opprinnelig ikke-ankjent ekteskap vil bero på en konkret og skjønnsmessig vurdering og det er naturlig at denne avgjørelsen hører under det frie skjønnet til forvaltningen. I forarbeidene er det lagt til grunn at bestemmelsen er en snever unntaksregel, og praksis har vært relativ streng i forhold til å anerkjenne slike ekteskap.

Dersom en av partene har en betydelig sterkere tilknytning til vigselslandet enn til Norge, kan det være et moment. Dette kan for eksempel være tilfelle dersom parets eneste tilknytning til Norge består av et norsk statsborgerskap for en av partene, og vedkommende i lang tid har vært bosatt i vigselslandet. I slike tilfeller kan det være at man ikke har hatt samme forutsetning for å sette seg inn i norsk ekteskapslovgivning. Foreldrenes tilknytning til Norge kan også være relevant i henhold til vurderingen av om partene har hatt forutsetning for å sette seg inn i norsk ekteskapslovgivning.

At partene har, eller venter, barn i forholdet medfører ingen automatikk i å få etterfølgende godkjennelse. Det er viktig å være oppmerksom på at også i slike tilfeller kan det ha blitt utøvet tvang og kvinnen kan være presset inn i et ufrivillig svangerskap. Det er ikke gitt at en etterfølgende godkjennelse av ekteskapet nødvendigvis vil være til barnets beste dersom ekteskapet som ligger til grunn er gjennomført ved tvang. Det må derfor foretas en konkret og svært grundig vurdering i det enkelte tilfelle, der barnets beste skal være et grunnleggende hensyn.

Tidsaspektet, for eksempel at det har gått lang tid siden vigselen og partene har innrettet seg på at de er gift, kan også være relevant. Her må det imidlertid tas hensyn til at det kan være en risiko for at den eller de parter som har blitt giftet bort mot sin vilje også blir holdt tilbake i opprinnelseslandet/hjemlandet mot sin vilje. Hvorvidt dette momentet skal være relevant må følgelig vurderes nøye og konkret, og ses i sammenheng med andre momenter i saken.

Hvis det foreligger opplysninger som viser at manglende anerkjennelse av ekteskapet vil kunne få andre sterke negative konsekvenser for ekteparet, kan det også være et moment av betydning. I forvaltningspraksis har det vært vektlagt at partene ikke har mulighet til å utøve familieliv i vigselslandet, alternativt i et tredjeland. At partene på kort sikt ikke kan utøve familieliv i Norge, kan ikke tillegges særlig vekt da det vil gjelde for de fleste tilfellene som faller inn under bestemmelsen. Et annet eksempel på en slik særlig negativ konsekvens, vil være at partene ikke kan få skilsmisse i vigselslandet. I enkelte land kreves det at begge parter er til stede for at skilsmisse kan gis. Hvis den ene parten har status som flyktning i Norge, vil det være et moment at partene vanskelig kan pålegges å skille seg og gifte seg på nytt. En påstand om at det ikke er mulig for partene å skille seg, og gifte seg på nytt, må imidlertid vurderes grundig i hver enkelt sak. Informasjon fra Landinfo vil her være sentralt.

Særlige momenter i vurderingen hvor en av partene var under 18 år
Hvorvidt ekteskapet kunne ha gitt grunnlag for dispensasjon fra alderskravet i ekteskapsloven § 1a kan være et moment, men må sees i sammenheng med andre momenter i saken. Det forhold at partene i ettertid har oppnådd en alder som gjør at ekteskap kan inngås i Norge, skal ikke alene føre til at ekteskapet anerkjennes. Hovedhensikten med å forby ekteskap før 18-årsalderen er at den unge i alminnelighet ikke har nådd den modenhet eller evne som kreves for selvstendig å ta stilling til konsekvensene av å inngå ekteskap. Dersom et for tidlig inngått ekteskap skulle bli anerkjent i ettertid, kun på bakgrunn av at den unge var blitt 18 år, får den unge ikke i moden alder mulighet til å ta stilling til spørsmålet om ekteskap. Den opprinnelige mangelen består uavhengig av personens stigende alder.

Ved søknad om anerkjennelse av ekteskap med mindreårig, bør den mindreårig part ha vært intervjuet av norske myndigheter. Den mindreårige må i intervjuet ha hatt mulighet til å si ifra om vedkommende har følt seg presset eller tvunget til å inngå ekteskapet – uten at ektefelle, øvrig familie eller andre har vært til stede. Dersom det ikke er foretatt intervju av utlendingsmyndighetene har integreringsrådgivere ved norske utenriksstasjoner vært behjelpelig med å avholde intervju.

Særlige momenter i vurderingen hvor en av partene allerede var gift (bigamitilfellene)
Ved etterfølgende godkjennelse av polygame ekteskap må det foreligge sterke grunner. Er imidlertid ektefellen fra første ekteskap død etter at ekteskap nr. 2 er inngått, kan dette tale for at sistnevnte ekteskap blir godkjent. Det samme gjelder hvis ekteskap nr. 1 er oppløst ved skilsmisse eller på annen måte. Det må stilles strenge dokumentasjonskrav til at det første ekteskapet er oppløst enten ved død, skilsmisse eller på annen måte (for eksempel omstøtelse eller oppløsning), dersom etterfølgende godkjennelse skal gis.

Særlige momenter i vurderingen hvor ekteskapet er inngått uten at begge partene var til stede under vigselen (stedfortrederekteskap)

I tilfeller hvor man legger til grunn at det foreligger et stedfortrederekteskap, må det foretas en helhetsvurdering hvorvidt det er sterke grunner for å anerkjenne ekteskapet. Lovforarbeidene har som eksempel på tilfeller hvor anerkjennelse kan være aktuelt, vist til situasjoner i krigsområder der det kan være meget vanskelig for den enkelte å være til stede ved eget giftemål. I enkelte tilfeller kan det være slik at den ene parten ikke kan returnere til hjemlandet, for eksempel som følge av at vedkommende er forfulgt. Situasjonen kan videre være slik at det ikke finnes noen myndighet å søke om utreisevisum hos, eller noen enkel adgang til å bevege seg fritt over landegrensene. Det må uansett alltid foretas en konkret vurdering opp imot formålet med bestemmelsen.

1.4 Kapittel 4. Oppløsning av ekteskap. Separasjon

Til § 19 Oppløsning av ekteskap

§ 19 er en oversiktsbestemmelse som angir forskjellige måter å få oppløst ekteskapet på.

Ekteskapet kan oppløses ved skilsmisse i 4 forskjellige tilfeller: Det kan skje etter forutgående separasjon etter § 21. Det kan skje etter forutgående samlivsbrudd etter § 22. Det kan skje ved direkte skilsmisse i henhold til § 23. Det kan videre skje ved direkte skilsmisse etter § 24 tredje ledd. Ekteskapet kan i tillegg oppløses etter § 24 første og andre ledd.

Til § 20 Separasjon

§ 20 første ledd gir hver av ektefellene et ubetinget krav på separasjon uten hensyn til den andres ønske. Det er ikke noe krav til begrunnelse for separasjonssøknaden. Den som har søkt om separasjon kan tilbakekalle søknaden inntil endelig vedtak om separasjon foreligger.

§ 20 andre ledd setter krav til atskillelse i separasjonstiden. I forarbeidene til ekteskapsloven, NOU 1986:2 side 77 og 79 er det uttalt at formålet med separasjonsinstituttet er å unngå overilte skilsmisser, og at separasjonstiden er ment som en prøvetid da partene lever atskilt.

Dersom ektefellene fortsetter eller gjenopptar samlivet, vil separasjonen miste sin virkning. Dette gjelder imidlertid ikke dersom det kun dreier seg om samliv i en overgangstid inntil samlivet blir brutt, eller kortvarige forsøk på å gjenoppta samlivet. Partene skal gis mulighet til sammen å kunne overveie situasjonen og eventuelt søke forsoning.

Praktiseringen av disse reglene vil måtte bero på skjønn, både når det gjelder om partene har hatt et samliv i lovens forstand og om dette i tilfelle har gått utover «samliv i en overgangstid» eller «kortvarige forsøk på å gjenoppta samlivet».

Dersom det legges til grunn at partene har fortsatt/gjenopptatt samlivet i separasjonstiden må det gjøres en vurdering av om samlivet tidsmessig har gått ut over «samliv i en overgangstid» eller «kortvarige forsøk på å gjenoppta samlivet». I praksis har det vært godtatt en avviklingsperiode på 8-9 uker (overgangstid). I grensetilfeller bør det ses hen til graden av kontakt. I situasjoner der partene har fortsatt eller gjenopptatt samlivet i flere perioder, må omfanget vurderes samlet.

I tillegg til lovens unntak om fortsettelse/gjenopptakelse av samlivet, har det utviklet seg en praksis for å godkjenne mer varig bofellesskap innenfor tidligere felles bolig. Ektefeller som bor i samme bolig i separasjonstiden, der det ikke er klart atskilte boenheter, vil i utgangspunktet regnes for å ha fortsatt/gjenopptatt samlivet. For at et bofellesskap unntaksvis skal kunne godtas, kreves det tungtveiende grunner. I den enkelte sak må det foretas en helhetsvurdering ut fra begrunnelsen for partenes manglende atskillelse, og hver av partenes hensikt med bofellesskapet. Det må videre ses hen til hvor lenge partene har bodd sammen, og hvordan partene har innrettet seg praktisk og økonomisk. Partene må i størst mulig grad ha innrettet seg atskilt. Desto lenger varighet på bofellesskapet, desto strengere krav til begrunnelse og innrettelse.

For ektefeller som ikke bor i felles bolig i separasjonstiden har praksis gått i retning av at det godtas samvær mellom ektefellene av større omfang enn tidligere. Samværet bør ikke ha karakter av å være et ekteskapslignende forhold. I den skjønnsmessige helhetsvurderingen av hvorvidt det foreligger et samliv må det sees hen til omfanget av samvær mellom partene og årsaken til dette. Det må også her ses hen til hvordan partene har innrettet seg praktisk og økonomisk i separasjonstiden. Det er ikke avgjørende hvorvidt partene har hatt seksuell kontakt.

Det vil eksempelvis godtas større grad av samvær mellom ektefeller som har samvær av hensyn til felles barn. Foreldre med felles barn kan i en viss utstrekning oppholde seg i samme bolig eller ha ferie sammen uten at virkningene av separasjonen dermed faller bort, hvis dette er for at barna skal kunne ha samvær med begge foreldrene. Dette gjelder ikke minst hvor ektefellene bor langt fra hverandre.

Ved bevisvurderingen av om adskillelseskrevet i ekteskapsloven § 20 er oppfylt må det gjøres en konkret helhetsvurdering. Atskillelserklæringen vil i denne forbindelse ha stor bevismessig verdi, blant annet fordi den er et bevis avgitt til det offentlige, og er påført straffetrussel ved falsk forklaring.

I de sakene hvor partene er uenige om de faktiske forholdene kan det være hensiktsmessig å innhente opplysninger fra folkeregisteret, skattemyndigheten, NAV eller andre offentlige instanser. Det at den ene parten mottar barnebidrag, overgangsstønad eller andre ytelser som tilfaller aleneforsørgere taler i retning av at partene ikke har fortsatt/gjenopptatt forholdet. I helhetsvurderingen kan det ikke

legges avgjørende vekt på en avtale om å flytte fra hverandre, en flyttemelding sendt folkeregistermyndigheten m.m. dersom ikke partene også rent faktisk lever adskilt.

I følge juridisk teori vil bevistvil i alminnelighet gå utover den ektefelle som bestrider at vilkårene for skilsmisse er oppfylt. Det er dermed den parten som mener at virkningene av separasjonen har falt bort som ved bevistvil har bevisbyrden, og må dokumentere dette.

Parter som har fått separasjonsbevilling (men som gjenopptar samlivet), vil kunne ha behov for å bli omregistrert i folkeregisteret. Registrering av sivilstand er regulert i lov og forskrift om folkeregistrering. Registrering er en oppgave under folkeregistermyndigheten. Ektefellers status som gift/separert er av betydning for saksbehandlingen hos ulike offentlige myndigheter, bl.a. ved avgjørelser om ytelser fra det offentlige, skatt og arv.

Til § 21 Skilsmisse etter separasjon

Etter § 21 er separasjonstidens lengde ett år, uavhengig av om partene er enige om skilsmisse eller ikke.

Til § 22 Skilsmisse etter samlivsbrudd

I henhold til § 22 har hver av partene et ubetinget krav på skilsmisse når samlivet faktisk har vært brutt i to år. Selv om det er gitt separasjonsbevilling etter § 20, vil partene likevel kunne begjære skilsmisse på grunnlag av faktisk samlivsbrudd. Når det gjelder kravet til atskillelse og virkningen av samliv etter bruddet, gjelder i hovedsak det som er sagt ovenfor om samliv i separasjonstiden. Midlertidig separasjon etter § 92 gir ikke grunnlag for skilsmisse.

Fylkesmannen skal bare ta stilling til hvorvidt en separasjon er brutt under behandling av skilsmissesaken.

Ved uttrykt enighet mellom ektefellene om at atskillelseskravet i § 22 er oppfylt har fylkesmannen kompetanse til å behandle saken. Hvis ikke uttrykt enighet foreligger treffes avgjørelsen av domstolen, jf § 27 andre ledd litra b.

Til § 23 Skilsmisse på grunn av overgrep og tvangsekteskap

Ekteskapsloven § 23 åpner adgang til direkte skilsmisse uten forutgående separasjon. Dette kan for det første skje hvor den andre ektefellen med hensikt har forsøkt å drepe ham eller henne eller barna, eller forsettlig har utsatt dem for alvorlig mishandling. Det samme gjelder dersom ektefellen har opptrådt på en måte som er egnet til å fremkalle alvorlig frykt for slik atferd. Det tenkes her både på trusler i ord og truende opptreden ellers. Med «forsøkt å drepe», menes forsøk slik det er definert i straffeloven § 49. Straffri forberedelse faller utenfor. Straffefri forberedelse kan imidlertid være egnet til å framkalle slik frykt som er nevnt i andre punktum. På samme måte omfatter «utsatt for alvorlig mishandling» i prinsippet bare fullbyrdede handlinger, men forsøk kan falle inn under andre punktum. Hvorvidt det er tale om alvorlig mishandling, må avgjøres konkret ut fra blant annet handlingens art og graden

av alvor. Hvis mishandlingen skjer flere ganger, kan dette gjøre mishandlingen alvorlig i lovens forstand selv om det enkelte tilfelle av mishandling isolert sett ikke kan anses som alvorlig. Slik loven er utformet, henviser den dommeren til å utøve et konkret skjønn, hvor samfunnets syn til enhver tid på voldelige handlinger må være avgjørende for om § 23 skal komme til anvendelse.

Som et moment for forståelsen av § 23 kan bl.a. vises til forbudet i barneloven § 30 tredje ledd om å utsette barn for vold mv. § 23 må forstås slik at den også omfatter seksuelle overgrep mot barna, selv om slikt overgrep i det konkrete tilfellet unntaksvis ikke skulle ha karakter av vold. Det vises til Ot. prp. nr. 28 (1990-91) side 100, første spalte om hvilke handlinger i ulike straffebud som kan omfattes av uttrykket «utsatt for alvorlig mishandling». Det er ikke noe vilkår for å anvende § 23 at ektefellen er straffedømt for forholdet. Det er heller ikke noe vilkår at ektefellen må ha vært tilregnelig i gjerningsøyeblikket, og således ikke kan straffedømmes for forholdet, jf straffeloven § 44.

§ 23 andre ledd inneholder bestemmelser om søksmålsfrister. § 23 tredje ledd gir en person krav på direkte skilsmisse dersom vedkommende har blitt tvunget til å inngå ekteskapet ved rettstridig adferd. Vurderingene av hvorvidt det foreligger et tvangsekteskap etter denne bestemmelsen skal være de samme som etter ekteskapsloven § 16 tredje ledd. Videre må innholdet i begrepet «tvangsekteskap» være det samme som i ekteskapsloven § 16 tredje ledd. Påstand om ugyldighet etter ekteskapsloven § 16 tredje ledd og direkte skilsmisse etter ekteskapsloven § 23 kan også gjøres gjeldende mot en ektefelle som har vært uvitende om den utøvde tvangen. Søksmålsfristen i dette tilfellet er den samme som ved krav om dom på ugyldighet etter ekteskapsloven § 16 fjerde ledd. Sistnevnte bestemmelse fastslår at søksmålet må være reist innen seks måneder etter at de tvungne er blitt fri fra tvangen. Uansett må søksmålet være reist innen fem år etter inngåelsen av ekteskapet. Ektefellen står fritt til enten å kreve umiddelbar skilsmisse eller å kreve ekteskapet kjent ugyldig etter § 16 tredje ledd.

Til § 24 Oppløsning av ekteskap som er inngått i strid med § 3 eller § 4 § 24 første ledd gir ektefellene krav på umiddelbar oppløsning av ekteskap inngått mellom nære slektninger, og ekteskap inngått uten at tidligere ekteskap er oppløst. Dersom partene selv ikke tar initiativ til å få ekteskapet oppløst, er fylkesmannen gitt en selvstendig søksmålsrett i § 24 andre ledd. Men i enkelte tilfeller kunne det gjøre mer skade enn gagn å oppløse ekteskapet, spesielt der ektefellene har barn sammen. Hensynet til barna, og hensynet til partene, dersom disse har levd lenge sammen og har vært i unnskyldelig uvitenhet om ekteskapshindringen, må kunne anses som «sterke grunner» i henhold til andre ledd, slik at fylkesmannen likevel kan beslutte at sak ikke skal reises, eller at saksanlegg skal utsettes.

Til § 25 Virkningen av separasjon og skilsmisse § 25 første ledd innebærer at virkningen av separasjon og skilsmisse inntreffer allerede på det tidspunkt fylkesmannens bevilling blir gitt eller dom blir avsagt, uavhengig av om vedtaket eller dommen er meddelt partene.

§ 25 tredje ledd omhandler når et bevillingsvedtak om skilsmisse og separasjon er endelig, i de tilfeller hvor vedtaket har vært gjenstand for klage. Da regnes ikke vedtaket som endelig før etter utløpet av søksmålsfristen etter § 29 femte ledd. Begrunnelsen for bestemmelsen er å gi den ektefelle som mener det er grunn til å angripe vedtaket, vil få en rimelig tid til å vurdere søksmål, eventuelt også begjære midlertidig forføyning om oppsettende virkning.

1.5 Kapittel 5. Behandlingen av saker om oppløsning av ekteskap og om separasjon

Til § 25a Virkeområde

§ 25a første ledd bokstav a fastslår at kapitlet kommer til anvendelse i saker om separasjon og skilsmisse som reises for fylkesmannen.

§ 25a første ledd bokstav b er en direkte videreføring av tidligere tvistemålsloven § 416.

§ 25a andre ledd gir reglene om norske domstolars kompetanse og verneting, jf. §§ 30b og 30c, tilsvarende anvendelse for spørsmål om bidrag (jf. § 30d første ledd bokstav a) og spørsmål etter ekteskapsloven (jf. § 30d første ledd bokstav c). Regelen er en kodifisering av gjeldende rett.

Til § 26 Mekling m v.

Det følger av § 26 at foreldre med felles barn under 16 år skal møte til mekling før sak om separasjon (§ 20) eller skilsmisse på grunnlag av samlivsbrudd (§ 22) kan bringes inn for fylkesmannen eller domstol. Formålet med meklingen er å få foreldrene til å komme fram til en avtale om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast, og samværsrett. Under meklingen skal det legges vekt på hva som vil være den beste ordningen for barnet eller barna. Det skal ikke mekles når det kreves skilsmisse etter § 21, uavhengig av om det er født barn i separasjonstiden.

Departementet har ved forskrift 18. desember 2006 nr. 1478 om mekling etter ekteskapsloven og barneloven gitt nærmere regler om mekling. I rundskriv Q-2/2008 har departementet gitt retningslinjer for anvendelse av forskriften.

Til § 26a Opplysningsplikt til barneverntjenesten

Etter ekteskapsloven § 26a har meklere opplysningsplikt til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt. Det vises til rundskrivet om mekling.

Til § 27 Hvilken myndighet som avgjør saken

Etter § 27 første ledd gis fylkesmannen en generell kompetanse i separasjons- og skilsmissesaker, mens bestemmelser om domstolsbehandling gis som særregler i paragrafens annet og tredje ledd. Skilsmisse på grunn av overgrep og oppløsning av ekteskap inngått mellom for nært beslektede, samt bigami-ekteskap skal behandles av domstolene. Etter paragrafens annet ledd, pkt. b, skal skilsmisse etter to års faktisk

separasjon gis ved dom dersom partene er uenige om at vilkårene er oppfylt. Det er videre domstolen som skal behandle saken i de tilfeller hvor en verge krever separasjon eller skilsmisse på vegne av en ektefelle som er alvorlig sinnslidende eller sterkt psykisk utviklingshemmet, jf § 28 annet ledd. Sak om å få kjent et ekteskap ugyldig pga tvang, jf § 16 tredje ledd, skal også behandles av domstolene.

Separasjon etter § 20 og skilsmisse etter § 22 skal dessuten avgjøres av retten når kravet blir reist i sak om skilsmisse som er brakt inn for retten på annet grunnlag, eller i forbindelse med annen sak etter ekteskapsloven eller barneloven som har sammenheng med kravet om separasjon/skilsmisse. Det vises til § 27 tredje ledd. Det er særlig tvister etter barneloven og ekteskapsloven som vil være aktuelle i denne forbindelse (foreldreansvaret, hvor barnet skal bo fast, samværsrett, underholdsbidrag, deling av formuen, bruksrett til bolig mv). Ektefellene kan i disse tilfellene begjære separasjon etter § 20 eller skilsmisse etter § 22 i samme sak, og slipper å gå veien om fylkesmannen for dette. Det er i loven ikke vist til § 21, men det antas at retten også kan gi skilsmisse etter denne bestemmelsen når vilkåret om ett års separasjonstid er oppfylt, og det må antas at retten har slik kompetanse. Dette synet støttes av det som kommer fram på s 102 i Ot. prp. nr. 28 (1990-91) om ekteskapsloven, i merknadene til § 27, samt i Vera Holmøy og Peter Lødrups kommentarutgave (3. utgave 2013) til Ekteskapsloven s 158.

Det kan forekomme at en av partene, eller partene i fellesskap, søker fylkesmannen om separasjon eller skilsmisse i henhold til §§ 20-22 etter at sak om skilsmisse er brakt inn for retten på annet grunnlag. Dreier det seg om en søknad etter § 20 eller § 22, kan fylkesmannen ikke behandle saken før rettssaken er hevet ved rettskraftig kjennelse, jf § 27 tredje ledd. Fylkesmannen kan eventuelt gi partene en kort frist til å ordne dette. Søkes det fylkesmannen om skilsmisse etter § 21, enten i fellesskap eller etter ensidig begjæring, kan saken neppe avvises med den begrunnelse at saken står for retten. Justisdepartementets lovavdeling har antatt (Jnr. 3103/90 E) at fylkesmannen i slike tilfeller ikke kunne avvise en skilsmissebegjæring etter den tidligere ekteskapsloven § 43 første ledd, annet punktum under henvisning til ulovfestede forvaltningsrettslige regler. Fylkesmannen bør i alle tilfelle spørre partene om saken er brakt inn for retten, og i tilfelle varsle retten om begjæringen. Dersom det reises sak om separasjon eller skilsmisse i et tilfelle hvor det allerede er reist sak om dette i en fremmed stat, reguleres forholdet av lov om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner, av 2. juni 1978 nr. 38, § 5. Den myndighet som har fått saken til behandling her i landet kan da stanse behandlingen inntil den utenlandske avgjørelsen foreligger, dersom det er grunn til å anta at denne avgjørelsen vil gjelde her. Fylkesmannen har således rett, men ikke plikt til å stanse saken. Det må her foretas en skjønnsmessig vurdering av fylkesmannen for hvert enkelt tilfelle. Se rundskriv Q-19/2004.

Dersom en av partene anlegger sak om skilsmisse for domstolen etter at det er sendt begjæring om separasjon eller skilsmisse til fylkesmannen, bør fylkesmannen fortsette behandlingen av saken og eventuelt gi bevilling uavhengig av rettssaken. Her forutsettes det imidlertid at dommen ikke er blitt rettskraftig før det blir spørsmål om

å treffe vedtak om bevilling. Fylkesmannen bør underrette vedkommende domstol om at sak vedrørende separasjon eller skilsmisse er under behandling.

Til § 28 Partsrettigheter for en umyndig ektefelle m v.

§ 28 avløste lov 13. august 1915 nr. 6 om rettergangsmåten for tvistemål (tvistemålsloven) § 419 første og tredje ledd. Bestemmelsen er endret på flere punkter i forbindelse med vedtakelsen av ny vergemålslov. Sak for fylkesmannen om separasjon eller skilsmisse og ekteskapsak for domstolen kan nå reises av eller mot en ektefelle personlig også når ektefellen er mindreårig eller fratatt rettslig handleevne etter vergemålsloven § 22. Bestemmelsen gjelder i tillegg til mindreårige i alle tilfeller der en ektefelle helt eller delvis er fratatt rettslig handleevne, jf. Prop. 46 L (2012-2013). s. 33. Henvisningen til «denne ektefellen» i § 28 første ledd andre punktum er en konsekvens av at begrepet «umyndig» er utgått.

En verge kan fremme sak om oppløsning av ekteskap eller separasjon på vegne av en ektefelle som mangler rettslig handleevne. Om en ektefelle er i stand til å opptre i saken, må avgjøres etter de samme retningslinjer som ellers ved spørsmål om prosessdyktighet.

Det er imidlertid på det rene at bestemmelsen også omfatter alvorlig sjelelig svekkelse på grunn av somatiske sykdommer, som f.eks. hjernelidelser. Vergen kan imidlertid bare reise sak hvor dette er påtrengende nødvendig av hensyn til ektefellen selv. Det må således foreligge tungtveiende grunner om vergen skal reise slik sak, særlig hvis ektefellen selv ønsker å fortsette ekteskapet. Disse sakene skal alltid behandles av domstolene, som også avgjør om det er grunnlag for saksanlegg.

Tredje ledd i § 28 la tidligere langt de samme funksjonene til oppnevnt hjelpeverge som til verge i relasjon til § 28. Etter endringsloven bestemmer § 28 tredje ledd at der en ektefelle er satt under vergemål uten å være fratatt rettslig handleevne, og det faller innenfor vergens oppdrag å opptre i eller fremme sak om separasjon og skilsmisse eller ekteskapsak for domstolen, gjelder reglene i første og andre ledd tilsvarende for vergen. Realitetsforskjellen er liten sammenliknet med tidligere § 28 tredje ledd, men bestemmelsen er tilpasset den nye vergemålslovens system. Det vises til Prop. 46 L (2012-2013) side 33.

§ 28 fjerde ledd ble opphevet ved lov 5. april 2013 nr. 12. Om begrunnelsen for opphevelsen vises til Prop. 46 L (2012-2013) s. 33-34.

Til § 29 Saksbehandlingen for fylkesmannen m v.

§ 29 inneholder nærmere regler for den administrative behandlingen av separasjons- og skilsmissesaker. Fylkesmannen kan blant annet innkalle partene til personlig møte dersom det finnes hensiktsmessig. Noen muntlig saksforberedelse er således ikke påbudt, og saksbehandlingen for fylkesmannen følger ellers de alminnelige regler i forvaltningsloven.

Vedtak om separasjon og skilsmisse er enkeltvedtak i relasjon til forvaltningsloven, jf. lovens § 2 første ledd bokstav b. Det samme gjelder realitetsavgjørelser av krav som kan oppstå i forbindelse med separasjons- eller skilsmissesaken. Det følger videre av forvaltningsloven § 3 at lovens kapittel II (Om habilitet), kapittel III (Alminnelige regler om saksbehandling), kapittel IV (Om saksforberedelse ved enkeltvedtak), kapittel V (Om vedtaket), kapittel VI (Om klage og omgjøring) og kapittel VIII (Bestemmelser om virkningen av feil, om utsatt iverksetting av vedtak og om iverksettelse) får anvendelse ved saker som gjelder enkeltvedtak.

Med hjemmel i § 29 annet ledd har departementet fastsatt forskrift av 18. november 1992 om saksbehandlingen for fylkes - mannen ved separasjon og skilsmisse (vedlegg 6).

Det følger av forskriften kapittel 1 at det ved søknad om separasjon og skilsmisse skal benyttes fastsatt blankett (Q-0165, Q-0171, Q-0172). Blankettene er tilgjengelig på <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/nye-livsoppholdssatser/skjema-2/blanketter-om-separasjon-og-skilsmisse.html?id=437427>. Fra oktober 2015 har det vært mulig å søke om separasjon digitalt. Lansering av digitale søknadsskjemaer for skilsmisser vil etter planen skje i løpet av 2016. Som hovedregel skal søker vedlegge vigselsattest. Det er ikke nødvendig å legge ved vigselsattest dersom ektefellene er gift i Norge, og ekteskapet er registrert hos folkeregistermyndigheten.

Fylkesmannen er pliktig til å ta stilling til om det foreligger et gyldig ekteskap i de tilfeller hvor dette har betydning for sakens utfall. Fylkesmannen er således pliktig til å behandle en søknad om separasjon eller skilsmisse, selv om ekteskapet ikke skulle være registrert i det norske folkeregisteret. Når det gjelder ekteskap inngått i Norge for norske myndigheter, kan man i utgangspunktet legge til grunn at partene ikke er gift, hvis ekteskapet ikke er registrert i folkeregisteret. Hvis det fremkommer opplysninger eller indikasjoner som gir grunn til å tro at det likevel skulle foreligge et gyldig ekteskap, vil fylkesmannen måtte foreta ytterligere undersøkelser i saken. For eksempel kan det være aktuelt å innhente opplysninger fra folkeregistermyndigheten om eventuell nektelse av registrering av ekteskapet, og opplysninger fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet om en mottatt søknad og godkjennelse av ugyldig vigsel etter ekteskapsloven § 16.

Når det gjelder ekteskap inngått i utlandet, bør det legges vekt på hvordan andre myndigheter har vurdert gyldighetsspørsmålet. For eksempel vil det være et moment hvordan folkeregistermyndigheten har vurdert dette spørsmålet. Når ekteskap er inngått i utlandet er ofte minst den ene av partene en utenlandsk statsborger som har fremmet søknad om oppholdstillatelse i Norge. Utlendingsdirektoratet (UDI) sitt vedtak vil i slike tilfeller være et annet sentralt moment i fylkesmannens helhetsvurdering. Dersom fylkesmannen skulle finne at det ikke er inngått et gyldig ekteskap, må søknaden om separasjon eller skilsmisse avvises.

Avvisning er et enkeltvedtak, jf. fvl. §2 tredje ledd, og kan påklages jf. fvl. § 28. Fylkesmannen bør i et slikt tilfelle også gjøre partene oppmerksom på muligheten for

å reise sak for domstolene om ekteskapet består eller ikke består, jf. ekteskapsloven § 25a første ledd bokstav b.

Dersom ektefellene har vært til mekling må meklingsattesten vedlegges sammen med vigselsattesten. En meklingsattest som er eldre enn 6 måneder mister sin gyldighet. Hvilke krav som skal stilles til dokumentasjon for sivilstand for flyktninger, kan i enkelte tilfeller by på problemer, dersom vedkommende ikke kan legge fram vigselsattest fra sitt hjemland eller det landet han/hun giftet seg i. Personer som har fått opphold her i landet på humanitært grunnlag, anses å kunne henvende seg til sitt hjemlands myndigheter dersom de ikke selv har den nødvendige dokumentasjon. Hva som kan kreves av dokumentasjon av flyktninger og personer med politisk asyl er et skjønnsspørsmål, som det må tas stilling til i hvert enkelt tilfelle. Det må foretas en helhetsvurdering av sakens fakta og de foreliggende opplysninger. Det bør videre tillegges vekt hvilke opplysninger andre norske myndigheter, som for eksempel utlendingsmyndighetene og folkeregistermyndigheten, har lagt til grunn for sine avgjørelser og registreringer. Pass og/eller andre offentlige dokumenter av nyere dato, som er utstedt av vedkommendes hjemland, vil også kunne gi opplysninger om sivilstand.

Det følger av søknadsskjemaene hvilken annen legitimasjon som skal vedlegges. For å unngå falsk underskrift på søknadsskjemaet, eller påstand om dette, er det satt som vilkår at underskriftene blir bekreftet av to vitterlighetsvitner, eller av en advokat eller en offentlig tjenestemann, med mindre søknaden er sendt elektronisk jf forskriften § 2. Den digitale løsningen for søknader om separasjon og skilsmisse anse å oppfylle kravet til at avsenderen på en betryggende måte skal være autentisert, slik at det ikke behøves vitterlighetsvitner.

Fylkesmannsembetenes kompetanse til å behandle saker om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast og samvær, falt bort fra 1. april 2004. Fylkesmannens kompetanse til å stadfeste foreldrenes avtaler slik at de gis tvangskraft, jf. barneloven § 55 og til å behandle saker som gjelder tvist om reiseutgifter som oppstår i forbindelse med samvær, jf. barneloven § 44 er opprettholdt. Fra og med 1. januar 2009 fikk fylkesmannen kompetanse til å stadfeste private avtaler om deling av reiseutgifter. Stadfestede avtaler har tvangskraft. Dette er hjemlet i barneloven § 44. Dette er nærmere omtalt i rundskriv Q-15/08 Reisekostnader ved samvær.

Selv om fylkesmannens myndighet til å fatte vedtak i ordinære saker om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast og samvær har falt bort, har fylkesmannen fremdeles veiledningsplikt ovenfor publikum. Forskrift til ekteskapsloven § 29 andre ledd om saksbehandlingen for fylkesmannen ved separasjon og skilsmisse m.v. § 3 er nå endret, slik at fylkesmannens veiledningsplikt erstatter det som tidligere sto om saksbehandlingen i barnefordelingssaker. Endringen i forskriften innebærer ingen realitetsendring.

Dersom partene ikke har inngått avtale om bidrag til felles barn, rettes krav om fastsetting av slikt bidrag til NAV lokalt, som er bidragsfogd. Vedtaket kan påklages

til NAV fylkeskontor. Partene kan i forbindelse med ekteskaps sak avtale eventuelt underholdsbidrag til ektefelle, eller være enige om at det lokale NAV kontoret treffer avgjørelsen. Også dette vedtaket kan påklages til NAV fylkeskontor. Er partene ikke enige, må saken avgjøres av retten.

Visse bodelingskrav og spørsmålet om bruksretten til felles bolig, kunne etter den tidligere loven avgjøres av fylkesmannen der begge partene var enig om dette. Kommer ikke partene til enighet, kan disse spørsmålene etter den nye ekteskapsloven bare avgjøres av domstolene, eventuelt som begjæring til skifteretten om offentlig skifte.

Forskrift om saksbehandlingen for fylkesmannen ved separasjon og skilsmisse kapittel 2, omhandler særlig atskillelseskravet når begge ektefeller eller en av dem søker skilsmisse etter ekteskapsloven §§ 21 eller 22. Fylkesmannen skal i alle saker der det er mulig innhente skriftlig bekreftelse fra to vitner om at ektefellene har levet atskilt i separasjonstiden og ikke har gjenopptatt samlivet. Ved slik erklæring benyttes fastsatt blankett (Q-0176). Vitnene skal være over 18 år, og de bør kjenne den ene eller begge ektefellene godt. Dersom partene har bodd sammen i separasjonstiden bør vitnene så vidt mulig angi varigheten av samboerskapet.

Dersom fylkesmannen finner det nødvendig for å opplyse saken, kan vitnene innkalles til personlig møte. I de tilfeller hvor det er mest hensiktsmessig kan dette møtet finne sted ved en annen offentlig instans der vedkommende bor.

Når det gjelder spørsmålet om et samliv er gjenopptatt, vises det til det som er sagt i tilknytning til ekteskapsloven § 20 annet ledd, se kapittel 4.

Fylkesmannen kan for å opplyse saken ytterligere innhente opplysninger fra andre offentlige myndigheter i den grad dette kan gjøres uten hinder av reglene om taushetsplikt. NAV-lokalt, folkeregistermyndigheten og ligningskontoret kan være aktuelle instanser i denne sammenheng.

Ved separasjons- og skilsmissebevilling skal det benyttes fastsatt blankett (Q-0168, Q-0174). Partene skal i bevillingen føres opp med fullt navn, fødselsdato, fødested samt bopelskommune. "Melding om endring av navn" (GA-7700) sendes folkeregistermyndigheten.

Når fylkesmannen finner at vilkårene for skilsmisse er til stede, kan det utferdiges vedtak om at bevilling er gitt. Etter § 29 tredje ledd skal fylkesmannens vedtak forkynnes for partene, med mindre de har frafalt forkynnelse. Hensikten med dette er å sikre fylkesmannen kunnskap om hvilket tidspunkt partene ble kjent med vedtaket, for å kunne avgjøre når klagefristen begynner å løpe. Reglene om forkynnelse er nærmere regulert i lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene kapittel 9. Det fremgår her at forkynnelse kan skje gjennom posten, enten i vanlig brev vedlagt mottakskvittering eller i rekommandert brev. Forkynnelse i rekommandert brev er en dyrere fremgangsmåte enn forkynnelse i brev vedlagt mottakskvittering. Dersom

postforkynnelse ikke fører frem, kan forkynnelsen utføres av et stevnevitne. Stevnevitnet er knyttet til domstolene i byene og lensmannsetaten på landet.

Forkynning til utlandet:

Ved forkynning av vedtak om separasjon og skilsmisse i utlandet (§ 29) gjelder følgende retningslinjer:

Overfor norsk statsborger bosatt i utlandet kan forkynning forsøkes via den norske ambassaden i vedkommende land. For land som er sideakkreditert, sendes begjæringen til ambassaden i «vertslandet». Ved slik forkynning trenger dokumentene ikke oversettes, og anmodningsskjemaet for Haagkonvensjonen av 15. november 1965 (forkynningskonvensjonen) benyttes ikke.

Justisdepartementet har utgitt rundskriv G-04/2007 om retts-anmodninger i sivile saker, og rundskriv G-03/2007 med liste over hvilke stater som er tilsluttet de forskjellige konvensjonene og adresser til aktuelle myndigheter i konvensjonstatene. Rundskrivene finnes på følgende internettsadresse: [http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/rundskriv/2007/Rundskriv-G-042007 – Rundskriv-om-rettsa.html?id=458794](http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/rundskriv/2007/Rundskriv-G-042007-Rundskriv-om-rettsa.html?id=458794) og http://www.regjeringen.no/upload/JD/Vedlegg/Rundskriv%20SIA/Rundskriv_G03_lister_over_sentralmyndigheter.pdf

Rundskriv G-04/2007 erstatter tidligere rundskriv om rettsanmodninger, herunder G-189/80 Rettsanmodninger, G-36/91 Forkynning i utlandet i sivile saker – forkynningskonvensjonen og G-11/2003.

Justisdepartementet har sendt informasjonsbrev til blant annet fylkesmennene om rundskrivene der det blant annet fremgår at anmodningene nå kan sendes direkte til vedkommende utenriksstasjon. Adresser til utenriksstasjonene finnes på www.regjeringen.no.

Bakgrunnen for praksisendringen er at Utenriksdepartementet har åpnet opp for at utenriksstasjonene kan motta anmodninger om forkynning direkte fra kompetente myndigheter i Norge, og ikke kun fra Justisdepartementet som sentralmyndighet. Når det gjelder anmodninger til nordiske land skal disse sendes til vedkommende myndigheter i henhold til den nordiske overenskomsten, se overenskomst mellom de nordiske land om gjensidig rettshjelp 26. april 1974.

Anmodninger til USA sendes direkte til generalkonsulatet. Ambassaden i Washington er ikke mottaker for anmodninger om forkynnelse for norske borgere i USA. En oversikt over hvilke delstater som utgjør de ulike generalkonsulatenes embetsdistrikter finnes på www.regjeringen.no

Anmodning om forkynning til Asia, Afrika og hele det amerikanske kontinentet bør imidlertid oversendes via Utenriksdepartementets post- og kurerstjeneste på grunn av usikker postgang. Adressen er:

Kgl norske ambassade X

(Det norske generalkonsulatet i X (Forkynninger til USA)) c/o Utenriksdepartementet
Post- og kurertjenesten Postboks 8114 Dep, 0032 Oslo

Virkningen av en separasjon eller skilsmisse inntreer når fylkesmannen har fattet vedtak i saken, med mindre vedtaket blir påklaget og klagen fører til endring i vedtaket, eventuelt om det blir reist søksmål om gyldigheten av vedtaket. Partene kan imidlertid ikke inngå nytt ekteskap før skilsmissebevillingen er endelig. For fylkesmannens avgjørelse er den alminnelige klagefristen i forvaltningsloven § 29 (3 uker) gjentatt i ekteskapsloven § 29 tredje ledd. Fristen regnes fra det tidspunkt vedtaket blir forkynt for partene. I nytt tredje og fjerde punktum reguleres adgangen til å begjære oppreisning av klagefristen. Det er imidlertid ikke noe i veien for at partene på forhånd frafaller retten til å påklage vedtaket. I disse tilfellene kan bevillingsdokumentet sendes partene samtidig med selve vedtaket.

Etter § 29 fjerde ledd skal ekteskapsloven § 30f gjelde dersom en part dør under sakens behandling for fylkesmannen. Dette innebærer at saken faller bort dersom en av ektefellene dør før fylkesmannen har truffet vedtak i saken. Saker som gjelder oppløsning av ekteskap etter ekteskapsloven § 24 første ledd eller om spørsmålet om ekteskapet består, eller om separasjonen er uten rettsvirkning etter § 20 annet ledd kan fortsettes av eller mot den avdødes barn eller arvinger såfremt avgjørelsen har rettslig betydning for vedkommende.

Når en separasjons- eller skilsmisseavgjørelse er endelig, skal fylkesmannen sende melding til folkeregistermyndigheten på særskilt blankett (Q-0166).

§ 29 femte ledd åpner for søksmål om gyldigheten av administrative vedtak om skilsmisse og separasjon. Det følger av ekteskapsloven § 25 tredje ledd at det er bevillingsvedtaket om separasjon eller skilsmisse som er gjenstand for søksmål etter § 29 femte ledd. Dersom partene har frafalt adgangen til å klage har de heller ikke anledning til å reise sak. Inntil 1. januar 2008 ikke vært mulig å gjøre gjeldende at vedtaket om separasjon og skilsmisse var ugyldig på grunn av feil i saksbehandlingen eller av andre grunner. Endringene var begrunnet i at den tidligere bestemmelsen i ekteskapsloven § 30 som helt avskar slike søksmål neppe var forenlig med kravene etter Den europeiske menneskerettskonvensjonen art 6 (1). Artikkel 6(1) forutsetter at det skal være adgang til rettslig overprøving av administrative vedtak, så lenge vedtaket gjelder en parts "civil rights and obligations".

Det endelige vedtaket om separasjon eller skilsmisse må forkynnes for partene. Vedtaket må forkynnes etter de alminnelige reglene om forkynnelse, se ovenfor. I saker hvor separasjon eller skilsmisse ikke blir innvilget, trenger man ikke forkynne det endelige vedtaket. Forkynnelsen må utføres av fylkesmannen, da Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet ikke har myndighet til å forkynne, jf. domstolloven § 163a. Søksmål må reises innen en måned etter at endelig vedtak er forkynt for partene, og må rettes både mot staten ved Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og den andre ektefellen. En konsekvens av denne

endringen er at det ikke må sendes ut endelig bevilling før etter at fristen for søksmål er gått ut.

Ved vedtakelsen av tvisteloven ble de særlige rettergangsreglene for ekteskapsaker i tvistemålsloven kap. 28 inntatt i ekteskapsloven kap. 5. De særlige reglene er i hovedsak regler om partsforhold, verneting, prosessdyktighet, kumulasjon og rettskraft, jf. §§ 30–30f.

Til § 30 Partene i en ekteskapsak

§ 30 omhandler hvem som er partene i en ekteskapsak. Den er en direkte videreføring av tvistemålsloven § 417.

§ 30 første ledd setter begrensninger i forhold til hvem som er søksmålsberettiget i slike saker.

§ 30 andre ledd omhandler hvem som skal stevnes som motpart(er).

I kjennelse inntatt i Rt 2012 s. 1253 ble sak anlagt av begge ektefeller mot Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet med påstand om at deres ekteskap skulle anerkjennes som gyldig i Norge avvist. Saken hadde startet som en skattesak som var bortfalt, og partsforholdet i rettssaken hadde derfor blitt endret. Ektefellene hadde giftet seg i Gaza (Palestina) i 1992 henholdsvis 16 og 13 år gamle. Etter innvilget arbeids- og oppholdstillatelse og familiegjenforening hadde ektefellene bodd sammen i Norge sammen med sine fem barn siden 2010. Det var ingen tvil om at ektefellene fortsatt ønsket å være gift, og de ville nå ha en generell anerkjennelse av sitt ekteskap i alle relasjoner. Ekteskapsloven § 18a kom ikke til anvendelse i saken. Saken ble avvist både av tingretten og lagmannsretten og avvisningen ble stadfestet av Høyesterett. Høyesteretts ankeutvalg uttalte at ekteskapsloven § 30 ikke åpner for at en eller begge ektefeller kan reise ekteskapsak etter lovens § 25a (første ledd punkt b) og at § 30 uttømmende angir hvem som kan være parter i en ekteskapsak. Da det ikke forelå noen rettsuenighet mellom ektefellene kunne de etter tvistelovens bestemmelser heller ikke reise sak mot hverandre.

Til § 30a Fylkesmannens adgang til å opptre for å ivareta offentlige interesser

§ 30a omhandler fylkesmannens adgang til å opptre for å ivareta offentlige interesser i visse nærmere angitte saker. Den er en innholdsmessig videreføring av tvistemålsloven § 418.

Til § 30b Når ekteskapsak kan anlegges i Norge

§§ 30b og 30c omtales også nærmere nedenfor under kapitlet Internasjonal-privatrettslige regler om norske myndigheters kompetanse i ekteskapsaker. Her blir det blant annet gjort nærmere rede om hvordan begrepet «bopel» i bestemmelsen skal forstås. Når saksøker er bosatt i utlandet, må saksøkte oppfylle vilkårene i § 30b bokstav a for at saken skal kunne tas under behandling. Dersom partene i fellesskap begjærer separasjon og skilsmisse, er det tilstrekkelig at en av partene tilfredsstiller kravet i § 30b bokstav a, dvs. har bopel i riket. Hvis en part ensidig søker separasjon eller skilsmisse, kan fylkesmannen behandle saken dersom den andre parten oppfyller

dette vilkåret (har bopel i riket). Saken kan også tas under behandling dersom den parten som ensidig begjærer skilsmisse eller separasjon har bopel i riket, og enten har bodd her de siste to år eller tidligere har hatt bopel her, jf. § 30b bokstav b.

En skilsmissebevilling vil kunne gis av fylkesmannen på grunnlag av en norsk separasjonsbevilling eller separasjonsdom som er meddelt i løpet av de siste 5 årene jf. ekteskapsloven § 30b bokstav e. De øvrige vilkårene i ekteskapsloven § 30b, trenger ikke være oppfylt.

I tillegg kan saken tas opp for fylkesmannen når den som søker separasjon er norsk statsborger, og han på grunn av sitt statsborgerskap ikke vil kunne reise sak i det landet der han har bopel, jfr. § 30b bokstav c. I de tilfellene der begge partene er norske statsborgere, kan fylkesmannen behandle saken dersom ingen av partene har noe imot at saken behandles i Norge, jfr. § 30b bokstav d.

Etter § 30b bokstav f kan det endelig reises sak når ekteskap er inngått her i landet og for det tilfelle at saksøker godtgjør at han ikke har anledning til å reise sak i statsborgerlandet eller bopelslandet. Adgangen er nødvendig for ektepar av samme kjønn idet det ville være umulig eller vanskelig å få oppløst ekteskapet dersom paret er bosatt i et land som ikke anerkjenner ekteskap mellom likekjønnede.

For at en utenlandsk separasjon skal kunne legges til grunn for en norsk skilsmisse, må separasjonen godkjennes, jfr. lov 2. juni 1978 nr. 38 om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner § 4 annet ledd. Myndighet til å godkjenne utenlandske separasjoner og skilsmisser, ble fra 1. januar 1993 delegert fra Barne- og familiedepartementet til fylkesmennene. Det er et vilkår for at en utenlandsk separasjon skal gjelde her i landet at separasjonen, i likhet med en norsk separasjon, gir et ubetinget krav på skilsmisse etter en viss tid, jf. ekteskapsloven § 21. Se også rundskriv Q-19/2004 om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner.

Til § 30d Inndragning av andre krav i en ekteskapsak

§ 30d regulerer inndragning av andre krav i en ekteskapsak.

30d første ledd angir hvilke andre krav som kan inndras i en ekteskapsak (kumulasjonsadgangen). Bestemmelsen omfatter først og fremst krav om dekning av sakskostnader.

30d annet ledd regulerer rettens plikt til å bringe på det rene om det er tvist om spørsmål som kan avgjøres i ekteskapsaken. Bestemmelsene i første og annet ledd er i all hovedsak en direkte videreføring av tvistemålsloven § 421 første og annet ledd. 30d tredje ledd viderefører tvistemålsloven § 421 tredje ledd slik den lød etter endringsloven 20. juni 2003 nr. 40. Bestemmelsen innebærer at når spørsmål etter barneloven behandles sammen med en ekteskapsak, skal saksbehandlingsreglene i barneloven følges for så vidt gjelder barnefordelingsspørsmålene.

§ 30d fjerde ledd innebærer en endring fra tidligere rett ved at den åpner for også å trekke in andre rettsforhold. § 30e er en direkte videreføring av tvistemålsloven § 424. Paragrafen omhandler spørsmål om rettskraft, oppfriskning og gjenåpning.

Til § 30f Parten dør. Barns og arvingers rett til å tre inn i saken
§ 30f regulerer virkningene av at en part dør. Den er i det vesentligste en direkte videreføring av tvistemålsloven § 425, men tredje ledd ble noe språklig revidert. Det var ikke tilsiktet realitetsendringer ved dette.

Internasjonal-privatrettslige regler om norske myndigheters kompetanse i ekteskapsaker – ekteskapsloven §§ 30b og 30c.
Ekteskapsloven §§ 30b og 30c er direkte videreføring av tvistemålsloven §§ 419a og 420. Bestemmelsene gir regler om verneting i ekteskapsaker for domstolene. Det forutsettes at disse reglene er veiledende, og i alminnelighet avgjørende, for når en ekteskapsak kan behandles av fylkesmannen. Det må altså anses som et vilkår for når fylkesmannen kan behandle separasjons- eller skilsmisssak, at partenes tilknytning til Norge oppfyller kravene i ekteskapsloven § 30b. Ekteskapsloven § 30b gjelder imidlertid ikke dersom andre regler er fastsatt ved overenskomst med fremmed stat.

Konvensjon mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige inneholdende internasjonal privatrettslige bestemmelser om ekteskap, adopsjon og vergemål
Avvikende regler er fastsatt i konvensjon 6. februar 1931 mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige, jf. også lov 19. desember 1969 nr. 75, som gir konvensjonen og senere endringer lovs kraft i Norge. (Konvensjonen er inntatt i Norges Lover)

Konvensjonen ble endret ved overenskomst 6. februar 2001, som trådte i kraft 1. juli 2001. Endringen har sitt grunnlag i en EU-forordning, ”Bruxelles II – forordningen,” av 29. mai 2000 som for EU-statene blant annet innførte ensartede regler om domsmyndighet mv. i separasjons- og skilsmisssaker.

Om Bruxelles II-forordningen og endringene i den nordiske konvensjonen vises blant annet til Rundskriv Q-19/2004 side 7. Avgjørelsesmyndighet i saker etter konvensjonen er regulert i artikkel 7, som er en gjengivelse av artikkel 2 i Bruxelles II-forordningen. Ekteskapsaker mellom personer bosatt i de nordiske land, som også er statsborgere i et av disse landene, må reises i det land konvensjonen artikkel 7 utpeker. Konvensjonen gjelder bare nordiske statsborgere som også er bosatt i nordisk land. Er en part statsborger i et annet land, kommer konvensjonen ikke til anvendelse selv om parten er bosatt i et nordisk land. Også med hensyn til sidekrav som kan behandles i forbindelse med en ekteskapsak, inneholder konvensjonen særlige vernetingsregler som må følges i saker mellom statsborgere i de nordiske land. Reglene i konvensjonen gjelder også saker som behandles administrativt.

Et av tilknytningspunktene for avgjørelsesmyndighet etter konvensjonen artikkel 7 er ektefellenes ”bopel.” Ut fra en fortolkning av Bruxelles II-forordningen, som ligger til grunn for artikkel 7 i sin nåværende form, må tilknytningen ”bopel” innen rammen av konvensjonen trolig forstås kun som prosessrettslig domisil (verneting) og ikke som internasjonal-privatrettslig domisil slik som ved anvendelsen av § 30b. Dette er

fremholdt i teorien av bl.a. Thue: "Internasjonal privatrett" (Oslo 2002), pkt. 406, side 361 flg.

Konvensjon om flyktnings stilling/Convention relating to the status of refugees
Norge har tiltrådt den internasjonale konvensjon om flyktnings rettsstilling, undertegnet i Genève 28. juli 1951, med tilleggsprotokoll av 31. januar 1967. Det følger av konvensjonens art 12 at en flyktnings personrettslige stilling skal avgjøres i det land hvor han har sitt hjemsted, eller i mangel av hjemsted, etter lovgivningen i det land hvor flyktingen har sin bopel.

En flykting skal i den kontraherende stat hvor han har sin vanlige bopel, gis samme behandling som landets statsborgere i forhold som vedrører adgang til domstolene mv, jfr. art 16 nr. 2. Konvensjonen skal anvendes analogisk på fylkesmannens behandling av familiesaker.

Hvis kravene til flyktingstatus i konvensjonens art 1 er oppfylt (det vil si at utlendingen har status som flykting og er innvilget asyl i Norge), må dette vanligvis gi tilstrekkelig grunnlag for å dispensere fra kravet til bopel/to års opphold i § 30b. Dette gjelder personer som har fått opphold i Norge med hjemmel i utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a. Personer som har fått opphold i Norge med hjemmel i utlendingsloven § 28 første ledd bokstav b, anses som flyktinger i utlendingslovens forstand, men faller utenfor flyktingkonvensjonens bestemmelser. Dette medfører at det i utgangspunktet ikke er adgang til å dispensere fra kravet til bopel/botid for denne gruppen. Merk at her er det en forskjell i forhold til etter ekteskapsloven § 7h, hvor forskriften til denne bestemmelsens § 3 slår fast at utenlandsk statsborger som har status som flykting og er innvilget asyl i Norge likestilles med norsk borger, selv om vedkommende ikke anses som fast bosatt i riket. Begrepet flykting må her forstås i tråd med definisjonen i utlendingsloven, og vil således inkludere både de som har fått opphold etter utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a og bokstav b. Asylsøkere, som ikke har fått sin søknad behandlet, faller heller ikke inn under flyktingkonvensjonens bestemmelser, og kan heller ikke anses for å være bosatt i landet.

Overenskomst om statsløses stilling/Convention relating to the status of stateless persons

Norge har også tiltrådt konvensjonen om statsløses rettsstilling, undertegnet i New York 28. september 1954. En statsløs som faller inn under definisjonen i konvensjonens art 1, punkt 1, og som ikke omfattes av noen av unntaksreglene i art 1, punkt 2, skal i personrettslige forhold høre inn under lovgivningen i det land han har sitt hjemsted, eller i mangel av hjemsted, etter lovgivningen i det land den statsløse har sin bopel, jf konvensjonens art 12. Den statsløse skal gis samme behandling som landets statsborgere i forhold som vedrører adgang til domstolene mv, jf. art 16 nr. 2. Også denne konvensjonen skal anvendes analogisk på fylkesmannens behandling av familiesaker. De statsløses rettsstilling på de aktuelle områdene er med andre ord praktisk talt sammenfallende med flyktingenes.

Bopelskravet i § 30b

Med hensyn til hvem som kan anses som bosatt i riket, vil forskriftene til ekteskapsloven § 7 bokstav h være veiledende. Ekteskapsloven § 7 bokstav h og forskriften nytter betegnelsen "fast bosatt," mens § 30b nytter "bopel." Betegnelsene må her forstås som innholdsmessig sammenfallende. Ved anvendelsen av § 30b er det partens internasjonalt-privatretslige domisil og ikke det prosessuelle domisil som skal legges til grunn. Prosessuelt domisil betyr i utgangspunktet partens faktiske bopel på tiden for saksanlegget uten krav til varighet eller hensikt å bli værende, jf. tvisteloven § 4-4. Internasjonalt-privatretslig domisil forutsetter en mer fast og varig tilknytning til riket enn det som legges til grunn i de alminnelige vernetingsregler. Se også rundskriv Q-18/2004, som på side 4 knytter kommentarer til domisilbegrepet i norsk internasjonalt privatrett med litteraturhenvisninger og rundskriv Q-21/2007.

Det vises for øvrig til Rt 1990 side 464, Rt 1979 side 368 (sidekravene) og Rt 1984 side 1501 (nordisk konvensjon).

Typetilfeller

Vi vil her gi eksempler på grupper som skal anses som å ha bopel i riket, og på grupper som ikke anses å ha bopel i riket. Som nevnt ovenfor, vil asylsøkere ikke anses for å ha bopel i landet. Det samme gjelder personer som har fått opphold med hjemmel i utlendingsloven § 26, som mest typisk gjelder aupairer og studenter. Likeledes vil arbeidsinnvandrere fra utenfor EØS-området med tillatelser etter utlendingsloven §§ 23 til 25, ikke anses for å ha bopel i Norge. Unntatt fra dette er faglærte mv. med tillatelse etter utlendingsforskriften §§ 6-1 eller 6-18. Personer med slike tillatelser kan etter en helhetsvurdering likevel anses for å ha bopel i riket.

Utenlandsk statsborger med permanent oppholdstillatelse i Norge skal anses som fast bosatt i riket. Det samme gjelder EØS-borger med sammenhengende lovlig opphold i Norge etter utlendingsloven §§ 112 og 113 i fem år, som har fått varig oppholdsrett etter utlendingsloven § 115.

For utlendinger med midlertidig tillatelse som danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse og EØS-borgere uten varig oppholdsrett, kan spørsmålet om personen er å anse som bosatt undertiden skape mer tvil. Fylkesmannen må i disse tilfellene prejudisielt foreta en skjønnsmessig vurdering av om vedkommende kan anses som bosatt i Norge. Momenter i denne vurderingen vil være vedkommendes tilknytning til Norge, f. eks. lengden på opphold, om personen har til hensikt å bli boende i landet, har nær familie i Norge og om vedkommende har fast arbeid. Andre momenter kan også være relevante. Spørsmålet om personen er å anse som bosatt i Norge vil måtte bero på en konkret helhetsvurdering i det enkelte tilfellet. Anses vedkommende som bosatt i Norge, og opptrer som saksøker i ekteskapsaken, må han/hun også oppfylle toårs kravet i § 30b nr. 2.

2. DEL II. FORMUESFORHOLDET MELLOM EKTEFELLER

Del II gjelder formuesforholdet mellom ektefeller. I denne delen reguleres økonomiske spørsmål under ekteskapet, og det gis regler om deling av formuen m v ved separasjon og skilsmisse. Reglene om formuesforholdet er i stor grad opprettholdt i den nye loven. På enkelte punkter er det imidlertid vedtatt viktige endringer.

2.1 Kapittel 6. Ektefellenes råderett over eiendelene m v

Kapittel 6 omhandler ektefellenes råderett over eiendelene. Som etter tidligere rett, er hovedregelen at ektefellene råder over egne eiendeler. Dette innebærer at det allerede mens ekteskapet består, har betydning å skille mellom hva hver av ektefellene eier. Skillet mellom de to rådighetsdelene har også betydning for kreditorenes beslagsadgang, jf. kapittel 8.

I § 31 første ledd blir hovedregelen om at ekteskapet ikke medfører noen begrensning i ektefellenes råderett over egne eiendeler, slått fast. Bestemmelsen gjelder uansett hva som måtte være bestemt om delingen av formuen ved ekteskapets opphør. Den frie råderett kan imidlertid være begrenset som følge av bestemmelser i lov, avtale mellom partene eller pålegg fra en giver eller arvelater.

Annet ledd slår fast at eiendeler som erverves av begge ektefeller, blir sameie mellom dem, og at sameieloven (lov 18 juni 1965 nr. 6) kommer til anvendelse også på eiendeler som er i sameie mellom ektefeller.

Sameie mellom ektefeller kan oppstå på flere måter. Sameie kan for det første etableres som følge av vanlige formuesrettslige prinsipper. Videre kan arbeid i hjemmet danne grunnlag for sameie. I § 31 tredje ledd er det bestemt at det ved vurderingen av hvem av ektefellene som skal anses å ha ervervet eiendeler som har tjent til deres felles personlige bruk, skal legges vekt på arbeid i hjemmet. Dette innebærer en lovfesting av det prinsippet som ble slått fast ved Høyesteretts dom inntatt i Rt 1975 s 220. Inn under uttrykket «eiendeler som har tjent til ektefellenes felles personlige bruk», faller først og fremst felles bolig og vanlig innbo. Andre eksempler kan være fritidseiendom, bil og båt. Slike eiendeler faller imidlertid ikke automatisk inn under bestemmelsen; det må vurderes konkret i det enkelte tilfellet om eiendelene har tjent til ektefellenes «felles personlige bruk».

Annet og tredje ledd kan fravikes ved avtale. Dersom avtalen innebærer en gaveoverføring, må den gjøres i ektepakts form, jfr. § 50.

Bestemmelsene i §§ 32 og 33 innebærer en begrensning i prinsippet om at ektefellene råder fritt over sine egne eiendeler. Formålet med bestemmelsene er å verne om partenes felles bolig og vanlige innbo. Begrensningene gjelder uansett om eiendelene tilhører felleseiet eller den ene ektefellens særeie.

Etter § 32 kreves det skriftlig samtykke av den andre ektefellen hvis en ektefelle vil foreta visse rettslige disposisjoner over partenes felles bolig. Det kreves for det første

skriftlig samtykke for å overdra, pantsette, forpakte bort eller inngå eller si opp en leie- eller framleie-avtale for en eiendom som brukes som felles bolig. Videre kreves det skriftlig samtykke for å overdra eller pantsette en andel, aksje eller obligasjon som leieretten til felles bolig er knyttet til.

Når det gjelder vanlig innbo, bestemmer § 33 at ektefellen må samtykke i overdragelse, utleie og pantsettelse. Det samme gjelder i forhold til gjenstander som er bestemt til bruk for barna. Etter denne bestemmelsen er det ikke noe krav om at samtykket må være skriftlig.

Dersom samtykke nektes eller ikke kan skaffes innen rimelig tid, kan ektefellen eller den andre parten i avtalen kreve at skifteretten avgjør spørsmålet, jfr. annet ledd i §§ 32 og 33.

§ 34 bestemmer hvor lenge begrensningene i rådigheten gjelder dersom ekteskapet blir oppløst ved separasjon eller skilsmisse. For de eiendelene som er felleseie, gjelder begrensningene inntil det er avgjort hva som skal skje med de enkelte eiendelene eller rettighetene. Avgjørelsen om hva som skal skje med eiendelene, kan være truffet enten ved avtale mellom partene eller av skifteretten. Det kreves ikke at hele boet er gjort opp.

Når det gjelder eiendeler som er den ene ektefellens særeie, gjelder begrensningene i råderetten fram til ektefellene er separert eller skilt. Når partene anses for å være separert eller skilt, er regulert i § 25.

§ 35 regulerer hvilken adgang en ektefelle har til å få omstøtt en disposisjon som er foretatt i strid med reglene i §§ 32 og 33. Omstøtelse skjer ved dom, og det er fastsatt tidsfrister for når søksmål skal være reist. Når det gjelder brudd på § 33, kan en avtale ikke omstøtes dersom avtaleparten ved overleveringen av eiendelen hadde rimelig grunn til å tro at ektefellen hadde rett til å inngå avtalen.

§ 36 gir regler om eiendeler som er i sameie mellom ektefellene. Etter første ledd gjelder reglene i kapittel 6 tilsvarende for disposisjoner over sameieandel i felles bolig og i vanlig innbo m v. Dette innebærer en begrensning i disposisjonsretten i forhold til hva som gjelder etter de alminnelige reglene om sameie.

Hvis en ektefelle overdrar sin sameieandel i en gjenstand som har tjent til ekteparets felles personlige bruk, har den andre ektefellen etter annet ledd første punktum rett til å løse inn andelen etter skiftetakst. I uttrykket «felles personlig bruk» ligger at begge ektefellene må ha brukt sameiegjenstanden, men det er ikke noe krav til at de har brukt den like mye. Det er bare personlig bruk som omfattes, ikke f.eks. bruk i næringsvirksomhet.

Samme innløsningsadgang har ektefellen etter annet ledd annet punktum, dersom den andre ektefellen krever sameiet oppløst.

Annet ledd tredje til femte punktum har regler om framgangs-måten når det kreves innløsning.

Ektefellene kan som hovedregel ikke avtale at de begrensningene i rådigheten som framgår av reglene i kapittel 6, ikke skal gjelde mellom dem, jfr. § 37. For eiendeler som er særeie, kan ektefellene likevel avtale at rådighetsbegrensningene ikke skal gjelde. En slik avtale må gjøres i ektepakts form. En bestemmelse som nevnt kan bare treffes av ektefellene selv, ikke av giver eller arvelater som bestemmer at gaven eller arven skal være særeie etter § 48.

2.2 Kapittel 7. Ektefellenes gjensidige underholdsplikt m v

§ 38 første ledd inneholder hovedregelen om ektefellenes underholdsplikt. Familiens underhold er et felles ansvar for ektefellene. Hvordan hver av ektefellene skal oppfylle sin del av plikten, vil avhenge av hvordan paret velger å ordne seg. Arbeid i hjemmet, tilskudd av penger og andre måter å bidra på, er likestilt.

I annet ledd blir det slått fast at den ene ektefellen kan kreve penger av den andre for å dekke utgiftene til familiens underhold. Dersom ektefellen ikke oppfyller plikten til å yte penger, kan vedkommende bli pålagt bidragsplikt. I så fall vil en del av reglene som gjelder ved bidrag etter separasjon og skilsmisse gjelde tilsvarende, jfr. tredje punktum.

Ektefellene har gjensidig opplysningsplikt om økonomiske forhold, jfr. § 39. For å få de opplysningene som er nødvendige for å vurdere ekteparets økonomiske stilling, kan en ektefelle kreve opplysninger om eller kopi av den andres eller den felles selvangivelse og ligning. Dette kan ektefellen kreve både fra den andre ektefellen og fra ligningsmyndighetene. Ektefellen kan også kreve opplysninger fra banker, andre finansinstitusjoner og andre som har midler til forvaltning. Advokater kan være et eksempel på det siste alternativet. Opplysningsplikten går foran regler om taushetsplikt som banker mv. er pålagt. Retten til å få opplysninger etter § 39 gjelder også mens ektefellene er separert.

2.3 Kapittel 8. Ektefellenes ansvar for gjeld

Prinsippet om at den ene ektefellen som hovedregel ikke kan gjøre den andre ektefellen ansvarlig for gjeld, er slått fast i § 40. Unntak gjelder dersom det er særskilt hjemmel for medansvar. Mest praktisk i så måte er hjemmel i lov, jfr. f.eks. skattebetalingsloven § 37.

Et annet eksempel følger av § 41, som omhandler hvilken adgang den ene ektefellen har til å inngå avtaler på begge ektefellenes ansvar. Bestemmelsen regulerer det solidariske ansvaret overfor tredjepersoner. Det innbyrdes forholdet mellom partene reguleres av andre regler, bl a § 38 om underholdsplikt.

Første ledd første og annet punktum angir omfanget av representasjonsretten. En ektefelle kan på begge ektefellers ansvar inngå vanlige avtaler om det daglige husholdet og oppfostringen av barna og vanlige avtaler for å dekke den enkelte ektefelles nødvendige behov. Representasjonsretten omfatter også leie av felles bolig. Med «vanlige avtaler» tas det sikte på hva som anses vanlig i familier med tilsvarende behov og økonomisk stilling.

Regelen om at begge ektefellene blir ansvarlig gjelder ikke dersom noe annet gikk fram av forholdene rundt avtaleinngåelsen, jfr. tredje punktum. Ektefellen som foretar disposisjonen kan f.eks. ha sagt uttrykkelig ifra til avtaleparten at bare han eller hun skal være ansvarlig.

Representasjonsretten gjelder bare under samlivet, og ikke etter en eventuell separasjon.

Etter annet ledd blir ikke den andre ektefellen forpliktet dersom medkontrahenten forsto eller burde ha forstått at den ektefellen som inngikk avtalen, gikk ut over hva han eller hun hadde rett til etter første ledd. Bestemmelsen utelukker likevel ikke at den andre ektefellen blir ansvarlig etter andre regler, f.eks. reglene om fullmakt eller om passivitetsvirkninger.

2.4 Kapittel 9. Avtaler om formuesordningen mv.

Det kan bestemmes visse unntak fra lovens regler om formuesordningen. For å være gyldige må slike unntak ha hjemmel i loven, og dette er uttømmende regulert i lovens kapittel 9. Avtaler mellom ektefellene om formuesordningen skal inngås ved ektepakt etter reglene i kapittel 11. Hvis avtalen i realiteten er en gavedisposisjon, kan også reglene i kapittel 10 om gaver mellom ektefellene komme til anvendelse.

§ 42 første ledd første punktum inneholder hovedregelen om at ektefellene ved ektepakt kan opprette særøie. At eiendelene er gjort til særøie, innebærer bl.a. at de er unntatt fra deling, jfr. kapittel 12. Av annet punktum følger det at en slik avtale kan inngås før eller under ekteskapet. En avtale om særøie som er inngått med sikte på et forestående ekteskap, får virkning straks partene er gift.

Annet ledd angir hvordan partene kan begrense en avtale om særøie. Etter første punktum kan avtalen begrenses til å gjelde bare den ene ektefellens formue eller bare deler av den enes eller begges formue. En slik avtale innebærer at partene oppretter såkalt delvis særøie. Særøiet kan omfatte fysiske deler av formuen. Men det kan også bestemmes at en andel av formuen, fastsatt til en viss brøk, prosentsats eller et bestemt beløp, skal være særøie. Partene kan også avtale at verdien av formuen over eller under et angitt beløp, skal være særøie.

Etter annet punktum kan særøieavtalen gjøres tidsbegrenset eller betinget av at ekteparet ikke får felles livsarvinger.

I tredje ledd er det gitt regler om mellomløsninger mellom særøie og felleøie. Etter første punktum kan det avtales at særøie ikke skal gjelde oppgjør etter den ene ektefellens død («særøie i live, felleøie ved død»). Delingen skjer da etter de alminnelige reglene i kapittel 15. Avtalen kan begrenses til å gjelde hvis en bestemt av ektefellene dør først, jf annet punktum.

Etter tredje punktum kan den lengstlevende ektefellen velge å se bort fra begrensningene som følger av tredje ledd første og annet punktum hvis ikke noe annet er avtalt eller klart forutsatt mellom partene. Den lengstlevende kan med andre ord velge om særøiet skal omgjøres til felleøie eller ikke.

Det er ikke adgang til å inngå avtale om at særøiet bare skal gjelde ved oppgjør etter den ene ektefellens død («felleøie i live, særøie ved død»).

I § 43 er det gitt regler om adgangen til å sitte i uskiftet bo med formue som er særøie. Første ledd bestemmer at dette må avtales ved ektepakt, og at avtalen kan begrenses til å gjelde visse deler av særøiet.

Dersom lengstlevende velger å bruke retten til å sitte i uskifte med den avdødes særøiemidler, skal også lengstlevendes særøie - midler som hovedregel gå inn i uskifteboet, jfr. annet ledd. Partene kan imidlertid i ektepakts form avtale at lengstlevendes særøie ikke skal gå inn i uskifteboet

Ved opphør av uskifteboet skal skiftet skje etter reglene i arveloven § 26 annet ledd. Partene kan likevel i ektepakten bestemme at det skal skje en mer lik fordeling av formuen ved opphør av uskifteboet, jf tredje ledd.

Etter fjerde ledd kan avtale om rett til å sitte i uskiftet bo med særøiemidler begrenses til bare å gjelde dersom en bestemt av ektefellene dør først.

Som tidligere sagt er adgangen til å avtale formuesordninger som avviker fra lovens hovedordning, uttømmende regulert i kapittel 9. Det er likevel antatt at det er adgang til å avtale en kombinasjon mellom § 42 tredje ledd og § 43 første ledd (jfr. uttalelse fra Justisdepartementets Lovavdeling, jnr 883/92 E). Etter § 42 tredje ledd tredje punktum kan gjenlevende ektefelle velge å opprettholde særøiet selv om ektefellene i utgangspunktet avtalte «særøie i live, felleøie ved død». Har ektefellene avtalt en kombinasjon mellom § 42 tredje ledd og § 43 første ledd, kan gjenlevende i så fall sitte i uskifte med særøiemidlene.

Lovavdelingen har også antatt at §§ 42 og 43 må tolkes slik at vilkårene om tidsbegrensning og felles barn etter § 42 annet ledd annet punktum kan kombineres med avtaler etter § 42 tredje ledd og 43 (jnr 1905/92 E). Etter dette kan følgende særøieavtaler inngås:

1) Særøieavtalen faller bort hvis ekteskapet opphører ved død, eller når ektefellene har vært gift i et visst antall år eller eventuelt får felles barn.

2) Særeieavtalen faller bort når ektefellene har vært gift i et visst antall år, eller eventuelt får felles barn. Har ektefellene likevel særeie når en av dem dør, har gjenlevende rett til å sitte i uskifte med særeiemidlene.

Etter § 44 første ledd har ektefellene adgang til ved ektepakt å avtale at reglene om skjevdeling i § 59 ikke skal gjelde. Ektefellene kan avtale at reglene om skjevdeling overhodet ikke skal gjelde, eller avtale unntak bare for eiendeler som faller inn under lovens § 59 første ledd, eller bare for de eiendeler som faller inn under § 59 tredje ledd.

Annet og tredje ledd innebærer at det kan gjøres en rekke begrensninger i avtalen om unntak fra reglene om skjevdeling. Begrensningene er de samme som de som kan gjøres i forhold til særeie, jfr. § 42.

Regelen i § 45 innebærer at ektefellene kan avtale at felleseiet skal deles mens ekteskapet består. Avtalen må gjøres ved ektepakt. Ektefellene kan oppheve, endre eller supplere avtaler om formuesordningen, jf § 46 første ledd. Endringen må gjøres i ektepakts form.

I annet ledd er det innført en lempingsregel for de tilfellene der ektefellenes avtale etter §§ 42 til 44 vil virke urimelig overfor en av partene. En avtale om deling etter § 45 kan lempes etter § 65.

Vurderingstemaet for lempingsregelen i § 46 er det samme som i den generelle formuerettslige lempingsregelen i avtaleloven § 36.

Etter forarbeidene (Ot prp nr 28 for 1990-91 side 111) bør lempingsregelen brukes med forsiktighet. Ektefellens egen formue og inntektsevne vil være av betydning i tillegg til lengden av ekteskapet. Det bør også legges vekt på hvordan ektefellene har innrettet seg under ekteskapet. Ved vurderingen av om en avtale er urimelig, kan det både tas hensyn til forhold som forelå da avtalen ble inngått, og til forhold som har inntrådt etter dette tidspunktet.

Etter første punktum kan avtalen settes helt eller delvis ut av kraft. Retten kan i stedet bestemme at avtalen skal opprettholdes, men at den ektefellen som blir urimelig dårlig stilt, skal tilkjennes et beløp fra den andre ektefellen, jfr. annet punktum. I tredje og fjerde punktum er det gitt regler om fristene for å framsette krav om lemping. Lempningsregelen kan påberopes av gjenlevende ektefelle overfor avdødes arvinger, men ikke av arvingene overfor gjenlevende, se lovens § 77 første ledd og annet ledd bokstav c.

Bestemmelsen i § 47 gjelder hvilken adgang en ektefelle som er gjort umyndig eller som har fått oppnevnt hjelpeverge, har til å inngå eller omgjøre avtaler etter §§ 42 til 46. Avtalen inngås av den umyndige selv, men vergen må samtykke for at avtalen skal bli gyldig. Dersom ektefellen ikke er gjort umyndig, men har fått oppnevnt hjelpeverge, må hjelpevergen samtykke dersom det faller innenfor hjelpevergens oppdrag å gi slikt samtykke. Det vil det gjøre dersom oppnevningen er gjort generell. Hvis oppnevningen gjelder enkelte særlige anliggender, vil det bero på de nærmere

omstendigheter om samtykke kreves. Samtykke fra vergen eller hjelpevergen må også gis i ektepakts form, se § 54 første ledd siste punktum.

Etter § 48 kan en giver eller en arvelater bestemme en ordning som nevnt i §§ 42 til 44 som vilkår for arven eller gaven. Det kan stilles vilkår også for gaver som er ytet mot delvis vederlag. Videre kan det fastsettes at vilkåret skal gjelde den andel av særeiegjenstanden som gaveverdien utgjør av gjenstandens verdi. En giver eller en arvelater kan selvsagt, innenfor rammen av de ellers gjeldende formuesrettslige og arverettslige regler, også knytte andre betingelser til gaven eller arven.

For arv må vilkåret bestemmes ved testament. For gaver gjelder det ikke noe formkrav, men mottakeren har bevisbyrden for at det er truffet en slik bestemmelse. Etter tredje punktum er gavemottakerens eller arvingens rett til å endre en bestemmelse etter § 48, begrenset. § 49 gjelder ombytning og avkastning av formue som er særeie. Etter første punktum blir midler som trer i stedet for særeie, også særeie. Dette gjelder likevel ikke dersom noe annet er bestemt i ekte pakt mellom ektefellene, eller av giver eller arvelater. Eksempler på midler som trer i stedet for særeie, er salgssum, forsikringssum eller erstatningssum som utbetales for særeiemidler, og eiendeler som erverves for slike utbetalinger. Av annet punktum framgår at også avkastning av midler som er særeie, blir særeie. Avkastningen kan for eksempel være renteinntekter, aksjeutbytte og leieinntekter.

2.5 Kapittel 10. Gaver mellom ektefeller

Bestemmelsen i § 50 første ledd første punktum angir hovedregelen om at gaver mellom ektefeller må være inngått i ektepakts form for å være gyldige. Dette gjelder uansett om gaven skal være særeie eller felleseie. For vanlige gaver og for gaver som består i pensjon, livsforsikring, livrente, føderåd eller lignende, er det likevel ikkenødvendig å opprette ektepakt, jfr. annet punktum.

Kravet om ektepakts form gjelder heller ikke for avtaler som blir inngått i forbindelse med skifte ved separasjon og skilsmisse, se § 65 første ledd. Hvis ektepakt ikke er opprettet der dette er et vilkår, blir gaven ugyldig. Dette innebærer at giveren ikke er forpliktet til å oppfylle gaven, eller at vedkommende kan kreve gaven tilbakelevert dersom den allerede er oppfylt. Gaven kan likevel bli gyldig dersom det i ettertid opprettes ektepakt.

Etter annet ledd kan det ikke gyldig avtales at det som en ektefelle erverver i framtiden, skal tilfalle den andre uten vederlag. En slik avtale kan likevel inngås for vanlig innbo i det felles hjemmet. Også for gaver som blir ytet før ekteskapet, men som skal oppfylles etter at ekteskapet er inngått, gjelder reglene i første og annet ledd, jfr. tredje ledd.

Bestemmelsen i § 51 regulerer forholdet mellom gavemottakeren og giverens kreditorer. Etter første ledd første punktum kan den som på gavetidspunktet hadde en fordring på giveren, og som i ettertid ikke kan få full dekning hos ham eller henne, holde seg til gavemottakeren for verdien av det som er overført. Dersom mottakeren kan bevise at giveren fortsatt var utvilsomt solvent på gavetidspunktet,

gjelder dette likevel ikke, jfr. annet punktum. Etter tredje punktum skal et eventuelt vederlag for gaven trekkes fra i beregningen av det som kan kreves fra gavemottakeren.

En godtroende gavemottaker kan etter annet ledd ikke holdes ansvarlig for mer enn den berikelsen som er oppnådd ved gaven. Det utbyttet vedkommende i god tro eventuelt har vunnet i tidsrommet før kreditoren gikk til søksmål for å kreve dekning, kan heller ikke kreves tilbakeført. Etter tredje ledd er lempningsregelen i dekningsloven § 5-12 annet ledd gitt tilsvarende anvendelse.

§ 51 kommer til anvendelse i alle tilfeller hvor den ene ektefellen har gitt den andre en gave. Hvorvidt gaven er av en slik art at den krever ektepakt eller ikke, jfr. § 50, er uten betydning.

Bestemmelsen vil bare få betydning hvor det er etablert (ordinært) rettsvern for gaven. Det vil si ved overleveringen i de tilfeller hvor det ikke kreves ektepakt, og fra tinglysningen av ektepakten der det kreves ektepakt. Før det er etablert rettsvern, vil kreditorene fritt kunne søke dekning i de aktuelle eiendeler, uavhengig av vilkårene i § 51.

For gaver som krever ektepakt, er det antatt i forarbeidene at gaven må anses ytet ved tinglysningen, og ikke ved opprettelsen av ektepakten.

I forhold til kreditorene vil det etter § 52 ha samme virkning som om det var en gave, dersom den ene ektefellen på skifte gir avkall på noen rådighetsdel som ikke etter loven skal tilfalle den andre.

Dersom den ektefellen som har gitt gaven, kommer under offentlig insolvensbehandling, følger det av § 53 at konkursboets omstøtelsesrett går foran en enkeltfølgende kreditors rett etter §§ 51 og 52.

2.6 Kapittel 11. Ektepakter

En ektepakt er en avtale mellom to ektefeller som er inngått i en bestemt form. En del disposisjoner må for å være gyldige, være inngått i ektepakts form. Dette gjelder avtaler om formuesordningen og gaver mellom ektefeller, jf kapitlene 9 og 10. Også endring av tidligere ektepakt må gjøres ved ektepakt.

Formene for ektepakt framgår av § 54, og er de samme som gjelder for testament. Etter første ledd første til tredje punktum må en ektepakt opprettes skriftlig. Ektefellene må samtidig i nærvær av to vitner underskrive ektepakten eller vedkjenne seg sin underskrift. Vitnene må være til stede sammen, og de må vite at det er en ektepakt som skal inngås. Begge ektefellene må ha godtatt vitnene. Også vitnene må underskrive ektepakten mens ektefellene er til stede. Etter fjerde punktum innebærer det ikke ugyldighet at en ektefelle som bare får fordeler av ektepakten, ikke har medvirket til inngåelsen av den.

Også eventuelt samtykke av verge eller hjelpeverge, jfr. f.eks. § 47, må gis i ektepakts form. Dette følger av femte punktum.

Krav til at vitnene er myndige og ved full sans og samling framgår av annet ledd.

Dersom ektepakten oppfyller kravene i første og annet ledd, er avtalen bindende for ektefellene og deres arvinger, jfr. tredje ledd. Avtaler som innebærer en overføring av eiendeler og rettigheter fra den ene ektefellen til den andre, må i tillegg få rettsvern ved tinglysning for at den skal kunne gjøres gjeldende mot ektefellenes kreditorer.

Etter § 55 første ledd får ektepakten rettsvern ved tinglysning i Ektepaktregisteret ved Registerenheten i Brønnøysund. En slik tinglysning i Ektepaktregisteret er likevel ikke til hinder for at tredjepersoner kan vinne rett etter lov 2 juni 1978 nr. 37 om godtroerverv av løsøre.

Dersom ektepakten innebærer at realregistrerbare eiendeler blir overført fra en ektefelle til den andre, må ektepakten i tillegg tinglyses i hos registerføreren for tinglysning i fast eiendom, jfr. annet ledd. Typisk vil dette være overdragelse av en fast eiendom, som da må tinglyses i grunnboken etter de regler som gjelder for fast eiendom.

2.7 Kapittel 12. Delingen av formuen ved separasjon, skilsmisse m v

Kapittel 12 gir regler om delingen av ektefellenes formue ved separasjon, skilsmisse m v. Kapitlet regulerer hvor stor verdi hver av ektefellene skal motta. Fordelingen av ektefellenes enkelte eiendeler er regulert i kapittel 13.

Deling etter en eller begge ektefellers død er regulert i lovens kapittel 15. Reglene i kapittel 12 skal imidlertid i stor grad legges til grunn også når ekteskapet opphører ved død, jf § 77.

§ 56 fastsetter kapitlets anvendelsesområde. Ektefellenes formue skal deles etter reglene i kapittel 12 dersom noe annet ikke følger av lov, avtale mellom ektefellene eller bestemmelse av en giver eller arvelater. Avtale mellom ektefellene vil først og fremst være avtale om helt eller delvis særeie, jf § 42. Et annet eksempel er avtale om unntak fra skjevdelingsregelen, jf § 44. Når det gjelder bestemmelse av giver eller arvelater, vises det til § 48 og omtalen av denne bestemmelsen foran.

§ 56 innebærer at det bare er eiendeler i felleseie som skal deles etter reglene i kapittel 12. For eiendeler i særeie er det gitt særlige regler om oppgjøret i kapittel 14.

§ 57 regulerer når ektefellene kan kreve deling av formue som tilhører felleseiet.

Etter første ledd bokstav a kan man kreve deling når det er gitt bevilling til eller avsagt dom for separasjon og skilsmisse. Faktisk separasjon gir med andre ord ikke

rett til å kreve deling. I motsetning til etter de tidligere regler, er det ikke noe vilkår at dommen er rettskraftig. Retten til å kreve deling inntre den dagen fylkesmannens bevilling blir gitt eller dom blir avsagt. Deling etter bokstav a vil være det praktisk viktigste grunnlaget for å kreve deling.

Etter bokstav b kan deling kreves når ektefellene ved ektepakt har avtalt at deling skal finne sted, jf § 45.

Bosondringsinstituttet er opphevet i den nye ekteskapsloven. Bokstav c gir likevel rett til å kreve deling når den andre ektefellen har «vanskjøttet sine økonomiske forhold slik at det har ført til alvorlig fare for at familien vil miste det felles hjemmet». Regelen kan ha betydning i tilfeller hvor ektefellen til tross for den andre ektefellens atferd nødvendig vil kreve separasjon. Krav om deling etter bokstav c avgjøres av tingretten. Dommen om deling skal tinglyses etter reglene for ektepakter.

Bokstav d gir rett til å kreve deling i tilfeller hvor det foreligger dom for at ekteskapet er ugyldig, mens bokstav e gir rett til å kreve deling når det foreligger endelig dom for at ekteskapet skal oppløses i medhold av § 24 første eller annet ledd (oppløsning på grunn av at ekteskapet er inngått mellom nære slektninger eller mens tidligere ekteskap består).

Annet ledd første punktum gir arvingene rett til å kreve deling i de tilfeller hvor en avdød ektefelle ville ha hatt rett til dette etter første ledd, men dør før kravet er fremsatt. Betydningen av regelen er at skiftet da skal skje etter reglene i kapittel 12. Annet ledd annet punktum gir en ektefelles kreditor en tilsvarende rett til å kreve deling dersom det er nødvendig for at han eller hun skal få dekning.

§ 58 første ledd første punktum slår fast hovedregelen om deling. Ektefellenes samlede formue skal deles likt etter at det er gjort fradrag for gjeld. Det er dette som er hovedbetydningen av at formue er felleseie. Regelen må ses i sammenheng med § 56 om kapitlets anvendelsesområde.

Som nevnt er det nettoformuen som skal deles; ektefellenes gjeld skal trekkes fra. Etter tidligere lovgivning hadde ektefellene rett til å ta ut eiendeler som tilsvarte gjelden. Dette er endret ved at § 58 har blitt en ren verdiregel.

I første ledd annet punktum er det gitt en regel om gjeld som begge ektefellene er ansvarlig for. En ektefelle kan bare trekke fra det som etter det underliggende forhold skal falle på ham eller henne.

Tidligere var reglene slik at retten til å trekke fra gjeld ikke falt bort selv om ektefellene hadde særeiemidler. Når det gjaldt uttak til dekning av gjeld i relasjon til formue som var gjenstand for skjevdeling, var rettstilstanden usikker. I den nye loven er dette endret. Den delen av formuen som er felleseie, skal bare kunne belastes med en forholdsmessig del av gjelden når ektefellen også har særeiemidler og/eller formue som er gjenstand for skjevdeling. Når det gjelder gjeld som er knyttet til eiendeler

som går inn i en bestemt del av ektefellens formue, skal gjelden fullt ut komme til fradrag i den aktuelle formuesdelen.

Annet ledd bestemmer etter dette at dersom ektefellen ikke har særreiemidler og heller ikke midler som skal skjevdeles (jfr. § 59), kan ektefellen fullt ut gjøre fradrag for gjeld i sin del av formuen. Dette gjelder uansett hva slags gjeld det dreier seg om. Særreglene i tredje ledd kommer ikke til anvendelse.

Tredje ledd omhandler tilfeller hvor ektefellen har særreie eller har midler som skal skjevdeles etter § 59. Det følger av bokstav a at gjeld som ektefellen har pådratt seg ved erverv eller påkostninger av eiendeler som er felleseie, kan det kreves fullt fradrag for i felleseiemidlene. Unntak gjelder likevel for gjeld som knytter seg til felleseiemidler som omfattes av bokstav 6, f.eks. midler som skal skjevdeles.

Gjeld som er pådratt ved erverv av eller påkostninger av eiendeler som er særreie, eller av verdier som skal skjevdeles, kan det bare kreves fradrag for i felleseiemidlene når den samlede verdien av særreie og skjevdelsmidlene ikke er stor nok til å dekke gjelden, jfr. bokstav b. Dette betyr at dersom gjeld som knytter seg til særreiemidler, er større enn verdien av disse midlene, kan differansen likevel ikke trekkes fra i formue som er felleseie, hvis ektefellen også har skjevdelsmidler som har en nettoverdi som overstiger differansen.

Den nevnte regelen i bokstav b gjelder også gjeld som ektefellen har pådratt seg ved erverv eller påkostninger av eiendeler som er unntatt fra deling etter § 61 bokstav b eller c (rettigheter i offentlige trygdeordninger, pensjonsordninger, mv. og rettigheter som ikke kan overdras eller som er av personlig karakter) og gjeld som ektefellen har pådratt seg ved utilbørlig atferd i forhold til den andre ektefellen.

For gjeld som verken faller inn under bokstav a eller bokstav b, for eksempel studiegjeld eller annen forbruksgjeld, kan det kreves fradrag i felleseiemidlene for en forholdsmessig del, jfr. bokstav c. Den forholdsmessige delingen skal skje på bakgrunn av størrelsen av henholdsvis nettoverdien av skjevdelsmidlene, nettoverdien av særreiemidlene og størrelsen av den formue som i utgangspunktet er gjenstand for deling.

Den nye ekteskapsloven gir en utvidet rett til såkalt skjevdeling. Skjevdeling innebærer at en ektefelle før delingen gis rett til å utta verdier tilsvarende det han eller hun brakte inn da ekteskapet ble inngått, eller senere har ervervet ved arv eller gave fra andre enn ektefellen. Til forskjell fra de tidligere reglene, vil skjevdeling være hovedregelen etter den nye loven, jfr. § 59 første ledd. Regelen innebærer et viktig unntak fra likedelingsregelen ved at det som hovedregel bare er eiendeler som er ervervet under ekteskapet på annen måte enn ved arv eller gave, som skal deles likt.

§ 59 gir rett til å holde en viss del av verdien av formuen utenfor delingen. Den gir ikke rett til naturalutlegg.

Det er bare midler som klart «kan føres tilbake til» midler ektefellen hadde da ekteskapet ble inngått eller senere har ervervet ved arv eller gave fra andre enn ektefellen, som er gjenstand for skjevdeling. Det er den av ektefellene som krever skjevdeling, som har bevisbyrden for at vilkårene for skjevdeling er til stede. Det kan oppstå problemer i tilfeller hvor midlene er byttet om i et annet formuesgode, og særlig hvis det også har skjedd en sammenblanding med andre midler. I prinsippet er det likevel klart at det som kan føres tilbake til verdien av eiendeler ektefellen eide før ekteskapet m v, kan holdes utenfor delingen. Hvis verdien av eiendelene har endret seg, blir det avgjørende hva som har vært grunnlaget for verdistigningen. Verdisting som skyldes begge ektefellers innsats eller innsats med midler som ellers er gjenstand for deling, må komme i fradrag. Dersom midlene er forbrukt, faller retten til skjevdeling bort.

Ektefellen kan bare holde utenfor midler tilsvarende hans eller hennes rådighetsdel. Det som skal skjevdeles, kan med andre ord ikke ha høyere verdi enn rådighetsdelen.

Skjevdeling inntreffer ikke automatisk. Det må kreves av en av ektefellene.

I motsetning til etter de tidligere reglene, åpner § 59 også for delvis skjevdeling.

Annet ledd gjør unntak fra hovedregelen om rett til skjevdeling i første ledd dersom skjevdeling vil føre til et «åpenbart urimelig resultat». Særlig viktige momenter ved vurderingen vil være ekteskapets varighet og ektefellenes innsats for familien.

Tredje ledd gir en viss adgang til å holde utenfor delingen også verdier som er ervervet under ekteskapet og som ikke er arv eller gave. Det kreves i så fall at det foreligger «sterke grunner».

Fjerde ledd omhandler tilfeller hvor samlivet er gjenopptatt etter en separasjon og det har funnet sted en deling. Dersom partene igjen går fra hverandre, skal de eiendeler de mottok ved den første delingen, skjevdeles etter reglene i første og annet ledd.

§ 60 gjelder skjæringstidspunktet for erverv, avkastning, og gjeld som omfattes av oppgjøret. Eiendeler som er ervervet og gjeld som er pådratt etter skjæringstidspunktet, er oppgjøret uvedkommende. I motsetning til etter de tidligere reglene, er skjæringstidspunktet det samme for erverv, avkastning og gjeld. Når deling skal skje i forbindelse med separasjon og skilsmisse, jf § 57 første ledd bokstav a, er skjæringstidspunktet da begjæringen/stevningen kom inn til fylkesmannen eller retten, eller da samlivet ble brutt, dersom dette skjedde først.

Enkelte eiendeler av spesiell karakter kan en ektefelle holde utenfor delingen, såkalte forloddskrav. Dette er regulert i § 61. Uttaket av eiendelene skjer før partenes boslodd blir beregnet. Som eksempel på eiendeler og rettigheter som kan holdes utenfor delingen etter § 61, kan nevnes eiendeler som utelukkende tjener til ektefellens personlige bruk (bokstav a) og rettigheter i offentlige trygdeordninger og offentlige eller private pensjonsordninger (bokstav b).

Ekteskapsloven § 61 ble endret i 1998. Bestemmelsen har regler om særskilte unntak fra delingen av felleseiet, og regner opp eiendeler som en ektefelle kan holde utenfor delingen. Dersom en av ektefellene tar ut slike eiendeler udelt, og dette fører til at den andre ektefellen blir urimelig dårlig stilt, er det også en regel om at han eller hun kan bli tilkjent et beløp (såkalt kompensasjon) for å hindre denne urimeligheten. Før lovendringen var det en slik kompensasjonsregel bare i bokstav c, mens det nå er tatt inn en regel om kompensasjon også i bokstav b. I ektefelleloven 20 mai 1927 nr. 1 var det en kompensasjonsregel i § 11 annet ledd annet punktum som etter sikker tolking omfattet pensjons- og forsikringsrettigheter. Lovendringen betyr derfor at man går tilbake til denne tidligere rettstilstanden.

Dessuten er det både i bokstav b og bokstav c tatt inn en ny regel om at det ved vurderingen av om det kan tilkjennes kompensasjon, blant annet skal legges vekt på om ekteskapet har vært langvarig. Når varigheten av ekteskapet er særskilt nevnt i lovteksten, er dette for å markere betydningen av å hindre urimelighet på skifter etter langvarige ekteskap. Men dette er ikke det eneste momentet domstolen skal legge vekt på ved vurderingen av om kompensasjon skal gis. I forarbeidene nevner departementet at man også må se på pensjonsrettighetenes størrelse og opptjeningstidens lengde, partenes alder og den annen ektefelles mulighet for å opparbeide egne pensjonsrettigheter.

Når det gjelder hva som skal regnes for langvarige ekteskap, viser vi til det som er sagt i rundskrivet under kapittel 16.

Kompensasjon etter § 61 bokstav b og c kan tilkjennes selv om det ikke er midler til å dekke kompensasjonskravet i boet på skiftetidspunktet. Dette er motsatt av hva som gjelder for vederlagskrav etter ekteskapsloven § 63, som bare kan gjøres gjeldende så langt det er midler i boet.

§ 62 gir rett til å overta innbo i enkelte særlige tilfeller. Dersom det foreligger «særlige grunner», kan en ektefelle gis adgang til å ta ut verdier ut over bosloden uten å gi kompensasjon for dette. § 62 er ikke en regel om forloddskrav. Bestemmelsen har bare betydning i de tilfeller hvor verdien av innboet overstiger bosloden til vedkommende ektefelle.

Retten til å ta ut midler til gjeld går foran retten etter § 62.

§ 63 omhandler vederlagskrav. En ektefelle kan tilkjennes vederlag fra den andre ektefellen i tilfeller hvor felleseiemidler er brukt til å øke verdien av midler som er særeie, eller til å erverve eiendeler eller rettigheter som kan tas ut forlodds etter § 61 bokstavene b og c. Det kan også kreves vederlag når en ektefelle «på en utilbørlig måte vesentlig har svekket delingsgrunnlaget». Det kan bestemmes at vederlagskravet skal betales i avdrag.

Vederlagskravet kan ikke gjøres gjeldende til foretrengsel for kreditorene.

§ 64 gjelder gjeldsposter som begge ektefellene er ansvarlig for. Slik gjeld kan det selvsagt gjøres fradrag for i delingsgrunnlaget etter § 58. Men på grunn av solidaransvaret kan en ektefelle også ha behov for sikkerhet mot i fremtiden å bli krevet for den delen av forpliktelsen som det etter det underliggende forholdet er den andre ektefellen som hefter for. § 64 bestemmer derfor at hver av ektefellene kan kreve at den delen av gjelden som faller på den andre ektefellen, blir betalt før delingen. For uforfalt gjeld kan det kreves at det avsettes midler eller stilles betryggende sikkerhet.

Ektefellene står i utgangspunktet fritt til å avtale oppgjør som i større eller mindre grad avviker fra det som ville blitt resultatet etter lovens regler. Dette er slått fast i § 65. Det kan gjøres unntak fra alle reglene om skifteoppgjøret, hvis ikke noe annet er bestemt. Avtalen kan inngås formløst.

En avtale om skifteoppgjøret kan likevel settes helt eller delvis til side dersom den vil virke urimelig overfor en av partene. Ved vurderingen av om en avtale er urimelig, kan det tas hensyn både til forhold som forelå da avtalen ble inngått, og forhold som har inntrådt etter dette tidspunktet.

Nytt i forhold til de tidligere reglene er at retten i stedet for å sette avtalen ut av kraft, kan bestemme at den ektefellen som blir urimelig dårlig stilt, blir tilkjent et beløp fra den andre ektefellen. Bestemmelsen kan særlig ha betydning i tilfeller hvor en avtale økonomisk sett er urimelig, uten at det er noe å si på fordelingen av eiendelene.

Søksmål etter § 65 må være reist senest tre år etter at avtalen ble inngått.

2.8 Kapittel 13. Retten til de enkelte eiendeler m v ved delingen, bruksrett til bolig m v

Kapittel 13 gjelder fordelingen av ektefellenes eiendeler, bruksrett til bolig m v. Kapitlet gjelder bare eiendeler som er i felleseie. Eiendeler som er særeie, er regulert i kapittel 14.

§ 66 første ledd slår fast hovedregelen om fordelingen av § 66 eiendelene; hver av ektefellene har rett til å beholde eiendeler eller rettigheter som han eller hun fullt ut eller for det vesentlige eier. Utgangspunktet er med andre ord at skifte av felleseie ikke skal medføre at en ektefelle må overføre eiendeler til den andre ektefellen.

For eiendeler som er i sameie, kan en ektefelle etter dette kreve eiendelen utlagt til seg, dersom han eller hun eier en vesentlig større andel enn den andre ektefellen. Er dette kriteriet ikke oppfylt, og ektefellene ikke blir enige om hva som skal skje med eiendelen, kan den kreves solgt etter § 71.

Hovedregelen i § 66 gjelder ikke dersom resultatet ville være «åpenbart urimelig etter forholdene». Dersom dette er tilfellet, faller ektefellens rett til naturalutlegg bort.

Dette betyr imidlertid ikke at den andre ektefellen får et tilsvarende krav på å få overta eiendelen.

En ektefelle har alltid krav på å overta en eiendom som han eller hun vil kunne løse på odel, jf annet ledd.

Et unntak fra hovedregelen i § 66 er gitt i § 67. Uten hensyn til tidligere eierforhold kan en ektefelle få rett til å overta felles bolig og innbo dersom det foreligger «særlige grunner». Regelen har betydning både der den andre ektefellen eier eiendelen fullt ut, og der eiendelen er i sameie mellom ektefellene. Ved vurderingen skal man legge vekt på ektefellenes og barnas behov.

§ 68 gir regler om bruksrett til bolig. Det vil si at en ektefelle som ikke skal ha eiendommen utlagt til seg, på visse vilkår kan gis rett til å bruke eiendommen. Retten gjelder alle typer boliger; det er uten betydning hvordan retten til boligen er organisert juridisk.

Vilkåret for å få bruksrett til bolig er at «særlige grunner taler for det». Ved vurderingen skal det legges vekt på ektefellenes og barnas behov. Den som får omsorgen for barna, vil dermed ofte stå sterkt. Andre momenter som kan komme inn, er for eksempel boligens beliggenhet i forhold til arbeidsplass, og helsemessige forhold.

Det kan bestemmes at bruksretten skal være tidsbegrenset. Er det ved etableringen av bruksretten mulig å ta stilling til hvor lenge den bør vare, er det mye som taler for at det fastsettes en tidsbegrensning.

Uavhengig av om det er fastsatt tidsbegrensning eller ikke, faller bruksretten bort når hensynet til ektefellen eller barnas behov ikke lenger gjør bruksrett rimelig. Er det fastsatt tidsbegrensning, skal det imidlertid mye til for at bruksretten faller bort etter denne bestemmelsen.

Den ektefellen som eier boligen, kan kreve vanlig markedsleie av den bruksberettigede ektefellen. Leien løper fra det tidspunkt det fremsettes krav om det.

§ 69 gjelder verdsettelsen av eiendelene. Verdsettelsen skal skje etter reglene om skiftetakst. Denne skal som hovedregel svare til eiendelenes omsetningsverdi, jfr. første ledd. Bestemmelsen i første ledd gjelder både i tilfeller hvor ektefellen skal beholde egne eiendeler og i tilfeller hvor ektefellen får utlagt en eiendel som tilhører den andre ektefellen, eller som er i sameie mellom dem.

Hvis ektefellene er enige om verdsettelsen av eiendelen(e), eller hvis de er enige om en annen fremgangsmåte for fastsettelsen av verdien, er det ikke nødvendig med skiftetakst.

Annet ledd gjelder hvilket tidspunkt verdsettelsen skal knyttes til. Dette er en ny regel i forhold til tidligere lovgivning. I de tilfeller hvor en ektefelle skal beholde egne eiendeler, skal verdsettelsen knyttes til skjæringstidspunktet i § 60. Overtar en ektefelle eiendeler som den andre ektefellen eier eller som ektefellene eier sammen, skal verdsettelsen ved offentlig skifte knyttes til verdien på utlodningstidspunktet. Ved privat skifte knyttes verdsettelsen til det tidspunkt da det ble bestemt hvem som skal overta eiendommen.

§ 70 første ledd slår fast at dersom verdien av de eiendeler en ektefelle overtar på sin lodd overstiger det beløp ektefellen har krav på, må ektefellen betale ut den andre ektefellen. Hvis en ektefelle overtar fast eiendom, må den andre ektefellen nøye seg med pantesikkerhet i eiendommen, jfr. annet ledd. Fordringen kan sies opp av begge ektefellene med seks måneders varsel. Den forrentes med en rentesats som fastsettes av Kongen.

I tilfeller hvor en ektefelle får bruksrett til eiendommen, kan det virke urimelig at vedkommende ektefelle skal ha krav på å si opp fordringen med seks måneders varsel. Dette kan innebære en betydelig likviditetsbelastning for den ektefellen som eier boligen, ved at han eller hun i tillegg til å måtte utløse den bruksberettigede ektefellen med et betydelig kontantbeløp, vanligvis også må reise midler til ny bolig til seg selv. Tredje ledd bestemmer derfor at så lenge bruksretten består, kan fordringen ikke sies opp av den bruksberettigede ektefellen.

Etter fjerde ledd kan en ektefelle som har krav mot den andre ektefellen, tilkjennes renter «dersom det er rimelig etter forholdene». Meningen er at det bare er i unntakstilfeller at det skal tilkjennes renter. Renten kan tidligst regnes fra to år etter skjæringstidspunktet i § 60. Grunnen til at oppgjøret har tatt tid, vil være et viktig moment i vurderingen. Særlig i tilfeller hvor den ene ektefellen har trenert oppgjøret eller har fremsatt uholdbare krav som det har tatt lang tid å bestemme av en giver eller arvelater få avgjort, kan det være aktuelt å anvende bestemmelsen. Men renteplikt kan også pålegges i tilfeller hvor ingen av partene er å klandre, f.eks. hvor oppgjøret har tatt lang tid fordi det er svært omfattende og komplisert. Et moment vil også være hvilke økonomiske ulemper ektefellen som har krav på oppgjør, har hatt ved å vente, og hvilke fordeler den andre har hatt ved å få utsatt utbetalingen.

§ 71 bestemmer at eiendeler som ikke blir overtatt av ektefellene, kan hver av dem kreve solgt. Ingen av ektefellene plikter med andre ord å beholde egne eiendeler eller å overta eiendeler. Eiendeler som det vil virke støtende om blir solgt til fremmede, for eksempel private brev, kan likevel ikke selges til fremmede.

Annet og tredje ledd gir nærmere regler om hvordan salget skal gjennomføres. Ved ellers like vilkår har hver av ektefellene forkjøpsrett til eiendelen, jfr. siste ledd.

§ 72 slår fast at delingen av ektefellenes formue ikke berører kreditors rett til å inndrive sitt krav mot debitor. Gjeld som er pådratt etter skjæringstidspunktet i § 60, er imidlertid oppgjøret uvedkommende. Det er derfor bestemt at det ikke kan tas

utlegg i eiendeler som skal deles, til dekning av gjeld som er pådratt etter det nevnte skjæringstidspunktet.

2.9 Kapittel 14. Særlige regler for eiendeler som er særeie

Har ektefellene særeie, skal det ikke skje noen deling av formuen. Som nevnt gjelder kapitlene 12 og 13 ikke særeiemidler. I kapittel 14 er det imidlertid gitt enkelte særregler for denne typen eiendeler.

§ 73 bestemmer at en ektefelle har krav på vederlag fra den andre ektefellen dersom den første i vesentlig grad har medvirket til å øke midler som er den andres særeie. Regelen gjelder når en ektefelle direkte har overført verdier til den andres særeie, og i tilfeller hvor ektefellen har bidratt til verdiøkningen mer indirekte. Vederlaget skal dekkes på en slik måte at det ikke påvirker delingsgrunnlaget hvis ektefellene også har felleseie.

§ 74 omhandler rett til bolig og innbo som er den andre ektefellens særeie. Etter første ledd kan en ektefelle gis rett til å overta felles bolig og innbo selv om dette er den andres særeie, dersom det foreligger «sterke grunner». Vurderingstemaet vil være det samme som etter § 67 om retten til å overta felles bolig og innbo som er felleseie. Men det skal mer til å overta en eiendel som er særeie, enn en eiendel som er felleseie. Dersom en ektefelle vil være like godt hjulpet med en bruksrett, taler mye for at ektefellen tilkjennes bruksrett i stedet for rett til å overta eiendelen.

Annet ledd omhandler bruksrett til bolig som er den andre ektefellens særeie. Her stilles det krav om «særlige grunner», jf det tilsvarende vilkåret i § 68 om bruksrett til bolig som er felleseie. Og også etter § 74 annet ledd skal det legges vekt på ektefellenes og barnas behov. Reglene i § 68 om tidsbegrensning av bruksrett, bortfall av bruksrett og rett til markedsleie er gitt tilsvarende anvendelse.

§ 75 gir regler om frister for fremsettelse av vederlagskrav etter § 73 og krav om rett til bolig etter § 74. Dersom ektefellene har fullstendig særeie, er fristen ett år etter at ektefellene ble skilt. Har ektefellene bare delvis særeie, må kravet settes fram før delingen er avsluttet.

2.10 Kapittel 15. Oppgjøret ved den ene ektefellens død

I tilfeller hvor ekteskapet opphører ved at den ene ektefellen dør, skal felleseiet skiftes mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger. Oppgjøret mellom den gjenlevende ektefellen og arvingene er omhandlet i kapittel 15.

I tillegg til skiftet av felleseiet skal den avdøde ektefellens dødsbo deles mellom arvingene. Dette skiftet følger de alminnelige regler i arveloven og skiftelovens regler om dødsboskifte, og behandles ikke nærmere her.

Er en ektefelle død etter at formuesfellesskapet er opphevet, skal skiftet gjennomføres som et skifte av felleseie. Reglene i kapittel 15 får ikke anvendelse. Kapittel 15 får derimot anvendelse når separasjon eller skilsmisse er begjært, men det ikke er avsagt dom

eller gitt bevilling før dødsfallet, jfr. regelen i § 78 om skjæringstidspunktet for erverv, avkastning og gjeld i disse tilfellene.

§ 76 omhandler når deling skal skje etter reglene i kapittel 15. Etter første punktum skal ektefellenes formue deles dersom annet ikke følger av lov, testament, avtale mellom ektefellene eller bestemmelse av en giver eller arvelater. Som eksempel på unntak i lov kan nevnes skifteloven §§ 61 og 63 og arveloven § 6. Avtaler mellom ektefeller og bestemmelse av giver eller arvelater vil i første rekke gjelde særreie. Et praktisk viktig unntak er videre retten til å sitte i uskiftet bo.

Annet punktum slår fast at deling av formuen kan kreves både av gjenlevende ektefelle og av avdødes arvinger. Bestemmelsen må ses i sammenheng med de unntak som er nevnt i første punktum. Deling kan f.eks. ikke kreves av avdødes arvinger dersom gjenlevende benytter retten til å sitte i uskiftet bo.

§ 77 regulerer hvilke bestemmelser i ekteskapsloven som får anvendelse ved skifte mellom avdødes arvinger og gjenlevende ektefelle. I utgangspunktet gjelder reglene i kapittel 12 om deling ved separasjon og skilsmisse tilsvarende. Videre får §§ 46 annet ledd om lemping av avtaler om formuesordningen og § 72 om kreditorenes dekningsrett anvendelse.

§ 59 om skjevdeling får i utgangspunktet også anvendelse ved skifte mellom gjenlevende ektefelle og avdødes arvinger. Et unntak fra dette gjelder imidlertid i tilfeller hvor gjenlevende har sittet i uskifte. I slike tilfeller kan skjevdeling verken kreves av gjenlevende ektefelle eller av arvingene.

Etter annet ledd er det også enkelte andre rettigheter som ikke kan gjøres gjeldende av arvingene i forhold til gjenlevende ektefelle. Dette dreier seg om enkelte forlodsuttak etter § 61, vederlag etter § 63 og lemping etter §§ 46 annet ledd og 65. Gjenlevende ektefelle kan derimot påberope seg disse bestemmelsene.

I tillegg til ekteskapslovens regler reguleres skiftet mellom gjenlevende ektefelle og avdødes arvinger av reglene i skifteloven og arveloven.

Skjæringstidspunktet for erverv, avkastning og gjeld regnes etter § 78 fra ektefellens død. Hvor forhold som nevnt i § 60 likevel var inntrådt før dødsfallet, begjæring om separasjon har for eksempel kommet inn til fylkesmannen, reguleres skjæringstidspunktet av § 60. Har gjenlevende sittet i uskiftet bo, regnes skjæringstidspunktet fra begjæring om deling av uskifteboet ble satt fram.

3. DEL III. BIDRAG OG PENSJON ETTER SEPARASJON OG SKILSMISSE

3.1 Kapittel 16. Retten til bidrag og ektefellepensjon

§ 79 inneholder vilkårene for rett til bidrag når den gjensidige underholdsplikten faller bort ved separasjon, skilsmisse eller annet samlivsbrudd. Som hovedregel vil

ektefellebidrag bare bli pålagt i de tilfeller hvor den part som krever bidrag har fått sin mulighet til selv å sørge for et passende underhold forringet pga. omsorg for felles barn eller fordelingen av felles oppgaver under samlivet. Regelen om bidragsplikt er utformet som en «kan-regel», og et viktig moment i vurderingen av om bidrag skal tilkjennes er om den andre ektefellen har mulighet til å betale bidrag. Ved kortvarige ekteskap uten barn, blir ektefellebidrag som regel ikke pålagt. Hvis ekteskapet har vart i 20-30 år før bruddet, blir bidraget ofte fastsatt uten tidsbegrensning, dersom bidragsberettigede er eldre ved ekteskapets opphør, og i det vesentlige har vært hjemme med omsorg for felles barn. I andre tilfeller hvor partene har barn, men ekteskapet har vært mer kortvarig og partene fremdeles er relativt unge når samlivet opphører, vil man ofte tilkjenne bidrag i en overgangsperiode. I slike tilfeller er formålet med å tilkjenne bidrag at ektefellen skal få en rimelig mulighet til å omstille seg økonomisk etter samlivsbruddet. Ekteskapets varighet, ektefellenes ervervsutsikter og økonomi er momenter som tillegges vekt ved avgjørelsen.

Ektefellebidrag kan i særlige tilfeller også tildeles uten at ekteskapet eller omsorg for barna har redusert evnen til selv å sørge for et passende underhold. Dette er ment å være en snever unntaksregel, som skal fange opp de spesielle tilfeller hvor det ellers ville vært åpenbart urimelig ikke å pålegge bidrag. Skyldes den manglende evne til å sørge for seg selv utelukkende sykdom eller uførhet, kan bidrag etter omstendighetene likevel pålegges. Bidrag bør i slike tilfelle fastsettes der bidragspliktige har en god økonomi, og bidragsberettigede ellers ville leve under vanskelige økonomiske forhold.

Bidragets størrelse fastsettes på grunnlag av den bidragsberettigedes behov for bidrag og den bidragspliktiges betalingssevne, jfr. § 80. Bidrag kan bare tilkjennes der vedkommende ikke kan skaffe seg tilstrekkelige egne inntekter. Som hovedregel skal det fastsettes løpende bidrag. Engangsbidrag kan imidlertid fastsettes når særlige grunner taler for det, f.eks. at ektefellen trenger et startgrunnlag etter bruddet for å etablere seg, og at utgiftene som nødvendiggjør bidraget inntreffer fullt ut og umiddelbart etter samlivsbruddet. En slik ordning vil kunne gjøre en ektefelle økonomisk uavhengig for fremtiden. Vilkårene for å tilkjenne tidsbegrenset bidrag etter ekteskapsloven av 1918 og 1991 er berørt i en dom inntatt i Rt 1992 side 1098. Etter § 81 skal bidrag fastsettes for en begrenset tid, maksimalt tre år. Det er likevel adgang til å fastsette bidrag for lengre tid eller uten tidsbegrensning, dersom ekteskapet har vært langvarig eller det foreligger andre særlige grunner. Hvor lenge ektefellene må ha vært gift for at et ekteskap skal anses langvarig, kan ikke angis eksakt. Som et veiledende utgangspunkt kan det imidlertid vises til reglene i folketrygdloven § 17-10 om når en fraskilt ektefelle skal ha krav på etterlattepensjon. Ekteskapet må ha vart i minst 15 år hvis partene hadde barn sammen, og ellers i minst 25 år. Departementet mener at denne regelen danner et naturlig utgangspunkt for hva som etter reglene om bidragsplikt bør anses som langvarig. Det understrekes at ekteskapets lengde ikke er det eneste moment som tillegges vekt, jf ovenfor i merknaden til § 79.

§ 81 ble endret i 1998. Det fremgår nå av lovteksten at ved langvarige ekteskap skal bidrag som hovedregel fastsettes for lengre tid eller uten tidsbegrensning. Det følger allerede av forarbeidene, rettspraksis samt administrativ praksis at ved skilsmisse etter langvarige ekteskap hvor kvinnen som følge av arbeid i hjemmet under ekteskapet har fått sin ervervsevne varig redusert, bør bidrag normalt gis uten tidsbegrensning. Dette er nå uttrykkelig fastsatt i ekteskapsloven § 81 første ledd.

I forarbeidene ble det fremhevet at ekteskapets lengde ikke er det eneste moment det kan legges vekt på. Det kan i tillegg være naturlig å ta i betraktning ektefellens alder, om bidragsberettigede i det vesentlige har vært hjemmenværende med omsorg for felles barn, ektefellens økonomi og ervervsutsikter.

Departementet gjør oppmerksom på at ektefellebidrag kan kreves på et hvilket som helst tidspunkt, også først på det tidspunkt hvor for eksempel kvinnen når pensjonsalder. Lovens vilkår for å få bidrag er at ervervsevnen er redusert på grunn av omsorg for felles barn eller fordelingen av felles oppgaver under samlivet, og at den andre ektefelle har mulighet til å betale bidrag. Dersom denne situasjonen først inntreffer på et senere tidspunkt enn samlivsbruddet, eksempelvis ved tap av egen inntekt og lav pensjon på grunn av manglende opptjente pensjenspoeng, må kvinnen eller mannen på det aktuelle tidspunkt kunne kreve ektefellebidrag.

Det fremgår av § 82 at retten til bidrag faller bort hvis den berettigede inngår nytt ekteskap. Retten til bidrag faller derimot ikke automatisk bort ved at den berettigede etablerer et samboerforhold. Et slikt forhold vil likevel være et moment i den skønsmessige vurdering hensett til forholdets fasthet og varighet, hvis den bidragspliktige krever bidraget satt ned eller opphevet jfr. § 84. Har samboerforholdet vart i to år eller mer, bør hovedregelen være at bidraget bortfaller.

Reglene om bidrag i den nye ekteskapsloven er langt på vei i samsvar med den linje som har vært fulgt i nyere rettspraksis og forvaltningspraksis. Det viser for øvrig til dommen i Rt. 1992 side 1098, der Høyesterett trekker opp visse retningslinjer for forståelsen av bidragsbestemmelsene i den nye ekteskapsloven.

Hvordan bidrag blir fastsatt fremgår av § 83. Dersom partene er enige, kan de inngå privat avtale om bidrag. Det gjelder ingen spesielle formkrav for en slik avtale, men innkreving av bidraget etter innkrevingsloven av 29. april 2005 nr. 20 kan bare skje når avtalen er skriftlig. Hvis partene ikke blir enige, kan bidrag fastsettes av domstolen. Er begge parter enige om det, kan bidraget fastsettes administrativt. Fra 1. januar 1994 er det bidragsfogden (før trygdeetaten nå arbeids- og velferdsetaten-NAV) som foretar administrativ fastsettelse av ektefellebidrag.

Et fastsatt bidrag kan endres eller oppheves dersom «særlige grunner» foreligger, jf § 84. «Særlige grunner» kan være nye opplysninger av betydning for bidragsfastsettelsen, f.eks. et varig samboerforhold, se avsnittet foran, eller at forholdene utvikler seg annerledes enn man hadde regnet med da bidraget ble fastsatt. Endring av forfalte bidrag krever «sterke grunner». Av hensyn til bidragsberettigede, som kan ha innrettet seg etter bidragets størrelse, er denne adgangen snever. 1. januar 1995 ble § 84 fjerde punktum endret slik at det ikke lenger er et krav at begge

partene må samtykke til administrativ behandling av endringssaken dersom bidraget allerede er fastsatt administrativt. Det følger likevel av ordlyden i femte punktum at det kan reises endringssak for domstolen dersom begge parter ønsker det. Sjette punktum viser til § 83 andre og tredje punktum. Dette innebærer at når bidraget tidligere er fastsatt av domstolen, kan endringssaken avgjøres administrativt dersom begge parter ønsker det.

Forholdet til partenes krav, samt gjennomføring av bidrag omhandles i § 85. Det vises forøvrig til NAVs rundskriv 53-00 om ektefellebidrag, og til Barne- og familiedepartementets rundskriv Q-9/92 om behandling av saker om fastsetting av ektefellebidrag - særlig om tidsbegrensning. NAVs rundskriv finnes på trykdeetatens nettsider: <http://rundskriv.nav.no/rtv/lpext.dll?f=templates&fn=main-j.htm&2>.

Lov 28. februar 1997 nr. 19 § 17-10 regulerer en skilt ektefelles rett til etterlattepensjon.

Ekteskapsloven § 86 regulerer en skilt ektefelles rett til ektefellepensjon fra annen pensjonsordning enn folketrygden. Bestemmelsen har en definisjon av hva som menes med offentlig pensjonsordning. Individuelle pensjonsforsikringer og såkalte foreningsforsikringer omfattes ikke av § 86. Hvis ordningen har obligatorisk tilslutning gir bestemmelsen regler om den skilte ektefelles rett til pensjon ved den annens død. For å få rett til ektefellepensjon kreves det at ekteskapet har vart i minst ti år og at den skilte ektefellen var minst 45 år ved skilsmissen. Det kreves også at den andre ektefellen ved skilsmissen var eller hadde vært medlem av en pensjonsordning utenom folketrygden som omfatter ektefellepensjon. Da får den skilte ektefellen også rett til ektefellepensjon fra den ordning som avdøde var medlem av etter skilsmissen. Så lenge ektefellene bare er separert, gjelder retten til pensjon uavkortet.

Hvordan pensjonsrettigheten fordeles når det er flere pensjonsberettigede fremgår av § 87. Utgangspunktet er at pensjonen deles mellom de tidligere ektefeller i forhold til antall påbegynte år hver av dem var gift med avdøde. Har den ene fraskrevet seg retten, tilfaller pensjonen den andre udelt. Hvis avdøde tidligere var medlem av en pensjonsordning som bare gir rettigheter til den fraskilte ektefellen, og den fraskilte gjør gjeldende rettigheter i en ordning som også omfatter den nye ektefellen, kan etter § 87 annet ledd den nye ektefellen også kreve rettigheter etter den tidligere ordningen. Regelen sikrer derved en rimelig fordeling mellom de to ektefeller.

Hvis den pensjonsberettigede er gift på nytt ved den tidligere ektefelles død, er retten til pensjon falt bort jfr. § 88. Inngås det nye ekteskapet etter dødsfallet, gjelder ingen generelle regler, men de regler som er fastsatt for vedkommende pensjonsordning. I Statens pensjonskasse er eksempelvis dette ordnet slik at løpende ektefellepensjon opphører ved omgifte, men begynner å løpe igjen hvis det nye ekteskapet oppløses ved skilsmisse eller død, se lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse § 34 jf § 34 b. Hvis det er flere pensjonsberettigede, og den enes rett bortfaller, tilfaller hele retten den andre eller de øvrige.

Etter § 89 bortfaller retten til ektefellepensjon etter andre pensjonsordninger enn folketrygden på grunn av forbrytelse mot den avdøde. Hvis denne bestemmelsen kommer til anvendelse og det finnes en annen som har krav på pensjon etter avdøde, vil denne ha krav på å få pensjonen udelt.

4. DEL IV. MIDLERTIDIGE AVGJØRELSER M V

4.1 Kapittel 17. Registrering av ektefellenes eiendeler.

Midlertidig forføyning og midlertidig avgjørelse

§ 90 gir en ektefelle rett til å kreve at tingretten tar opp fortegnelse over ektefellenes eiendeler og gjeld straks etter at det er satt fram begjæring om mekling eller satt fram begjæring om eller reist søksmål med krav om separasjon eller skilsmisse. Ektefellen vil på denne måten kunne skaffe bevis for ektefellenes eiendeler og gjeld på registreringstidspunktet.

§ 91 gir regler om midlertidig forføyning for å sikre en ektefelles rettigheter ved delingsoppgjøret. Dersom det er grunn til å frykte at en ektefelle vil unndra eiendeler fra delingen eller på annen måte gjøre det vanskelig å oppfylle den andre ektefellens rettigheter, kan det kreves midlertidig forføyning etter tvisteloven kapittel 32 og 34.

Etter § 92 kan retten etter krav fra en av ektefellene treffe midlertidig avgjørelse om separasjon, rett til bidrag eller bruksrett til bolig eller vanlig innbo. Det er overlatt til rettens skjønn å avgjøre om det skal treffes midlertidig avgjørelse, men som utgangspunkt må det kreves at ektefellen kan påberope seg et særlig behov. En midlertidig avgjørelse gjelder fram til spørsmålet om separasjon, bidrag eller bruksrett er rettskraftig avgjort. Noe annet kan imidlertid være fastsatt i rettens kjennelse.

Retten kan ved kjennelse også forby en ektefelle å innfinne seg på den andre ektefellens bosted eller på et annet sted hvor ektefellen oppholder seg. Regelen kan komme til anvendelse f.eks. i tilfeller hvor samlivsbruddet må gjennomføres med tvang eller hvor det er fare for overgrep.

§ 93 gir enkelte saksbehandlingsregler for krav om midlertidig avgjørelse etter § 92.

5. DEL V. OVERGANGSBESTEMMELSER, ENDRINGER I ANDRE LOVER

5.1 Kapittel 18. Ikrafttredelse. Overgangsbestemmelser.

Endringer i andre lover

Lovens ikrafttredelse og overgangsbestemmelser er regulert i § 94.

Ved kgl res 13 september 1991 nr 615 ble det fastsatt at ekteskapsloven skulle tre i kraft 1 januar 1993, jf lovens § 94 nr 1. Ikraftsettelsesresolusjonen er tatt inn i vedlegg 8 til dette rundskrivet.

Hovedregelen er at den nye loven får virkning også for ekteskap som er inngått før ikrafttredelsen. I forhold til dette utgangspunktet må det gjøres enkelte presiseringer/modifikasjoner.

Når det gjelder vilkår for separasjon og skilsmisse, herunder krav om mekling, skal saken behandles etter reglene i den gamle ekteskapsloven dersom separasjons- eller skilsmissesaken ble avgjort før den nye loven trådte i kraft. Avgjøres saken etter at den nye loven trådte i kraft, er det den nye lovens regler som får anvendelse. Dette innebærer at selv om separasjonsbegjæringen er innvilget etter reglene i den gamle loven, er det vilkårene i den nye loven som er avgjørende for ektefellenes rett til skilsmisse.

Tidspunktet for når begjæringen eller stevningen med krav om separasjon eller skilsmisse kom inn til fylkesmannen eller domstolen, er ikke avgjørende for hvilket regelsett som får anvendelse. En sak som ikke var avgjort før ikrafttredelsestidspunktet, skal behandles etter reglene i den nye loven selv om begjæringen eller stevningen kom inn til fylkesmannen eller retten før dette tidspunktet.

På samme måte gjelder den nye lovens regler om vilkårene for å inngå ekteskap om prøving av ekteskapsvilkårene og om selve vigselen selv om vigselpapirene var innlevert til vigsleren før ikrafttredelsestidspunktet.

For behandlingen av separasjons- og skilsmissesaker gjelder tilsvarende overgangsregler som de som gjelder for vilkårene for separasjon og skilsmisse.

Når det gjelder reglene om ektefellenes rettigheter ved separasjon og skilsmisse, og om deling, er det gitt overgangsbestemmelser i § 94 nr 2 første punktum. Med rettigheter ved separasjon og skilsmisse og deling siktes særlig til reglene i kapitlene 12 til 14 i den nye loven, det vil si reglene om hvordan formuen skal deles, om vederlagskrav, om retten til de enkelte eiendeler ved delingen, om bruksrett til bolig, m v. Særlig på grunn av de nye reglene om skjevdeling, kan det ha praktisk betydning om det er de gamle eller de nye reglene som skal benyttes. § 94 nr 2 innebærer at den nye lovens regler ikke gjelder dersom et av følgende forhold inntreffer før ikrafttredelsen:

- begjæring om separasjon eller skilsmisse kom inn til fylkesmannen;
- stevning med krav om separasjon eller skilsmisse kom inn til retten;
- samlivet ble brutt.

For saker om fastsettelse av ektefellebidrag eller om endring eller opphevelse av bidrag er det likevel reglene i den nye loven som får anvendelse, dersom saken avgjøres etter at den nye loven trådte i kraft, jfr. nr. 2 annet punktum.

Den nye lovens regler om oppgjøret ved den ene ektefellens død gjelder ikke dersom dødsfallet inntraff før ikrafttredelsen, jfr. nr. 2 tredje punktum. Har den gjenlevende

sittet i uskiftet bo, er det tidspunktet for når deling blir begjært, som er avgjørende for hvilke regler som gjelder.

Når det gjelder ektefellepensjon, bestemmer nr. 3 at den nye lovens regler bare gjelder når pensjonstilfellet er inntrådt etter ikrafttredelsestidspunktet.

Ektepakter som er gyldig opprettet etter den gamle loven, vil fortsatt være gyldige etter ikrafttredelsen av den nye loven. Den nye loven gir en ektefelle noe mer omfattende rettigheter i den andre ektefellens særeie. Disse reglene er forutsatt å skulle gjelde i alle tilfeller hvor ektefellene er separert eller ekteskapet er blitt oppløst etter lovens ikrafttredelse.

§ 95 gjelder overgangsregler for registrert partnerskap. Partnerskapsloven ble opphevet med virkning fra 1. januar 2009. Fra dette tidspunkt vil det ikke lenger være anledning til å inngå nye partnerskap. I § 95 første ledd slås det fast at et registrert partnerskap har samme rettsvirkninger som et ekteskap. Etter § 95 andre ledd fastslås at partnerskap som hovedregel har samme rettsvirkninger som ekteskap. Omgjøring av partnerskap krever samtykke fra begge ektefeller. Dersom omgjøring ikke er ønskelig, kan partnerskapet videreføres med tilsvarende rettsvirkninger som ekteskap. Unntaket fra hovedregelen er at partnere ikke kan adoptere sammen etter adopsjonslovens bestemmelser om ektefeller. Adgangen til stebarnadopsjon består.

Etter § 95 tredje ledd bestemmes at sak om oppløsning av partnerskap, inngått her i landet, alltid kan reises for norsk domstol. Dette er nærmere kommentert i kommentarene til § 18a. I § 95 femte ledd er det gitt regler om vilkår for omgjøring av partnerskap til ekteskap. Partnerne må i fellesskap fremsette en begjæring om omgjøring overfor folkeregistermyndigheten. Det gjelder ingen tidsfrist for begjæring om omgjøring. Omgjøringsadgangen gjelder alle registrerte partnerskap som ikke er oppløst ved skilsmisse eller ved lovens ikrafttredelse 1. januar 2009.